

11 Feb

Tractatus Tres ;
Quorum qui prior
ANTE-NICENISMUS
Dicitur ;

Is exhibet
Testimonia Patrum Ante-Nicenorum :
In quibus elucet sensus Ecclesiæ Primævo-Ca-
tholicæ, quoad Articulum de Trinitate.

In Secundo,
Brevis RESPONSIO
ORDINATUR
Ad D. G. B U L L I Defensionem
Synodi Nicenæ.
Authore *GILBERTO CLERKE* Anglo.

Argumentum Postremi :
Vera & antiqua Fides de Divinitate Chri-
sti, explicata & asserta, contra D. Bulli
Judicium Ecclesiæ Catholicae, &c.
Per Anonymum.

Anno Domini MDCXCV.

a. 2358

92e

Ante-Nicenismus,

S I V E

Testimonia Patrum,

Qui scripserunt ante

CONCILII NICENIUM,

unde colligi potest sensus

Ecclesiæ Catholicæ,

Quoad Articulum

De TRINITATE.

Cosmopoli, *Anno* 1694.

[London]

P R A E F A T I O.

NEMO non videt, quām pleriq; omnes sibi
ad blandiantur, si senserint Patres antiquos
secum consentire; & quām sint proni in opinionem de
isto consensu, nemo est qui non intelligat, velit modō
animadvertere, quod Trinitatis, cuiuscunq; Ec-
clesia, quotquot sint, tam Protestantes, quam Pon-
tificis, confidenter afferunt, & firmiter credere videri
volunt, non modō Papas omnes, sed & Patres, ab
ipsis Apostolorum temporibus, & deinceps, suos esse
in articulo Trinitatis, absq; vel minimā discrepantia.
Soli Unitarii, qui cum Socino sentiunt, se veteres
scriptores, sibi non prorsus consentientes, (ea est illo-
rum aperta ingenuitas) libere profentur: Ideoque ad
sacrae scripturas, tanquam ad Asylum con-
fugiunt. Nec minus tamen illi, (quod solum jure
queant) Doctores, centurias priores tres qui non ex-
cesserint, Patrem solum, & alium neminem esse su-
prenum illum Deum, quem super non est Deus aliis,
tenuisse, sibique eatenū homodoxos fuisse, gloriantur.
Quinetiam ab Euseb. l. 5. c. 28. aliisq; didicerunt,
magnum, si non maximum, Episcoporum numerum, in
duabus centuriis primis, tradidisse, Christum, quoad
essentiam, fuisse hominem tantum: Et per ista secula
ruò licuit simplicem veritatem, populo simplicis veri-
tatis studioso, aperire, absq; horrendis blasphemia-
rum impactis criminibus, quas sequioris avi scripto-

P R A E F A T I O.

res, Zelo malo (ut non dicam dolo) evomere haud
erubuerunt: Consule Tertul. de præscript. Quis
nescit quibus mendacibus calumniis Protestantæ per
Hispaniam ab adversariis inquis excepti fuerint? Neq; est ut hac quis miretur qui genium generalis
Apostasie, & Apostatarum inde tempore paulo attentius se-
cum perpenderit. Curcellæus Institut. p. 25.
scribit, quod paedobaptismus duobus primis à Christo
nato seculis inauditus fuerit, seculo autem tertio, &
quarto irrepit, sed usus ejus, tunc temporis, infre-
quens, in quarto quidem robur collegit, & sequen-
tibus passim obtinere cœpit: Itidem qui Presbyteriani
audiunt, validissimis rationibus contendunt, per prima
duo secula, Ecclesia regimen fuisse penes presbyteros,
unicuique presbytero unicam fuisse Ecclesiam, in com-
munem Christiana religionis curam consilia sua plures
conferre solitos, urbium majorum dignitatem præemi-
nentiam presbyteris suis primò conciliasse, posse vero
ut hæresibus & schismatibus occurreretur, unum ali-
quem de presbyteris electum ceterisque præpositorum, ut
Paternam scilicet Ecclesia curam ageret, non tamen
ut quicquam decerneret, nisi ex communis presbytero-
rum consensu, nomina Episc. & Presby. promiscue
accipi in scripturis, neccatior diocesanam primò
usurpatam esse Roma, & Alexandria, per orbem
deinde Christianum pessimi exempli contagia statim
diffusa, donec Episcopi in Episcopos Episcoporum con-
firatiliter superincedificati essent. Quid mirum igitur
si, una cum disciplina, etiam doctrina Christianæ
religionis depravata fuerit? Nimirum calido Serpente
in Mysterium Trinitatis ipsum se insinuante, ut
credulam mulierem a simplicitate fidei transversam
abriperet, & sic Christus, essentia sua ratione homo
tanum, vilescere cœpit. Unitarii vero, in Christo,
non

P R A E F A T I O.

non tam *Essentiam*, quam Personae dignitatem ex-pendunt, atq; hominis illius Jesu Majestatem & gloriam venerantur: Credunt enim hominem, (hominem, inquam) illum Jesum Nazarenum, fuisse filium Dei, & quidem unigenitum, idq; primo, quoniam divinam virtutem in Maria Virginis utero concepera fuerit, tum propter paternum & singularem Dei amorem, juxta illud Math. 3. 17. & 17. 5. Hic est filius meus dilectus in quo acquiesco; propter sanctificationem & missionem a Patre, Joh. 10. 36, 37. propter virtutem divinam illi perpetuo inheren-tiem, quā miraculis, ab origine mundi antē inauditis, inclaruit, quāq; iōōtros, Deo similis, extitit, Phil. 2.6. propter χαριωτη illa divina, quibus præfitti ho-minum spectabilitis refusa, Ps. 45. 2. Justin. Mart. Apol. 1. vide δέ θεος ἡ Ἰνός λεγόμενος, ἐπειδὴ κονώπιον μέρον αὐτοποιος, διὰ τοσιαν τὸ ξυνοικίαν τοῦ θεοῦ λεγεῖται, Jesus Dei filius dicitur, quinimo si solus homo fuerit, propter tamen sapientiam, dignus qui filius Dei vo-caretur, principiū auctoribꝫ novam generationem, viz. per resurrectionem ē mortuis, ex terra visceribus, & divinum illud imperium, quod ad Patris dextram, ex summi Dei dono, atque ejus ad gloriam, obtinuit, Phil. 2. 9. Psal. 2. 7. collat. cum Act. 13. 13. Heb. 1. 5. & 5. 5. Hec Trinitariis mala fide reticere, & callide oc-cultare soleat, praese ferentes, quasi Unitarii docerent, Christum esse ψυχὴν αὐτοποιον, merum hominem, crea-turam venam. Quos modos loquendi quidem duiciuscum, (nevunq; sādū in-terpretatione defendi possint) Unitarii tamen de industria refugunt, quis & abominantur. Merum enimvero filius aliquem Dei, ante omnia secula, au-tem negare Iesu Christi, supra omnes creaturas, excellentiam.

Videntur enim ista phrasis, mera creatu-ra, distingue-re naturam su-nitam ab infi-nitate, non au-

PRÆFATIO.

nedum ab omni æternitate genitum, id uno omnes ore reclamant; uno etiam omnes ore profidentur, se jugiter disputare contra Theologos Primitivos, etiam Ante-Nicenos, qui non ex Scripturis, sed sui ipsorum cerebro, & Scholâ Platonis, sententiam suam de filio Dei expromperunt, & inauspicatò expromptam, credendam obtruserunt populo; quippe ecclesia Philosophicis Doctoribus decorata & instructa, eorum cum infelici adjutamento, à fidei simplicitate, juxta prædictiones divinas jam tum descivit. Justin Mart. quod Platonica Philosophia imbutus fuerit, id laudi sibi dicit, Apol. 1. Et Apol. 2. contendit Platonem à Mose didicisse, verbo Dei, totius Universi mollem hanc factam & formatam: Ita isti quidem Christianum in duebant, ut Platonem non exuerent. Deo sc: permittente ut essent in Scripturis phrases nonnullæ, que Philosophici ingenii curiositatem tentarent, etiam & irretirent, quin & propinarent deridendam. At qui non simul & semel tam fæde depravata est veritas simplicè Christiana, etenim Unitariorum ex indubitate Patrum Testimoniorum liquere notarunt, Ante-Nicenorum Doctorum sententiam esse prorsus Arianam, vel Ariana proximam, sanè proximiorem errori quam erravit Arius, quam Scholasticorum placuisse, vel quod perinde est, Homoousianorum, qui nunc sunt, articulis decretoriis. Nam utique à viris doctis Homoousianorum genera indigitantur duo, unum eorum qui essentiam specificè eandem, alterum eorum qui numerice eandem aiunt, & rationibus quas in promptu habent, suo more probant. Ad primum quod attinet, Curcellæi Prefationem Episcopii operibus præfixam legas, nec non longiorem Catalogum, in trattatu de vocibus Trinitatis, &c. adversus Marerium. Idem Curcellæus in Institut. p. 19. hæc verba habet, — “An specie, ”

PRÆFATIO.

“ fide, ut veteres omnes Theologi, à tempore concilii
“ Niceni, per sex aut septem sequentia secula putā-
“ runt, an vero numericè, ut recentiores — à Petro
Lombardo, &c. Profectò vocabulum [homoousios]
est valde ambiguum, nec quid velit pro certo statuere
quis possit: Latinè redditur Consustancialis, vel Co-
essentialis: Justinus adversus Græcos, p. 203. Ange-
los & animas rationales consubstantiales ponit, &
Irenæ. lib. 2. c. 20. ejusdem esse substantia animas
omnes afferit: quin & symbolum Chalcedonense,
Christum, quoad humanitatem, nobis esse consub-
stantialem, fide dignum putat; ὁμοόσιον τῷ πατεῖ κατὰ
τὸν δόγμα, καὶ ὁμοόσιον ἡμῖν κατὰ τὸν αὐθεντικὸν: que
verba inquit Curcellæus octies repetuntur in primâ
Justinianæ codicis constitutione, de summa Trinita-
te, & fide Catholica. Qua propter nihil persuasius
habeo, quam quod aliud fuerit Homoousianorum genus
ante concilium Nicenum, aliud in ipso concilio. Pa-
tres enim Niceni filium ex essentia Patris genitum,
(genitum dico, non creatum) statuunt; genitum au-
tem ante omnia secula, non tamen Patri coæternum;
ejusdem cum Patre essentia, nequaquam vero coæqua-
lem. Fuisse quidem Homoousianos ante concilium Ni-
cenum, fateantur oportet, qui eos damnatos fuisse
volunt in Synodo illâ magna que cum 80. Episcopis
habita est Antiochiae, queque ipsum Samosatenum
Antiochia Episcopum anathemate percussit. At vero i-
dem adversarios suos numero superantes in Synodo Ni-
cenâ vices retulerunt, sententiamque suam Authori-
tate publicâ & imperiali firmabant: Hinc illa lachry-
ma! Virinque disputatum est acriter, controversia
autem ipsa doctis & piis omnibus omnino levissime vi-
debatur, sed ab audacibus dissidiorum Antesignanis
Ario & Athanasio, & ab æmulis in imperiosa domi-
natione

PRÆFATIO.

natione Pontificibus, Romano, & Alexandrino, inflammatus exarfit orbis; scinditur in partes Visilitigatorum turba sancta, causam Arii tuebatur alter, & alter Athanasii: Illi autem Episcoporum quos fecit ordo eruditos, venerabiles galerus bifidus, ad talum demissa vestimenta multiplicia, & pedum Pastorale, illi inquam, partibus favebant his; aut illis, omnino sicut privatis rationibus adducti suâ interesse putarent. Quis jam non videt infamis odii causas quod concilia cum conciliis commisit, & orbi Christiano pacem ablegavit, sine qua tamen, haud equidem hominibus, nedum Christianis, nobis esse licet. Hac fusiūs exposuit præstantissimus, J. T. Dunelmensis in Hiberniā Episcopus, in tractatu suo aureo de Libertate Prophetandi. Quin, quam & animadvertis Lector, dignissima est Constantini (Euseb. in vitâ Const.) censura: Summus ille Imperator questionem hanc, vanam, nugatoriam, curiosam, temerariam, & quid non, non modo vivâ voce, verum etiam legatione, & literis scriptis fecit notissimum: de his autem quae in hac Præfatione libavi, sequentia Patrum Ante-Nicenorum Testimonia, Literatorum ingenuis omnibus facultatem præbebunt judicandi facilem.

Ante-

ANTENICENISMUS,

S I V E

Testimonia Patrum, &c.

PRIMUS in aciem prodeat Clemens Romanus; prætero autem *Constitutiones*, quæ sub ejus nomine veniunt, quamvis haud dubiae antiquitatis fuerint, & paria iis, quæ in aliis Patribus legimus habuerint, viz. de *jubendo*, *ministrando*, & quod *Christus non est Deus*, super quem non est alius Deus, & quod exiliter admodum loquitur Author de *Spiritu Sancto*, nimirum comparans Episcopum Deo, Presbyterum Christo, & Diaconum, immo Diaconiſſam Spiritui Sancto. Sed certè *Epistola Clementis ad Corinthios* ab omnibus ferè laudata est, præter Photium in *Biblii*. qui culpat Clementem, quod nihil de Christo sublimius effert, quam quod eum vocat ἀρχαγέα καὶ προστάτω, summum sacerdotem & præsidem; ubique autem observavi eum distinguere Christum à Deo plenissimè, & tanquam à Pantocratore, uti sit in *Symbolo*, quod dicitur *Apostolicum*: & *Act. 17. 24.* in initio, imperit benedictionem Paulinis similem: viz. *gratia vobis* & *pax ab omnipotente Deo per Iesum Christum*, & pariter in conclusione: “ *Inspector omnium* “ *Deus — qui elegit Dominum Iesum Christum*,

B.

“ Et

Et mox, “ Ut nomini ejus rectè placeat per sum-
 “ mum sacerdotem & præsidem nostrum Domi-
 “ num Jesum Christum, per quem illi sit gloria, ma-
 “ jestas, &c. Concludit, gratia Domini nostri Iesu
 “ Christi, sit vobiscum & cum universis ubique à Deo
 “ & per eum vocatis, per quem illi sit gloria, honor,
 “ potestas, &c. In his Doxologiis (more Scrip-
 turae) omittit Spiritum Sanctum, quod fieri non
 debuit, si Spiritus Sanctus esset unus ille Deus,
 qui Pater: Nostri autem Theologi, abundè ca-
 vent ne id fiat, sed concludentes conciones suas,
 semper in Doxologiis memores sunt Spiritus
 Sancti, quem vocant *Deum Spiritum Sanctum*, &
 sæpiissimè in hâc formâ — *jam Deo Patri, Deo Fi-*
lio, Deo Spiritui Sancto sit gloria, &c. At verò
 cuius Scripturæ vel Patris *Ante-Niceni* autoritate
 id faciunt, nescio.

Quis (quæso) advena (*I Cor. 14. 23.*) sive in-
 doctus, sive infidelis, hujusmodi Doxologiam au-
 diens, non protinus ope naturalis arithmeticæ, &
 digitorum suorum concluderet, & suis non narra-
 ret, nos *trium Deorum cultores esse?* Prætereo Ignati
 epistolas ad *Tarsenses & Philippenses*, in quarum
 utrâque expressè negatur Christus *esse Deus*, *super*
quem non est aliis Deus, vel ὁ παντοπεγμός, i. e.
omnipotens, quem unum *Deum nempe Patrem esse* es-
 vult, distinctè à Filio uno, quem etiam vult *De-*
um esse, & ab uno Paracleto, quem ita simpliciter
 appellat sine adjectione (*Dei*); assignat autem
 rationes non contemnendas, *ad Philipp.* viz. “ Quis
 “ ergo est, qui hunc (i. e. summum *Deum*) mi-
 “ sit? Quisve qui huic dominatur? vel cuius Sen-
 “ tentiæ (γνώμη) subjectus? aut cuius legem ad-
 “ implevit? &c. viz. prout veteres solebant fre-
 quenter dicere de Filio: & *ad Tarsens.* probat pro-
 positionem

positionem (viz. quod Christus non est Deus, super quem non est alius Deus) duabus Scripturis, viz. Joh. 20. 17. *Ascendo ad Patrem meum & Patrem vestrum*, (nam veteres intellexerunt ascensionem localem, ut & descensionem ipsius τῇ ἡμέρᾳ, ut postea apparebit) *ad Deum meum & Deum vestrum*, (nam summus Deus Deus non habet). Dein citat 1 Cor. 15. 28. *Et ipse subjectus erit ei, qui subdidit ei omnia, ut sit Deus omnia in omnibus.* Certè si Christus æquè Deus esset, vel æquè de divinâ essentiâ participaret atque Pater, nunquam Paulus, v. 24. exposuisset Deum per Patrem; nam esto quod Pater sit Origo Trinitatis, est tamen Filius æquè Deus atque Pater; nec v. 28. adeò distinctè & absolute dixisset Apostolus, ut *Deus sit omnia in omnibus*, si Filius subjiciendus æquè Deus esset. Exulat hic *Origo Trinitatis*, quæ ab æterno fuit, nam Apostolus loquitur de certo puncto temporis, viz. v. 24. de fine rerum; nec dicere possunt, *Filium, ut homo* erat, subjiciendum, si etiam idem Deus erat, nam sic sibi met ipsi subjiciendus erat, & ipsi Spiritui sancto per horum hominum mirabilem Theologiam: præterea Christus, *ut homo*, erat adversarii mera creatura, quæ Deo semper subjecta fuit; sed loquitur (ut dixi) Apostolus de fine rerum: Debent igitur necessariò inter meram créaturam & Creatorem invenire medium, quod quidem non est difficile; nempe hominem exaltatum, ut sit Christus Dei & Dominus noster. Sed interim obmutescant, & æternū facessant ab exprobando nobis, quod nos colimus meram créaturam.

2. Prodeat jam secundo loco Justinus Martyr, in quo neque *Plasmatorem* neque *Interpolatorem* multum timemus; utor autem Græco-latin. *Lu-*

tet. Paris. 1615. in *Dialogo cum Tryphone Iudeo*,
 p. 267. “ *Trypho*; Nam quòd aīs ante secula
 “ Dēum fuisse hunc Christum, ac deinde nasci:
 “ *Justin.* Verum enimverò, Trypho, dixi, non
 “ perierit illud, Christum hunc esse Dei, si demon-
 “ strare nequeam & fuisse priùs filium conditoris
 “ universitatis hujus Dei, essēque Deum & geni-
 “ tum esse hominem ex virgine. Ex his verbis
 clarissimè patet Justinum sensisse; si quis credat
 Jesum esse Christum, non esse necessarium ut
 idem etiam porro credat, eum fuisse Deum præ-
 existentem, ante secula, & deinde incarnatum:
 D. Estwickius adversus D. Bidium hoc conjecta-
 riū negat, unde certè patet viri genius. Pergit
 eodem pede Justinus; “ At si non demonstrave-
 “ ro (inquam) eum & priùs extitisse & nasci ho-
 “ minem sustinuisse, eisdem nobiscum perpetatio-
 “ nibus obnoxium, carnem habentem secundum
 “ Patris consilium & voluntatem. (Nota quòd
 Patrem priùs vocaverat, conditorem universi, &
 hic mentionem facit Patris consilii & voluntati-
 tis, τὸ πατέρος βόλων, stylo utens Patribus Ante-
 Nicenis familiari, ut in sequentibus apparebit.
 Pergit Justin.) “ In eo ipso ractum æquum fuerit,
 “ me errore lapsum esse dicere, non autem nega-
 “ re hunc esse Christum illum, etiamsi tanquam
 “ homo ex hominibus genitus videatur. Pote-
 ratne consecrarium superius clariùs demonstrari?
 Verùm hodierni maleferiati rerum æstimatores
 immane debacchantur adversus Unitarios quasi
 Jesum facerent merum hominem, meram creatu-
 ram, qui credunt eum esse Christum illum Dei.
 Pergit Justinus; “ Καὶ ἐκλογὴ—& electione fa-
 “ctus esse Christus. His conjungenda quæ se-
 quuntur in Tryphonis responsione, viz. “ Qui il-
 “ lum

lum hominem editum, & per electionem inau-
 guratum & unctione Christum factum esse asse-
 verant, credibilia quām vos dicere videntur.
 Vera Christi divinitas his verbis optimè exprimi-
 tur, relatione factā ad Esa. 42. 1. Psal. 89. 20.
 Hebr. 1. 9. & alia loca scripturæ his similia. Cer-
 tè *Christus & Filius Dei* in Scripturis ponuntur
 tanquam *ἰωτὸν νῦν αὐτὸν ποιεῖ*. Confer. Act. 16. 16.
 Marc. 8. 29. 1 Joh. 2. 22, 23. & 5. 1. Consu-
 lantur etiam rationes Filiationis divinæ, supra à
 nobis breviter enumeratæ. Addo etiam quòd
 denominati sumus *Christiani à Christo*, non *verbiani*
 à *verbo* scholasticorum; ut demonstretur insania
 istorum maleferiatorum, in reprobum sensum da-
 torum, qui nolunt (si iis placet) nos *Christianos* esse.
 Pergit Justinus; “ Sunt enim nonnulli (O ami-
 ci, dixi) ex genere nostro profitentes ipsum
 Christum, sed hominem ex hominibus genitum
 esse affirmant; quibus non assentior. Non as-
 sentior; ecquam levis censura? Quod iis (quos suos
 vocat) non assentitur. Quare non vocavit eos
damnabiles Hetericos vivos igne comburendos?
 Ubi autem dicit; “ Neque id sane multi, qui in
 eādem mecum sententiā, dixerint: *Platonicos* sui
 similes, jam numero auctōs, intelligere possit.

Apol. 2. p. 56. “ Hunc ipsum verissimum De-
 um & Patrem justitiae, & Filium, qui ab eo ve-
 nit, qui docuit nos, & aliorum obsequientium
 & similium bonorum Angelorum exercitum, &
 Spiritum Propheticum, colimus & adoramus.

Haud verisimile est eum credidisse Spiritum
 Sanctum fuisse summum Deum, qui hoc modo
 eum cum Angelis conjungeret.

P. 74. “ Princeps virtus (vel prima) post Pa-
 rentem omnium, & Dominum Deum (μεταξὺ τῶν)

" τὸν πατέρα πάντων καὶ δεσπότην θεὸν) & Filius
" verbum est.

Hic locus conferri potest cum Testimoniis ex Arnobio infra citandis.

P. 60. " Qui conditorem (δημιουργὸν) hujus mundi colimus — & Jesum Christum filium ipsius veri & singularis Dei (τῷ ὄντως Θεῷ) secundo loco, δευτέρᾳ γάρ & Spiritum Propheticum τρίτῃ τῇ ταξί, tertio ordine.

P. 94. Describit formam Baptizandi, " In nomine rerum cunctarum Parentis, & Domini Dei & servatoris nostri Iesu Christi, & Spiritus Sancti.

Et Cœnam Domini administrandi : P. 97.
" Deinde illi qui fratribus præest, offertur Panis & Poculum aquæ & vini, quibus ille acceptis laudem & gloriam τῶν ὀλαβῶν, rerum universarum, Patri per nomen Filii & Spiritus Sancti offert. Et paulo post, p. 98. " Laudamus τὸν ποιητὴν πάντων per filium ejus Iesum Christum & Spiritum Sanctum.

Et multoties alibi in hac Apologiâ distinguit Filiū à Patre tanquam omnium conditore per verbum juxta consilium & voluntatem Patris. Verum est quod aliquando vocat Verbum vel Filiū, *Deum*; sed non ita Spiritum Sanctum : & Filiū existentem ante secula, sed non ab omni eternitate : Patrem vocat *ingenitum*, i. e. *sine initio existendi*, ut ex collatione cum aliis postea patet. Eodem styli tenore perpetuò loquitur in *Dialogo cum Tryphone*; ut non opus sit loca congerere : & de Christo loquitur tanquam *ministrante* & *obediente voluntati Patris jubentis*.

" P. 279. A. τῷ ἐν τοῖς ἡραῖοῖς ὑπηρέτῳ" etiam nunc non intellexistis (amicī) unum ex tribus &

“ & Deum & Dominum ei qui in Cœlo est ad-
“ ministrare. Paulo post verbum indicat ; “ At-
“ que is Dominus est qui à Domino in cœlo, hoc
“ est universorum Parente accepit, ut hæc infer-
“ ret Sodomitis & Gomorrhæis, quæ verbum re-
“ censet ; sic inquiens Dominus pluit super Sodomam
“ & Gomorrah sulphur & ignem à Domino de Cœlo :
& lin. ult. Καὶ ὑπερ της τοῦ οὐρανοῦ γέγονε.

Volunt adversarii hæc dicta esse per *appropriationem*, quia Pater est *Principium & Origo Trinitatis*; nempe vanissima excogitant subterfugia, ut seip-
sos & alios miserè fallant. Sic Beza in 1 Cor. i 2.
“ Deus ὁ πατήρ, Pater, viz. Origo & αὐτοῖς (cau-
sa) Filii & Spiritus Sancti; quasi Deus qui est
prima causa originem nesciens, *cansam* haberet.
Ita Christum Deum summum faciunt, quoad es-
sentiam, & eundem non Deum summum, quoad
tam personalitatem, quam humanitatem. Quod
Justinus vult non Christum, sed Patrem esse De-
um, super quem non est aliis Deus, quomodo ad-
versarii id exposuerint per *Originem & fontem Tri-
nitatis*, ipsi viderint. Num distinctiones illæ per
Originem Trinitatis, per *appropriationem*, adeò tritæ
tum fuerint, & vulgo notæ, ut Justinus præsu-
meret tam Christianos, quam Judæos eum ita in-
tellectuos sine monitore ; at si Trypho intellex-
isset Justinum, quod Jesum asseruisset summum
Deum fuisse, nonne mirum est, quod, pro genio
Judaico nunquam illum blasphemiae accusaret ? ē
contra Justinus omnem accusandi & calumniandi
ansam penitus præscidit, proponendo Christum
non ut summum Deum, sed summi Dei mini-
strum, idque singulis ferè paginis.

Sed ut omni etiam subterfugiendi ansam nos
tollamus, legantur quæ habet Justinus in p. 283.

ubi probat præter conditorem universitatis, ali-
um esse Deum qui cum Patriarchis collocutus est,
& rerum omnium conditoris voluntati ministra-
vit, " Eo quod nemo cui vel minimum mentis
fit, auctorem & parentem universi super coelestia
omnia reliquisse & in pufillâ terræ parte fese
extubuisse, dicere sit ausurus. Hæc Justinus, &
confimilia, p. 356, 357. " Ascendit Deus ab A-
brahamo—descendit Dominus ad videndam
turrim, non debetis vos putare ipsum ingeni-
tum Deum vel ascendisse, vel descendisse quò-
piam, nam ineffabilis ille Pater & Dominus
universitatis hujus non venit in locum aliquem.
Hinc patet localem ascensionem, & descensionem
intelligendam. Pergit; " Quoniam modo ille vel
alloquatur aliquem, vel in minimâ terræ parte
apparet, quod nisi in hunc modum sacras in-
tellexerimus literas, eò res evadet ut Pater &
Dominus universorum tum in Cœlis non fue-
rit, cùm per Mosem dictum est, & Dominus
pluit super Sodomam ignem & sulphur à Domino de
Cœlis. Hæc Justinus, quibus aptari nequit
commune ιρισθετον. Hic exulat Principium,
exarescit fons Trinitatis, neque locum habet di-
stinctio popularis de Christo quatenus homo, & qua-
tenus Deus: nam Justinus loquitur de duobus ante
incarnationem, viz. de Patre & Verbo, & de uno
in terris, altero in cœlis; de uno in cœlis, non in
terris; de altero in terris, non in cœlis; & de
ascensione & descensione locali. D. Estwickius
respondet, Justinum & Patres supposuisse, Patrem
dici invisibilem, quia nunquam apparuit in terris
sub formâ aliquâ assumptâ; sed frustra, nam po-
tius dicendus esset nunquam apparuisse, quia est
invisibilis; & Justinus supponit Patrem esse αγε-
τον,

ḡt̄ov, neque potuisse sic apparere in terris, nisi cœlos reliquisset; nec quenquam esse adeo mentis impotem, ut ita sentiret. Quænam autem est illa animi impotentia sentientis primam personam individuæ Trinitatis æquè apparere posse in p̄usilla terræ parte, atque secundam; imo cum una numero est utriusque essentia: Quomodo possibile est, ut una appareret, altera non? Loquitus est, inquam, Justinus de ascensione & descensione locali, quod & alii Patres faciunt, unde credo ipsos Nicenos Patres in suo symbolo descensionem Christi de cœlis localem & propriè dictam intellexisse, quæ Deo summo vel ingenito non competit, sed Deo ex Deo, Deo genito quidem ante secula, ut Justinus saepè dicit in hoc Dialogo, sed non ab omni æternitate: & quod ad coæqualitatem attinet, ea quæ Justinus millies habet de ministrando, cum istâ coæqualitate è diametro pugnant; & quare (quæso) nostri Theologi vix aut ne vix vel semel hâc formâ loquendi, quæ Patribus Ante-Nicenis adeo familiaris erat, utuntur? Quicquid dixerint de principio, origine, & fonte Trinitatis, proculdubio senserint ea cum dogmate suo non bene convenire. Quidam ex nostris mirè abutitur Christi verbis in Evangelio Joannis, & dicit Christum quidem recepisse mandata à Patre, sed non aliter quam recipit naturam ejus; similiter Estwickius. Intelligunt autem illi divinam naturam numericè eandem: credo primam partem, quisnam etenim aliter mandata à Deo recipit? Sed quod ad numericam identitatem attinet, quam facile nostri contradictionum magistri principium petunt, jam satis potum est; prius probent eam identitatem, quam quicquid de eâ afferant: D. Estwickius dicit Christum ministrasse

nistrâsse ut *Filius* erat, non ut *Servus*: imò etiam ut *Servus*; Isa. 42. 1. *Ecce Servus mens*: Et quid? Annon *Filius* obediens Patri, est Patre inferior? Sed antequam Justinum relinquam, quia mihi videtur reliquorum Patrum Antesignanus, & *Coryphaeus*, pauca alia Testimonia ex eo producam, quæ postea cum aliis aliorum conferantur.

" *P. 284. A.* — Quem & administrum esse " Deo super-mundano, super quem aliis non est; " significat — primitus ante omnes *Creaturas*, (sic *p. 285.* & saepe alibi) " Deum genuisse ex " se virtutem quandam rationalem, quæ vocatur " nonnunquam *Filius*, quandoque *Deus*. Hinc apparet vocem (*Deus*) quæ in loco *predicati* quinques vel sexies in Scripturâ sine dubio Christo tribuitur, ex sententiâ Veterum, non significare necessariò Deum super quem non est aliis *Deus*; est enim reverà vox *appellativa*, quæ significat personam habentem honorem & potestatem, *Dei similem*; & Deum ipsum tantum ex circumstantiis; & quando est in loco *subjecti* vel κατ' ἔξοχω, sumitur instar proprii nominis. Veteres enim senserunt Deum summum nullum nomen proprium habere. Trinitarij autem nostri, quoniam de Christo homine ut unigenito *Dei Filiu*, & ad dextram gloriae *Dei exaltato*, exiliter admodum sentiunt, hoc nomine *Christum* indignum esse putant; sed ex locis citatis & citandis appareat, quando propter essentiam tribuitur, non protinus significare summum *Deum*. Pergit Justinus; " His enim nominibus appellari habet " cùm ex paterni Consilii administratione, tūm " ex voluntariâ (N. B.) Patris génératione — ver- " bum gignimus; non pér resectionem, ita ut " quòd in nobis proferentibus est, imminuat " " vers-

" verbum ; & quomodo in igne videmus alium
 " fieri, non decrescente illo, unde facta est alteri-
 " us accensio : His gemina vide in p. 358. C. &
 " in D. quando dicit pluit Dominus ignem à Domino
 " de Cœlo, duos indicat, alterum in terris, quem
 " descendisse significat ad clamorem Sodomorum
 " inspiciendum : alterum in cœlis, qui etiam Do-
 " minus, in terrâ apparentis Domini tanquam
 " Pater & Deus : atque idem Auctor (N. B.) ei-
 " dem est, ut sit & præpotens & Dominus &
 " Deus. Proferant jam pro suâ sententiâ, *Homo-*
ousiani vel *Numericani*, his saltem aliquâ ex parte
 paria, ad Græcas calendas id facturi : ut Tertullianus
 advers. Praxeam, *exposito probationem huius*
mea similem. Huic succedat ;

3. Athenagoras Apologista, circa annum 180.
 qui non multa scribit, sed quæ de Trinitate scri-
 bit, citatis ex Justino sunt planè similia. Loqui-
 tur enim de Deo Opifice & conditore omnium,
 cum verbo ipsius. *P. 10.* " Deum vocat, unum
 " illum ingenitum, æternum, invisibilem, im-
 " passibilem, qui nec loco includi potest, nec a-
 " liter quam solâ mente & ratione comprehendi,
 " à quo facta sunt omnia per verbum ipsius. Lo-
 quitur quidem *p. 12.* de trium unione & discretio-
 ne, sed eum vel semel cogitasse de personali ma-
 gis quam essentiali differentiâ, non omnino liquet.
 At verò contra Trinitarios nostros Filium ab æter-
 na non esse genitum sensit, ait enim *p. 5.* " Sed
 " quoniam omnis sermo noster Deum unum cele-
 " brat, conditorem illum universitatis, qui ingeni-
 " tus ipse ὅτι τὸ ὄν, ἡ γένεσις; ἀλλα τὸ μὴ ὄν, ne-
 " que enim generari potest quod est, sed quod non
 " est) omnia verbo suo creavit. Parenthesis illa
 ostendit, eum judicasse generationem æternam
 esse

esse impossibilem ; citat etiam, ut Justinus & reliqui, celeberrimum illum locum in Prov. 8. *Deus creavit me initium viarum suarum, & non solum dicit ευτιστέ με ἀρχὴν, sed & ἐν ἀρχῇ in principio τρόπῳ τοῦ θεοῦ,* & paulò antè ἀρχὴν τρόπῳ των τοῦ ποιημάτων, quæ verba æternitati (quæ principium nullum habet) sunt tantum contradictoria ; sed quid non faciant illi, qui exponant *hodiē* in Psalm. 2. per *nunc aeternitatis*, & cum Zanchio, & Joh. 1. ἀπὸ ἀρχῆς à principio, per *αὐτὸν ἀρχῆς, absque principio?* O præclarum interpretem !

4. Theophylus ad Autolycum Athenagoræ coætaneus, & ὁμοδοξος, lin. 2. p. 100. A. “ ἐρεῖς ὅν
“ μοι, &c. Objicies igitur mihi, supra tu tradi-
“ disti, Deum loco non comprehendendi, nunc vero
“ aīs, eum in Paradiso ambulare ; audi respon-
“ sum, Deus quidem universorum Pater loco nec
“ includitur, neque in loco invenitur, non est
“ enim locus in quo ipse quiescat (~~ἀχθέντος ἐστι~~)
“ cæterūm sermo ejus per quem omnia creavit,
“ existens potentia & sapientia Patris, assumit
“ personam Patris & Domini universorum ; is
“ venit in Paradisum sub personâ Dei, & collo-
“ quebatur cum Adamo. Distinctio Dei tan-
“ quam universorum Patris à Sermone, stulte facta
“ esset ab eo qui crederet, sermonem esse illum ip-
“ sum unum Deum qui Pater, quia distinctio facta
“ esset inter duas personas, in re utrique communi :
“ sed quia nos non percipimus vim hujus argumenti
“ in multis Scripturæ locis & in Symbolis tum Apostolico tum Niceno ; libenter audirem quomodo
“ nostri seculi Athanasiani hīc applicant originem
“ Trinitatis, viz. ad hoc quod Deus non est in lo-
“ co, sermo est in loco : nec video quo vitio laborat
“ hic Syllogismus ;

Deus

Deus summus est ἀχάρετος.

Sermo non est ἀχάριτος.

Ergo Sermo non est Deus summus.

Respondere nequeunt adversarii per *quatenus homo* & *quatenus Deus*, quia loquimur de re ante incarnationem; an igitur prima persona est ἀχάριτος, quia est Origo Trinitatis, & secunda Persona non est ἀχάριτος quanquam & illa summus Deus est, quia derivavit essentiam suam vel potius personalitatem à primâ?

Iterum ibidem Theophylus: Intellige hoc loco enarrari sermonem perpetuò existentem, & insitum in corde Patris Dei, sic ante p. 88.
 “ ἔχων τὸν ὄντας τὸν εἰστόντα λόγον ἐνδιαδετον εν τοῖς
 “ ἰδίοις σταλάγχνοις” Deus igitur habens suum
 “ sermonem in suis visceribus (nempe ante generationem Filii, nam sequitur) “ genuit enim eum
 “ eum produceret cum suā sapientia (Spir. S. intel-
 “ lit) ante hæc universa. Pergit Theoph. p. 100. “ Antequam enim quicquam eorum quæ
 “ facta sunt, fieret, hunc Consiliarium habuit,
 “ ut qui mens & prudentia ejus foret, cum vero
 “ jam condere quæ deliberaverat (οπότεδε οὐκέτι
 “ στὸν ὄντας) instituisset, hunc Sermonem genu-
 “ it prolatum (prolatum N. B.) primogenitum
 “ universæ creaturæ, nec interim Deus exinani-
 “ tus est sermone, sermonem gignens & sermone
 “ alloquens, quæ volebat semper: Mox, omnia
 “ per ipsum facta sunt, & sine eo factum est nihil.
 “ Deus itaque existens sermo & ex Deo proge-
 “ nitus quando vult (οὐκέτι πεφύκως ὅποτ' αὐ
 “ βόληται οὐ πατήτως ὅλων) viz. ut prius οπότε
 δε οὐκέτι στὸν ex Deo genitus, quando voluit Pater
 (confer Justini voluntariam generationem) Pa-
 ter univerorum mittit eum ad aliquem locum,
 “ qui

“ qui adveniens auditur & videtur ab eo missus;
 “ & in loco reperitur. Ex his etiam patet loca-
 “ lem ascensionem & descensionem intelligi.

His jungenda illa Athenagoræ, p. 10. C. “ Pri-
 “ migenia h̄c est Patris progenies, quæ non ut
 “ facta (à principio enim Deus qui est mens æter-
 “ na ipse in seipso λόγον, h. e. verbum & ratio-
 “ nem habet, quùm rationalis ipse æternum sit,
 “ αἰδίας λογικὸς ἀν) sed ut rerum cunctarum
 “ Idea & perfectio foret progressa est, τροπήθεων:
 quod respondet prolatu ante, & reperiemus po-
 stea in Tertulliano.

Distinguunt nimis r̄um hi Patres inter λόγον ἐν-
 διάθετον & λόγον τροφόρικον supponunt λέγον
 suisse æternum in corde & quasi visceribus Dei,
 sed tum primū à Deo genitum aut prolatum,
 quando hunc mundum facturus erat, & deinde
 missum in Paradisum, &c. ita ut secundū hos
 Patres, Filius ab æternitate fuerit tantū poten-
 tiā non actu: videntur etiam sensisse Filium pro-
 ductum esse à Patris essentiā, at sine refectione
 aut diminutione, veluti lumen ab igne; sed cum
 hāc differentiā, quòd prolatus est ὁ πότερος φύλακ-
 ος οὐ Δεὸς, & quòd habuisset aliter quam lux,
 distinctam & permanentem subsistentiam, qualē
 ante prolationem vel generationem ejus non ha-
 buit ab æterno. Vide Euseb. Demonstr. Evang.
 lib. 5. 1. ubi his admodum consentanea loquitur.

“ Splendor enim cùm ipsam lucis naturam co-
 mitetur, nec ipsam unquam lucis essentiam re-
 linquit, extra id ipsum in quo est, stare non
 potest; at verò ipsum Dei verbum, per seip-
 sum & essentiam obtinet & consilit, nec abs-
 que gignendi ratione cum Patre existit simul,
 sed tanquam unicus Filius, qui solus ante om-

nia

" nia secula ex Patre sit genitus, l. 4. c. 3. Vo-
 " lens enim Deus & Filii Pater existit, & alterum
 " lumen in omnibus sibi simile substituit. Jam
 opportunum videatur ut solvam difficultatem,
 quæ facile horum Authorum lectores remoretur ;
 nam quantum mihi videtur tenent omnes Deum
 ubique esse, contra quam visum est doctissimo
 Dayllæo qui loquitur quasi Justinus sensisset, De-
 um non esse infinitum ; nam omnes ὁμοδόξοι vi-
 dentur, & iisdem argumentis, eademque verbo-
 rum formâ exactissimè utuntur : Vide Nov. c. 6,
 & Cyprianum de Idolorum vanitate, Aug. de
 Civ. 16. Non loco movetur Deus qui semper ubiq; est to-
 tus. Sed Theophili hujus verba, p. 81. l. 2. rem
 hanc extra dubitationem ponent. — Qui fit
 autem quod non ubique erat, sed saltem in uno
 terræ angulo reperiebatur, (viz. Jupiter in Idâ
 monte) aut enim reliquos negligebat, aut non
 poterat simul ubique esse, (παντεχός) & om-
 nium providentiam agere ; nam si erat exempli
 gratiâ in loco Orientali, non inveniebatur in
 Occidentali ; sin versabatur in Occidente, ejus
 præsentia desiderabatur in Oriente. Cæterum
 Dei altissimi, qui omnia regit rēque verâ ex-
 istit, hoc quasi proprium est, ut non solum
 ubique sit, verum omnia præsens inspiciat &
 audiat : Prætereà nec loco capit ; alioqui lō-
 cus qui ipsum capit major eo inveniretur : nam
 id quod capit, eo quod capit majus est ; Deus
 loco nequaquam circumscribitur, verum ipse
 est omnium locus. Hæc Theophilus consentiens
 cum Judæis, qui Deum *Ha-makom*, aliarum re-
 rum locum esse volunt.

Jam queri meritò potest, an hi Patres rectè ar-
 gumentati sunt, ex eo quod si Deus summus fu-
 isset

isset in Paradiso, vel in minimâ parte terræ cum Abrahamo, tum in coelis non fuisset, sed eos reliquisset. Respondeo, quod contra me nihil facit, si Patres hi non sunt recte argumentati; sed probabile est eorum argumentum factum esse ex suppositione, viz. si Deus fuisset in loco, vel venisset ad locum in quo prius non erat, ad modum *Sermoris*, quem saepius afferunt in loco fuisse & venisse ad locum; Deum ingenitum in nullo loco: Sed difficultas acrius urget ex parte Justini qui afferit, "Quod Deus neque mobilis est, neque in loco ullo, atque adeo neque mundo universo comprehensibilis est.

Verum paulò ante ait, "Quod Deus non venit in locum, &λέντης χάρα ὅπερ ποτὲ μένει; sed in regione suâ quæcunque tandem est manet, nisi forte χάραν pro mansione vel statu immutabili acceperit, & id tantum simpliciter intelligere vellet, Deum semper manere sicuti est. In Apol. 2. ubi tres personas enumerat, δευτέραν χάραν Filio attribuit; ubi χάρα non locum circumscriptivum, sed statum vel gradum significat; & forte Justinus in re supra sphæram verborum, minus propriè loquutus est.

5. Clemens Alexandrinus, Anno D. 190. Consimilia docuit; hujus librum apud me jam non habeo, sed firmiter memoriâ teneo, me legisse in Stromatibus ejus, de jubendo, ministrando, ὑπηρετῶν, ὑπηρετήσας, τῇ γνώμῃ, τῇ βόλῃ τῷ πατρὶ. Sandius vult eum docuisse Patrem esse primam causam, & dici Deum cum articulo, Filium vero secundum causam, & dici Deum sine articulo: & quod docuerit Filium esse creaturam, citat Photium, Ruffinum & Jesuitam Petavium.

6. Origenes, Anno Dom. 200. At quantus vir! propter sanctitatem, eruditionem, indefessos labores & viri celebritatem: genuinus erat ille Clementis Alexandrini Discipulus, & cum Patribus prioribus per omnia consentiens, ut ut jam volunt Papistæ & Protestantes Catholici eum fuisse Arianorum parentem; certè non magis quam fuerunt reliqui Patres Ante-Niceni omnes. Sandius ostendit & citat Petavium confitentem Originem numerandum inter eos qui idem quod Arius tradiderunt, nempe tum Filium tum Spiritum Sanctum creaturas esse; Filium minorem esse Patre, Spiritum Sanctum minorem esse Filio. Loquitur haud semel in libro ejus adversus Celsum, scetu omnium maximè genuino, de iubendo, ministrando, &c. & utitur vocibus ὑπηρέτων, ὑπηρέτωντας, &c. Ego verò unum locum præ aliis elegi, cui responsio per principium & fontem Trinitatis aptari nequit. Celsus objecisset Christianis blasphemiam haud exiguum, viz. quod quidam ex illis tenerent Christum esse summum Deum, (jam tum enim sparsa fuerunt semina Sabellianismi & Homo-ousianismi, id est, ut vult Sandius, Montanismi) quid autem respondet Origenes, lib. 8. p. 387. græco lat. “ Εἰσώ ἡ τίνες ἡς ἐν τῷ λόγῳ πιστεύοντων. τίνες. Quosdam esto, inquit, quosdam ex Christianorum multitudine, temerè affirmare Christum esse illum universorum Dominum, τὸ δὲ πᾶσι θεὸν — ἀλλ’ εἴ τε γε οὐκεῖς τοιστον, οἱ πειθόμενοι αὐτῷ λέγοντες, οἱ πατήρ ὁ πριμάτης με μείζων με εἴη. Nos non ita facimus, qui credimus ipsi dicenti, Pater qui misit me, major me est. Non produco hunc locum tantum ad ostendendum propriam ipsius Origens sententiam, sed & sensum Ecclesiæ Catholicæ.

exceptis tantum paucis petulantibus, & temerariis ; nam tanto viro, tam erudito, in locis celeberrimis, viz. Alexandriæ & Cœfareæ in Palestina degente, nemo statum Ecclesiæ Catholicæ melius scire potuit ; modo simul credatur eum fuisse virum honestum, uti constat eum fuisse integerimum, quicquid adversus eum oblatrârunt Patres Post-Niceni, Papa Romanus & Papicolæ.

Ego sic respondissem ; Mentiris Celse, nemo nostrum putat Christum esse Deum, quatenus est homo ; vel sic, nemo nostrum putat Christum fuisse Principium vel Originem Trinitatis ; sed credimus Christum esse summum Deum, plerique omnes.

7. Irenæus Episcopus Lugdunensis, Polycarpi discipulus, A. D. 200. Sandius & Petavius Ireneo tribuunt Deum præcepisse Verbo, Filium (Verbum) autem ministrare Patri. Sed videamus quale Symbolum Fidei tunc temporis habuerunt veteres Christiani, lib. I. c. 2. “ Ecclesia per unius versum orbem usque ad fines terræ seminata & ab Apostolis, & à Discipulis eorum, accepit eam fidem quæ est in unum Deum Patrem Omnipotentem, qui fecit cœlum, & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt, & in unum Jesum Christum Filium Dei, incarnatum pro nostrâ salute, & in Spiritum Sanctum qui per Prophetas prædicavit, &c.

Et C. 19. “ Cùm teneamus nos regulam veritatis, id est, quia sit unus Deus Omnipotens, qui omnia condidit per Verbum suum—omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil ; ex omnibus nihil subtractum est, sed omnia per ipsum fecit Pater.

Epiphanius (citante Reverendo Pearsono Episcopo Cestrensi) ante punctum praeponit sequentia verba, *quod factum est*, ut excipiatur Spiritus Sanctus; atque ita jam punctare solent: Sed profectò veteres universaliter faciebant velut hic Irenæus; idque requiritur ab anadiploſi, viz. inchoante sequentem sententiam cum vocabulo quod terminavit antecedentem, quod unum irrefragabiliter demonstrat Johannem de novâ creatione loqui, ipſe enim Johannes ita ſeipſum exponit, — *quod factum est in ipso vita erat, & vita, &c.* sed *vita & lux* ubique in hoc Evangelio evangeliçè accipiuntur. Vide 2 Cor. 5. 17. *Ecce omnia facta sunt nova.* Quod si Johannes ageret de veterre creatione, per quam figuram Spiritus Sanctus ex omnibus subtraheretur non video.

Lib. 2. c. 48. “ Quandoquidem & Dominus ipſe Filius Dei, iplum judicij diem & horam, concessit ſcire toluum Patrem, Marc. 13. 32. *De die autem illâ nemo ſcit, neque Filius niſi Pater ſonius.* Si igitur ſcientiam diei illius, Filius non erubuit referre ad Patrem, ſed dixit quod verum est, &c. Et,

C. 49. “ Etenim ſi quis exquirat cauſam propter quam in omnibus Pater communicans Filio, ſolus ſcire & horam & diem manifestatus eſt, neque magis aptabilem neque decentiorem, nec fine periculo alteram inveniat in praefenti, quoniam cum ſolus verax Magister & Dominus, ut diſcamus per iplum ſuper omnia eſſe Patrem, etenim *Pater, ait, major me eſt.*

Quod Gallasius, Eſtwickius, & alii respondent Christum de ſeipſo, & Irenæum de Christo loqui, quatenus homo eſt, falſum eſt: nam Christus loquitur de ſeipſo ut de Filio, & Irenæus de Chri-

sto ut de Filio Dei, & quid? Num Pater communicavit cum Christo in omnibus quatenus homo erat, annon quatenus Deus? Deinde Filius loquitur per gradationem de se tanquam Angelis superiore, quod coegerit Maldonatum, Jesuitarum doctissimum Interpretem, in loc. fateri distinctionem *quatenus homo*, &c. consistere non posse; ideoque confugit ad aliam æquè futilem, viz. quasi Christi, per quem Deus mundum judicaturus erat, non erat officium scire diem Judicii. Præterea Irenæus loquitur de solo Patre: quinetiam si Christus non scivit *ut homo*, nonne scivit veruntamen, si scivit alio modo, viz. *ut Deus*? Quis tam putidam æquivocationem Servatori suo imponeret? & cur Irenæus veracis Magistri nomine Christum appellaret? & quòd verum dixit, assereret; cùm tam falsum diceret quam verum, si sciret diem illum *ut Deus*, & denominatio à præstantiore parte sumenda esset: Quòd si Deum volunt sumi *essentialiter* (subterfugiendo ut solent) num Filius etiam sumitur *essentialiter*? Ergo sensus erit, Filius non novit diem illum, sed solus Pater, Filius & Spiritus Sanctus, vel quarta Persona ex omnibus conflata per mutuam conscientiam, vel an Filius nescivit ut Pater erat fons Trinitatis? Vix ita dixerint *Fontanista* nostri sive *Montanista*: & quid demum respondent ad rationem Irenæi, viz. quum Patrem asserit esse Deum super quem non est aliis Deus, & ex Christi verbis vult, ut discamus quòd Pater est super omnia, viz. ex Joh. 14. *Etenim Pater major me est.* Quid? *Quatenus sum homo?* Num opus habuerunt Discipuli edoceri Creatorem merā creaturā majorem esse? Annon extemplo responderi potuit, quin tu ut Deus & saltē quoad essentiam divinam æquè

què magnus es atque Pater? Dein quòd Christus vaderet ad Patrem, cui erat absolutè ipsemet æqualis, quænam (obsecro) foret Discipulis causa gaudii vel signum amoris; ut Christus loquitur in antecedentibus? Sed præjudicati mille argumentis constringi nequeunt, quibus præter educationem, honores, & divitiæ hujus mundi, veritati præpollent, & omnia solvunt repagula. Dayllæus ingenuitatem aliquam ostendit in libro de usu Patrum, ubi fatetur, Irenæum negare Christum scivisse dicem judicii, ut Deus erat.

Lib. 3. c. 16. " Neque igitur Dominus neque " Spiritus Sanctus, neque Apostoli, eum qui non " esset Deus, definitivè & absolutè Deum nomi- " nassent aliquando, nisi esset verus Deus, neque " Dominum appellassent aliquem ex suâ personâ, " nisi qui dominatur omnium Deum Patrem & " Filium ejus, qui *Dominum accepit* à Patre suo. Et ne dicatur, *quatenus est homo*; mox subjicit eum à Patre accepisse potestatem judicandi Sodomitas. & citat Gen. 19. 24. " *Et pluit Dominus super So-* " *domam & Gomorrah, ignem & sulphur à Domino* " *in cælo;* ut Justinus & alii solebant. Et po- stea, " *Et ego invoco te Domine Deus Abraham.* " — *Pater Domini nostri Jesu Christi, qui fecisti* " *coelum & terram, qui dominaris omnium, qui* " *es solus & verus Deus, super quem alias Deus* " *non est.* Præter Dominum nostrum Jesum " Christum, dominatione quoque dominaris Spi- " ritus Sancti. Id est, qui non solum in Filium sed etiam dominium habes in Spiritum Sanctum. Hic responsio per *quatenus homo* non valet quoad Spiritum Sanctum, ideoque apertè reponit Spir- tum Sanctum in albo creaturarum subjectarum dominio Dei. D. Estwickius interpretatur quasi

scriptum esset, *dominatione Spiritus Sancti*, & vult ridiculè satis (ut haud rarò solet) hoc esse strenuum argumentum pro æternâ, & consubstantiali divinitate Spiritus Sancti; sed mirè fallitur, ut appareat per verba illa priora, dominaris *omnium* in genitivo, & dominatur *omnium* in superiore commate: sed regerit D. Estwickius, quòd in principio capitinis vocat Patrem & Filium absolutè verum Deum; esto, sed quare (quæfso) non etiam Spiritum Sanctum? At vero falsus est Estwickius, vocat enim Patrem verum Deum, & Christum vocat Dominum ejusmodi, qui *Dominum* à Patre accepit. Citat etiam D. Estwickius in postscripto hoc sextum caput ut & cap. 12. quasi in iis Irenæus planè doceret, quòd Christus eandem essentiam & naturam haberet cum Patre, & esset verus Deus, imò & æternus Dei filius; proh fidem Cretensis! vocat quidem (in c. 12.) “ Patrem multoties Deum, & Christum semel: (p. 193 Gallaf.) “ hic Dominus est omnium & “ Rex & Deus & Judex ab eo, qui est *omnium* “ *Deus, accipiens potestatem*; ideoque, inquam ego, non *summus Deus*. Sed de eâdem essentiâ aut divinâ naturâ, vel æternâ filiatione, ne verbum quidem habet, D. Estwickius autem speciosius urget, l. 2. c. 43.

“ Non enim infectus es, ô homo, neque sem-
“ per coexistebas cum Deo, sicut proximum
“ ejus verbum.

Et lib. 4. c. 37. “ —— Et quoniam verbum,
“ id est Filius, semper cum Patre erat, per multa
“ demonstravimus, quoniam & sapientia quæ est
“ Spiritus, erat apud Deum ante omnem consti-
“ tutionem: per Solomonem ait, Deus sapientiâ
“ fundavit terram, paravit autem cœlum pru-
“ dentiâ;

“ dentiâ. *Et rursum*, is creavit me principium via-
 “ rum suarum in opera sua, ante seculum funda-
 “ vit me, in initio antequam terram faceret. Hæc
 posteriora ostendunt, per (semper) non esse in-
 telligendum ab omni æternitate absolute, sed com-
 paratè ad hominem factum post mundi constitutio-
 nem. Præterea ostendimus supra in Theophilo,
 Filium ut mentem vel sapientiam Dei, (& Spi-
 ritum quem volunt & πόροισι esse à Patre per Fili-
 um) illumque tanquam Dei sapientiam fuisse ab
 æterno in Patre potentia, sed tum Deum Filium
 genitum esse vel aeternum natum, cum Pater voluit &
 mundum esset conditurus; ita (scilicet) ut per se sub-
 sisteret tanquam Persona & mandata Dei recipe-
 ret. Sed hæc postea ex aliis clariora fiant; nec
 tamen paucula verba (quæ facile supponi possint
 à Trinitariis, qui libros omnes jam diu sub eo-
 rum imperio habuerunt) magni sint momenti, vel
 urgeri debeant contra perpetuum Patrum teno-
 rem.

8. Tertullianus proximo loco in arenam de-
 scendat, de quo utinam legatur diligenter præfa-
 tio Jonæ Schlichtingii (adversus Meisnerum Lu-
 theranum) quā ostendit Tertullianum, postquam
 à Montano factus fuisset instructior, novam fidei
 regulam excogitâsse, quā fundamenta jecit Atha-
 nasiatismi. Videamus autem veterem regulam
 traditam ab ipso Tertulliano, quamvis jam Mon-
 tanista, quia nemo repente fit turpissimus, c. i. de
 velandis virginibus.

“ Regula quidem fidei una omnino est sola im-
 “ mobilia & irreformabilis, credendi, scilicet in
 “ unicum Deum omnipotentem, mundi crea-
 “ rem, & filium ejus Jesum Christum, natum ex
 “ virgine Mariâ, crucifixum sub Pontio Pilato,

“ tertia die resuscitatum à mortuis, receptum in
 “ cœlis, sedentem nunc ad dextram Patris, ven-
 “ turum judicare vivos & mortuos ; hâc lege fi-
 “ dei manente, cætera jam disciplinæ & conver-
 “ sationis, admittunt novitatem correctionis, ope-
 “ rante scilicet, & proficiente usque in finem
 “ gratiâ Dei.

Hoc symbolum cum Irenæi symbolo consenti-
 ens, vel continet omnia ad divinam Jesu Christi
 filiationem & salutem necessaria, vel Christianæ
 Religionis Tesseræ esse non potuit ; ita quidem ai-
 unt Catholici, sed adversus hæreticos explicatio-
 nes novas & additiones factas esse volunt ; esto,
 sed quare quæsto de Spiritu sancto nihil habetur in
 hoc symbolo ? nihil nequit vel depravari vel ex-
 plicari ; præterea Spiritus in hoc capite vicarius
 Christi appellatur, & tanquam minister Christi à
 Christo mandata recipere dicitur, sic enim ait
 de Paracleto, non enim abs se loquetur sed que
 mandantur à Christo. Sed accedamus propriùs ad
 homo-ousianismum quendam Trinitatis. C. 12. ad-
 versus Praxeam.

“ Cæterùm ubique teneo unam substantiam in
 “ tribus cohærentibus ; nempe per novam à
 Montano & ipso Tertulliano confictam œco-
 nomiam : sed corrigit œconomiam per Monarchi-
 am : Pergit enim ; “ Tamen alium dicam opor-
 “ tet ex necessitate sensus, eum qui juberet & eum
 “ qui facit, nam nec juberet si ipse faceret, dum
 “ juberet fieri per eum ; tamen jubebat, haud sibi
 “ iussurus, si unus esset aut sine iussu facturus, quia
 “ non expectatus ut sibi juberet.

Ultitur jubendi voce septies ; quisnam homo-
 ousianarum nostrorum cum Tertulliano ita loque-
 “ retur ? vel ut sequitur, C. 9. “ Pater est to-
 “ ta

" ta substantia, filius vero derivatio totius &
 " portio, sicut ipse profitetur quia *Pater major*
 " *me est*, ut & c. 26. utitur etiam cum Justino,
Gen. 19. 24. " *Pluens super Sodomam* — *Do-*
 " *minus à Domino*. Et quod ad descensionem fi-
 " lii ad humana colloquia cum Adamo & alia de
 " ipso filio non credenda, nisi scripta essent, for-
 " tasse non credenda de Patre licet scripta : In-
 stat mox in incarnatione filii in utero virginis, à
 quā abhorruit ut idem de Patre sentiret. Et ibi-
 dem, Patrem in nullo loco esse, Filium in loco ;
 hunc visibilem illum invisibilem fuisse cum prio-
 ribus patribus, ut vidimus, dicit ; & multa id genus,
 habet hic novus Trinitarius & Trinitariorum Pa-
 ter, qui cap. 1. indignabundus rejicit, quod Dia-
 bolus cominùs tentaret omnipotentem. Sed an-
 tequam Tertullianum dimittamus, videamus quid
 ante Montanismum scripsit adversus Hermoge-
 nem quoad coæternitatem.

C. 3. " Quia & Pater Deus est & judex Deus
 " est, non tamen ideo pater & judex semper,
 " quia Deus semper ; nam nec Pater potuit esse
 " ante filium, nec judex ante delictum, fuit au-
 " tem tempus cum & delictum & *filius non fuit*,
 " quod judicem & qui Patrem faceret. D. Est-
 wickius vult Tertullianum hīc loqui de filiis adop-
 tivis, sed Tertullianus loquitur de Filio in singu-
 lari, nec adeò incautus erat ut tam imperite &
 periculosè loqueretur in disputatione, si Filium
 Patri coæternum credidisset. Sed videamus alium
 locum (si fieri potest) clariorem, Sect. 18.
 " Agnoscat ergo Hermogenes idcirco etiam *Se-*
 " *phiam* Dei natam & conditam prædicari, ne
 " quid innatum & inconditum, præter solum
 " Deum crederemus, si enim intra Dominum,
 " quod

" quod ex ipso & in ipso fuit, sine initio non fu-
 " it, *Sophia*, sc. ipsius, exinde nata & condita ex
 " quo — multò magis non capit *sine initio* quic-
 " quam fuisse quod extra Dominum fuerit. Quid
 clarius? Dixi supra de Justino quòd dixerit,
 — *Deum summum versari non potuisse in terris*;
 idem expressum habet Tertullianus advers. Praxe-
 am, C. 16. viz. " *Et Deus in terris cum ho-*
 " *minibus conversari, non alius potuit quām sermo*
 " *qui caro erat futurus. Non potuit*, ait Tertul-
 lianus, unde confirmatur quod in Justino dixi-
 mus advers. D. Estwickium de Patris invisibilitate;
 quod etiam in Irenæo respondi, ad id quod Ire-
 næus habet de Filio semper existente in Patre,
 quod (inquam) dixi de generatione & prolatione
 noviter ante mundi constitutionem, abunde con-
 firmatur à Tertulliano, qui de prolatione sàpè
 loquitur. Apol. c. 21. " *Hunc ex Deo prola-*
 " *tum didicimus, & prolatione generatum.*

Advers. Prax. " *Sermo ipsius qui ex ipso pro-*
 " *cesserit, per quem omnia facta sunt, & sine quo*
factum est nihil; quod dixit Athenagoras, *Deum*
fuisse ἀὶδιός λόγον. Vid. in Tertull. Prax. c. 5,
 6, 7, 8. " *Quia non sermonalis à principio, sed*
 " *rationalis Deus etiam ante principium.* Vide
 plura c. 5. & c. 6. " *Itaque Sophiam quoque ex-*
 " *audi ut secundam personam conditam, primò*
 " *Dominus creavit me initium viarum.* Mox: nam
 " *ut primùm Deus voluit, (uti Theophilus, quan-*
 " *do Deus voluit) — ipsum primùm protulit ser-*
 " *monem: non dicit rationem sed sermonem:* &
 c. 7. " *Hæc est nativitas perfecta sermonis dum*
 " *ex Deo procedit, conditus ab eo primùm ad co-*
 " *gitatum in nomine Sophiae, Deus condidit me ini-*
 " *tium viarum; dehinc generatus ad effectum.*

Hæc

Hæc Testimonia horum Authorum se mutuò illustrant, quod autem Tertullianus filium de substantiâ Patris deducit, id non impedit quo minus teneret essentiam numero differentem: nec multum abludit à sententiâ superiorum, nisi quod nemo iliorum dixerit, Filium esse *portionem* Divinitatis, omnésque personas unam habere substantiam, etiam in tantum œconomicis, ut vult Tertullianus, qui quicquid senserit de unâ Substantiâ, certum est eum non sensisse, filium *prolatum* vel *genitum* *fuisse ab aeterno*, sed conditum ante secula, immediate ante constitutionem omnium, *in initio, ἀρχῃ, primò*, ut Tertull. de *præscripti*. In novo suo symbolo regula fidei est,
 " — Mundi creatorem qui universa de nihilo
 " produxerit, per verbum suum, *primò omnium*
 " *emissum*.

9. Novatianus vel quisquis fuerit sanè vir magnus & paretustus, multis probat Christum non esse hominem ex homine & Deum esse, sed non summum: ita enim scribit in Phil. 2. de Trin. c. 17.
 " Non est rapinam arbitratus, *æqualem* se esse Deo,
 " quamvis enim se ex Deo Patre Deum esse me-
 " minisset, nunquam se Deo Patri aut compara-
 " vit aut contulit, memor se esse ex suo Patre,
 " & hoc ipsum quod est habere se, quia Pater de-
 " dissit; inde denique & ante cainis assumptionio-
 " nem, sed & post assumptionem corporis, post
 " ipsam præterea resurrectionem, omnem Pa-
 " tri in omnibus rebus *obedientiam* præsttit pari-
 " ter ac præstat: ex quo probatur nunquam arbit-
 " ratum illum esse rapinam quandam, Divini-
 " tatem, ut *æquaret* se Patri Deo; quinimo con-
 " tra, omni ejus imperio & voluntati *obediens*
 " atque subjectus.

Nota

Nota quòd Author disertè dicit Christum obedientem fuisse ante carnis assumptionem, idque enarrans Philipp. 2. 6. unde Adversarii argumentum sumunt ad seipso & alios decipiendos : nam quanquam vox illa (æqualis) non semper significat mathematicè sed rhetorice, sic aliqui sine scrupulo dicunt uxorem marito suo esse æqualem ; tamen vox græca ἴση, neutraliter & adverbialiter posita, non significat æqualitatem sed similitudinem, veluti infinita exempla, & non pauca ab ipso reverendo Pearsono in symbolo Apostolorum, ut & voces compositæ ἴσος & θεοί καλοί, ostendunt. Verba igitur in hunc modum transferri debent ; qui quùm esset in similitudine Dei, non existimavit ut prædam quòd Deo similis esset, vel deiformis, viz. ratione miraculorum, ad quæ Christus toties provocavit ; ut prædam, viz. quam ostentui haberet veluti triumphantes, vel etiam quam dimittere noluit, ut latrones & raptore : αλλα, (sed) hæc particula discretiva hunc sensum effigitat, prout ratio exemplaris, quod sensibile aliquid imitationis causâ requirit, ut ex contextu liquet, & reliqua etiam verba similitudinem exprimentia, postulant. Christus autem ut merus homo vel servus tractari voluit, instar vernæ, vel Gregorii alicujus hominis. Vide de Samsone, Jud. 16. 17. Nota autem quod Novatianus hîc utitur phrasî Nicenâ, viz. quod hîc vocat Christum *Deum ex Deo*. Et quod Novatianus non putavit Pauli verba, Rom. 9. 5. qui est super omnia (vel omnes) *Deus benedictus in secula* ; (quem textum supra allegavit) probare Christum esse Deum summum ; etiam quando essentialiter sumitur. Reverâ vox *Dei*, non nisi in excellentissimo sensu, vel γετ εξωχω, Deum summum significat : non

non quando sumitur tantum *appellativè* ut nomen eminentiæ, vel titulus honoris *attributivè*, vel in loco *prædicati* & sine *articulo*. Christum autem sic illo loco Paulino appellatum esse, ratione exaltationis suæ supra omnia vel omnes, demonstratur ultra omnem cavillationem, conferendo Heb. 1. 8. cum Ps. 2. 17. & 45. 7. ubi integer hic titulus Salomonis in sensu literali datur, quatenus is typus erat Jesu Christi. Convenienter etiam hoc loco observari potest, quod Tertullianus etiam citat hunc textum advers. Prax. c. 13. ut ostendat quod non licet Christum appellare Deum, quando cum Patre conjungitur ; “ Solum autem Christum potero Deum dicere sicut idem Apostolus, ex quibus est Christus qui est (inquit) Deus super omnia benedictus in ævum omne. Vox (Deus) in quibusdam codicibus & authoribus abest, sed ex autoritate veterum & præcipue Tertulliani qui locum citat multoties, adducor ut penitus credam adesse debere. Atqui ausim asserere, illum non credere Christi exaltationem, ut oportet, qui putat hunc titulum in Christum quadrare non posse, nisi fuerit summus ille Deus.

Pergamus ad Spiritum Sanctum, de quo ex intentione & pluribus agit Novatianus, sed nusquam appellat eum Deum ; neque sic appellatus est in Symbolo Niceno ; nec memini me legisse eum sic unquam appellatum à quovis Patre Ante-Niceno : tantum absuerunt ut eum summum Deum appellarent, sed de eo plerunque loquuntur sub nomine Spiritus propheticus. Audiamus autem Novatianum Romanum Presbyterum & adhuc Catholicum, ut libri Capitulator arbitratus est.

C. 24. — Et accepit Paracletus à Christo
 “ quæ nuntiet, sed si à Christo accepit quæ nun-
 “ tiet, major ergo jam *Paracleto* Christus est,
 “ quoniam nec Paracletus à Christo acciperet ni-
 “ si minor Christo esset; minor autem Christo Pa-
 “ racletus. Christum etiam Deum esse hoc ipso
 probat. Quid jam lector si Christianus es, putas
 Christum in die judicii ultimi, ad eos dicturum,
 qui non modo verbis lacerant sed & factis crude-
 libus affligunt conversos suos sub nomine *Pneu-*
matomachorum, imò qui Martyrem quendam
 (Whitmannum) Lichfeldiae vivum combusserunt,
 eo quòd negavit Spiritus Sancti supremam Dei-
 tatem, Patris Deitati coæqualem. Editor Novati-
 tiani, quoniam non potuit non percipere nullam
 relictam esse tergiversationem, in margine libri
 juxta apposuit, *lege cautè*; nam quoniam Spiritus
 Sanctus nunquam homo erat, non potuit dici
 quòd Spiritus Sanctus, quatenus homo erat, Chri-
 sto minor erat. Nec peti potuit Responsio ab
 æternâ originatione, nam Verba Christi in futuro
 tempore enuntiantur, Joan. 16. 14. *de meo acci-
 piet.*

Nota etiam in hoc capite cum superioribus Pa-
 tribus consensum, quoad prolationem. “ Hoc
 “ ipsum à Patre proprio consecutus, ut omnium
 “ & Deus esset, & Deus ad formam Dei Patris
 “ ex ipso genitus atque prolatus. Et C. 31.
 “ ex quo, quando ipse *voluit*, sermo, Filius natus
 “ est. Et postea hic ergo, quando Pater *voluit*,
 “ processit ex Patre: Verba autem illa *semper in*
 “ *Patre ne Pater non semper sit Pater*, de futu-
 ro, aut comparatè intelligantur, si nulla sit inter-
 polatio. Quā de re vide Annotatorem in proxima
 verba, ubi vult tres interpolationes factas esse in
 duabus

duabus lineis. Quicquid voluit Novatianus, coæternitatem noluit, ut ostendunt verba antecedentia ; " Semper autem sic dico ut non innatum sed natum probem. Et C. 11. Angelorum omnium principem, ante quem nihil erat præter Patrem. Et Cap. eodem 31. Vult Filium originem nascendo contraxisse — antecedat necesse est eum qui originem habet (i. e. Filium) ille qui originem nescit (i. e. Pater) : nec coæ qualitatem asseruit, dicit enim ibidem, Filius autem nihil ex arbitrio suo gerit — sed impi riis paternis omnibus & præceptis obedit, ut quam vis probet illum nativitas Filium, tamen morrigera obedientia asserit illum paternæ voluntatis, ex quo est, ministrum. Succedat huic

10. Cyprianus, quem idem cum Ario sensisse volunt Sandius & Petavius, quod est admodum probabile, vel eo quod Tertullianum volens afferri, diceret, *affer magistrum*, Cyprianus loquitur cum superioribus de locali (ut videatur) descensione Filii de coelis ut Patris voluntatem faceret, lib. de bono patientiæ, & in epistolis, de Patre ut de Deo Christi, & de Patre ut de Deo Christi & creatore distinctè à Filio. Sed attributum utrique commune distinguere nequit. Si quis dixerit, ita & nos loquimur unà cum Scriptura: Respondeo, quod vos vobismet ipsis & rationi contradicere possitis; Scriptura non ita, & utinam cum Scripturis semper loqueremini, & subscriptiones vestras ad sana Scripturæ verba exigeretis.

Cyprianus Christum sæpe vocat Deum, sed cum adjectione pronominis, ut fit in verbis Thomæ, Joh. 20. 28. *Dænum nostrum & Dominum nostrum*, unde vis verbi frangitur, à significacione καὶ τὸ ξένον: neque enim Thomas ab iis quæ viderat

viderat sufficientem occasionem habuit pro altiori significatione ; sed Christi resurrectio illi fidem faceret, verissima jam esse Christi verba, quæ sæpius ante audiverat, de divino ejus dominio sibi à Patre dando. Verùm enimverò mihi videntur verba Thomæ, esse potius exclamatoria & admirabunda apostrophe tam ad Deum, qui Christum à mortuis excitavit, quàm ad ipsum Christum. Sed redeo ad Cyprianum, cuius opera genuina ad Disciplinam spectant. At vero de Spiritu Sancto, vide Epistolam 74. ad Pompeium : “ Qui potest apud “ Hæreticos baptizatus Christum induere, mul-“ tò magis potest Spiritum Sanctum quem Christus misit accipere ; cæterum major erit mitten-“ te qui missus est, ut inciperet foris baptizatus “ Christum quidem induisse, sed Spiritum San-“ ctum non potuisse percipere.

Hic perspicuè affirmat Christum Spiritu Sancto esse majorem, ex fundamento quod ipse Christus jecit, Joh. 13. 16. Vir doctissimus J. B. de suprematu Papæ, probat Collegium Apostolorum, qui Petrum miserunt, Petro majus esse ; ait enim *missum esse*, certissimam inferioritatis notam esse.

11. Arnobius suffragatur prædecessoribus suis. Jam autem accedimus ad Diocletiani tempora, paulò ante Concilium Nicenum : neque dubium est quin Arnobius loquutus est sensu, quo Patres superiores & reliqui sui temporis solebant ; evidentissimè autem distinguit inter Patrem, ut qui solus summus Deus erat, & Filium, quem etiam Deum esse agnovit.

Lib. 2. p. 81. “ Et ideo Christus, licet vo-“ bis invitîs, Deus ! Deus (inquam) Christus “ (hoc enim sæpe dicendum est, ut infidelium

“ cilli-

“ dissiliat & disrumpatur auditus) *Dei principis*
 “ *jussione* loquens. Et prope finem ejusdem libri.
 “ Potest ergo fieri ut tum demùm *emiserit Christum*
 “ *Deus omnipotens* postquam gens hominum
 “ fractior, & infirmior cœpit nostra esse natura.
 D. Estwickius culpat Bidlium priorem locum citantem, quòd exposuit *Deum principem* per *Deum principalem*; sed immerito, nam Arnobius solet uti *Principis* voce adjectivè: sic in eodem libro;
 “ An ulla est religio verior, quam *Deum Principem* nōsse scire,— Deo principi supplicare, qui
 “ bonorum omnium solus caput & fons est, per-
 “ petuarum pariter fundator & conditor rerum.
 Dicit præterea D. Estwickius, phrasin *mandandi* Johannis 14. 50. “ Non infallibiliter probare su-
 “ perioritatem: Imò infallibiliter, nisi idem si-
 mul esset superior & non superior. Siquidem (ait) Isa. 45. 11. “ Deus mandatur à servis suis:
 Sed fallitur D. Estwickius, nam ibi loquitur Deus ironicè ad idololatras; vid. Dominum *Day* in locum. “ Denique ait Arnobium potuisse respice-
 “ re ad humanam Christi naturam: Nequaquam, nam diserte loquitur de Christo, tanquam Deo.
 Nuperus scriptor in præfatione suâ nos vocat hæreticos stupidissimos, & vel communi sensu de-
 stitutos: ad quodnam (quæsto) hominum genus, Estwickius eique similes reducendi? Certè an ri-
 derem an dolerem nescio.

12. Lactantius, vir magnus, & qui imperatori Constantino magno librum suum dedicavit, ac-
 curatè tradit sensum priorum Patrum Ante-Ni-
 cenorum de Christo. Lib. 4. c. 6. “ Deus igi-
 “ tur machinator constitutörque rerum — Ante-
 “ quam præclarum hoc opus aggredetur, &c.

Et quare *antequam*, si Filium ab omni æternitate genitum credidisset? & cur Filii generationem cum Angelorum creatione confert? Nempe pergit, “Sanctum & incorruptibilem & incomprehensibilem Spiritum genuit, quem Filium nuncupârunt; & quamvis alios postea innumerabiles per ipsum creavissent, quos Angelos dicimus, hunc tamen solum Primogenitum, diveni nominis appellatione dignatus est.

Dignatus est, utitur sc. verbo quod æterno Deo indignum est. Pergit sc. “Patriâ virtute & maiestate pollentem esse autem summi Dei Filium, &c. — Deus condidit me in initio viarum suarum in opera sua ante secula, fundavit me in principio antequam terram faceret. Ecquid clarius dici potuit ab Ariano quovis contra coæternitatem Filii? Dein c. 12, &c. producit usuales scripturas ad probandum hunc Spiritum divinum, qui de cœlo descendit & terrenum corpus accepit, esse Deum, quinetiam & summum Deo (si placet, suo sensu) consubstantialem, viz. “Una utrique mens, una substantia: Veluti à Tertulliano dicebatur, “Una substantia in tribus cohærentibus. At verò quounque sensu verba utriusque accipiuntur, non sunt accipienda ut inferant vel coæternitatem vel coæqualitatem, vel ita ut Filius non sit tantum portio Divinitatis; sed ita ut nihilominus Pater sit in nullo loco, Filius in loco,—& localiter descendere dicatur, locoque distare tum à Patre, tum a Spiritu Sancto; ideoque ut suas distinctas habeant individuas essentias necesse est, veluti Sol, radius & apex, distinctas sed non separatas, i. e. alienatas, ut Tertull. advers. Prax. c. 8. “Apex ex radio, nihil tamen à matrice alienatur. Vult autem unitatem propter

propter cohærentiam & summam concordiam ;
ideoque hūc applicat & similiter explicat, Joh.

20. 30.

C. 22. " Adhuc cum *duo* dicit masculini gene-
" ris, *unum* dicit neutrali verbo, quod non perti-
" net ad singularitatem, (sive essentiæ, sive per-
sonæ ; quæ idem significant hoc loco : Et
Praxeas tenuit singularitatem essentiæ in duobus,
ut Sabellius postea in tribus.) Pergit Tertull.
" Non pertinet ad singularitatem, sed ad unita-
" tem, ad similitudinem, ad conjunctionem, ad
" dilectionem Patris, qui Filium diligit, & ad
" obsequium Filii, qui voluntati Patris obsequi-
" tur : *unum sumus*, dicens, *Ego & Pater, often-
dit* duos esse quos æquat & jungit. Videtur
Novatianus Tertulliano contradicere in verbis
quæ citavimus, viz.—Christum non esse arbi-
tratum rapinam—ut *æquaret* se Patri Deo. Sci-
endum autem in verbis quæ recipiunt magis & mi-
nus quando in Ethicis vel Theologicis rhetoricè
enuntiantur, nullam esse contradictionem, si idem
affirmatur & negatur de eodem, quia non in eo-
dem sensu : Tertullianus etenim quando dixit *quos*
æquat, longè absuit ab asserendo omnimodam æ-
qualitatem vel absolutam ; quid enim ? Num *por-
tio* Divinitatis est ita æqualis *Toti* vel *Jubensi
Iussus* ? verba igitur Tertulliani adversariorum ar-
gumentum à Phil. 2. 6. Potius destruunt, quam
confirmant, quod etiam faciunt ferè omnia reliqua
verba Pauli, cui in hoc loco haud levis facta est
injuria ab Adversariis. Addit etiam hoc exem-
plum Lactantius ; " Cum quis habet Filium
" quem unicè diligit, qui tamen sit in domo &
" manu Patris, licet ei nomen Domini potesta-
" temque concedat ; civili tamen jure & dormus

“ una, & unus Dominus nominatur ; sic hic mun-
“ dus, una Dei domus ; & Filius & Pater, qui
“ unanimes incolunt mundum, Deus unus : (hīc
jam diligenter observa qualem rationem dicti as-
signat nimirum,)

“ *Quia unus est tanquam duo, & duo tanquam*
“ *unus* : neque id mirum cum & Filius sit in Pa-
“ tre, quia Pater diligit Filium, & Pater in Filio,
“ quia voluntati Patris fideliter paret, nec un-
“ quam faciat aut fecerit nisi quod Pater aut volu-
“ it aut jussit. Et mox : “ Quapropter cum mens &
“ voluntas alterius in altero sit, vel potius in utro-
“ que una, merito unus Deus uterque appellatur,
“ quia quicquid est in Patre ad Filium transfluit,
“ & quicquid in Filio, à Patre descendit : non po-
“ test igitur ille summus ac singularis Deus, nisi
“ per Filium coli.

Ex his intelligi potest, quo modo quandoque loca Scripturæ ad Deum pertinentia ad Filium applicant, vel ad Deum cum verbo suo, *quia duo sunt tanquam unus, & unus tanquam duo*. Interim ubique cavit Lactantius, ut Patri suus honos sibi sartus tectus servetur, ut c. 13. “ Summus igitur Deus ac parens omnium doctorem justi- tiae misit è coelo. Et c. 25. Deus summus cum Legatum suum & Nuntium mitteret. Sed unde (obscurō) fit quod Lactantius de duobus tantum, viz. de Patre & Filio loquitur, nihil autem de Spiritu Sancto ; quod facit Tertullianus Montanista : Eusebius etiam de duobus loquitur, quia tenuit Spiritum Sanctum esse creaturam Patris per Filium, & includi in iis quæ Joh. 1. 3. per Filium facta sunt ; ut postea apparebit sub Eusebio. Lactantius autem tenuit Spiritum Sanctum non esse Personam, sed vim divinam seu operativam qua-

qualitatem : Quemadmodum Tertull. in symbolo suo in præscript. vocavit Spiritum Sanctum *vim vicariam Spiritus*, ante Montanismum ; & alibi, *Christi villicum*. Sed ut hæc salebrosa planiora fi-
ant, & omnia extra dubium ponantur, consulatur l. 4. c. 14. “ Ille vero (Christus) exhibuit Deo
“ fidem, docuit enim, quod unus Deus sit, eum-
“ que solum coli oportere ; nec ille unquam se
“ Deum esse dixit, quia non servâisset fidem, si
“ missus ut Deos tolleret & unum assereret, in-
“ duceret alium præter *Unum*. Hoc erat non de
“ Deo facere præconium, nec ejus qui miserat,
“ sed suum proprium negotium gerere, ac se ab
“ eo quem illustratus venerat, separare : (nota
“ usum vocis *separare* propter antecedentia) Prop-
“ terea, quia tam fidelis extitit, quia nihil sibi af-
“ sumpsit ut *mandata* mittentis impleret, & sacer-
“ dotis perpetui dignitatem, & Regis summi hono-
“ rem, & judicis potestatem, & *Dei nomen* acce-
“ pit. Quid manifestius esse potest ? quando au-
diemus adversarios nostros de Patre & Filio hoc
modo loquentes ?

13. Eusebius claudat agimen, ejusque authori-
tatem magni facio propter has rationes.

1. Propter celebritatem & eruditionem viri
qui à Constantino M. habitus est dignus Episco-
patu universali. Vide de vita Constant.

2. Quia nemo in historiis ecclæsticis peritior
illo, qui historiarum causâ omnes Bibliothecas
evolvit & scrutatus est,

3. Quia sententiam suam non casu vel obiter,
sed disputando profert.

4. Quia sententiam suam, tanquam ab Eccle-
siâ Catholîcâ receptam & Orthodoxam, propo-
nit.

5. Quia ait se iussum esse a concilio Constantiopolitano, ut catholicam fidem scripto posterrati commendaret ; quod & fecit in duobus libris contra Marcellum Sabellianum, & tribus consimilibus de ecclesiastica Theologiâ græco-latine editis.

6. Quia ipse interfuit Concilio Niceno, cuius symbolo subscriptissime dicitur ; & Socrates hæc scripta produxit ut Eusebium immunem ab Arianismismo probaret (fatente Annotatore) & quid nisi facere potuit ? Alioquin ipse cum Constantino, & prudentioribus, quæstionem illam de *Homoousianismo*, per se levis esse momenti, futilem, frivolam, factiosam, & vix ad Catholicismum pertinentem judicaverit. Eccles. Theol. l. 1. c. 3. cum symbolo Niceno consentit : ἡ εὐαλοσία, &c.
 " Quas vias dum declinat Ecclesia Dei, Evangelicæ præconio veritatis gloriatur ; unum qui-
 " dem Deum profiteri supra omnes venditans,
 " unum quoque Filium, Unigenitum ejus, Deum
 " de Deo, Jesum Christum agnoscens. C. 7.
 " οὐδὲ γέρες &c. Neque enim secundum pietatem
 " senseritis, qui filium profitetur esse *Illum qui est*
 " *super omnia*. C. 20. Mundum per lucem fa-
 " ctum, ait, cùmque per illum, affirmat factum
 " nunc mundum, nunc cætera omnia, subindicat
 " illum Deo subministrasse ; nam cum posset ad
 " istum modum proferre Evangelista, *omnia ab*
 " *illo facta sunt*, atque iterum, *mundus ab illo factus*
 " *est*, non illud posuit *ab eo*, sed *per eum*, quo
 " sc. remitteret nos ad authenticam Patris crean-
 " di omnia, potestatem. Sed & mundus, *inquit*,
 " ipsum non cognovit, cum Deum qui sit super
 " omnia, per notiones insitas à naturâ cognos-
 " cunt omnes.

Lib. 2. c. 14. " Nam quonam pacto locum habere poterit, illud *omnia per ipsum facta sunt*, " cum unicum sit suppositum, & scriptura doceat " non ab illo sed *per illum omnia facta fuisse*: & " illa præpositio (*per*) ministeriale quid significat, quemadmodum in sequentibus docet Evangelista, inquiens, *Lex per Mosen data est.* C. 17. " Si *verbum* illud opinaretur esse illum Deum, " qui est super omnia, sed non ita proloquutus est, " nam dicere debebat, & Dei erat verbum, vel " Deus erat *ille*, verbum, adjecto nempe articulo- ut ne ignari simus, quod & verbum ipsius, unigenitus Filius, non erat quidem ille *super omnia Deus*, sed quod ipse etiam Deus erat.

Produxi haec Testimonia eo libentiùs quia aper- tè suffragantur Unitariis, qui semper ubi de novâ creatione in Joh. 1. & alibi agitur, urgent vim præpositionis (*per*) tanquam medium causam vel ministerium significantis; neque enim dicit Evangelista Christum fecisse omnia vel mundum, sed *per Christum facta esse omnia & mundum*, v. 10. viz. spiritualiter per Evangelium Christi, ut Evangelistam decuit, in quo intelligendo illecebribus hujus mundi, & alia præjudicia faciunt Athanasianos nostros mirè hebetes & segnes: neque Apostolus dicit, Col. 1. 16. Christum omnia sive in coelis sive in terris, nedum cœlum ipsum & terram, sed *ἐν ἀντιτίῳ*, in Christo omnia esse creata vel constituta, i. e. recepisse novam conditionem, statum vel ordinem in novâ ecclesiâ, sub Christo capite imperante, operante & disponente omnia quoad tum omnes Angelos, tum omnes homines cuiusvis generis. Confer. Eph. 1. 10. & pro significatione verbi *κατίτιον*, c. 2. 15. Dicit præterea

Eusebius omnia & mundum, v. 10. factum esse per Christum, vel (per aoristum) *in fieri fuisse*, viz. quod mundus *fiebat* per Christum, tanquam per lucem: id quod ex contextu (quem adversarii raro consulere solent, vel exigentiam materiae subjectae) abunde liquet, confer. v. 9. cum superioribus: & Joh. 12. 46. Judaei illuminati sunt per Christum, id est, illuminati fuissent, si per se non stetisset, illuminati sunt ratione mediorum gratiae, quam ratione alibi vocantur Filii lucis, juxta illud Ezek. *Ego purgavi vos, sed vos non estis purgati.* Christus venit in mundum i.e. inter homines sive Judaeos, v. 9. & ita viz. *ut lux, in eodem erat*, v. 10 quod aliter exiliter de Christo diceretur, nam in mundano systemate non esse non potuit. Eusebius præterea urget articuli defectum in ver. 1. quod Sandius etiam notavit in Clemente Alexandrino, & Origene: alii citant Chrysostomum in Gal. 1. Est quidem articulus in multis locis levis momenti, sed in hoc, ubi Christus tanquam Deus à summo Deo distinguitur, permagni; ut & Rom. 9. 5. ubi Christus etiam appellative dicitur *Deus* propter eminentiam honoris & potestatis, sed sine articulo.

C. 23. " Nec ecclesia duos Deos, nam nec
" duos ingenitos credit, aut imprincipiatos, ut non
" semel diximus: sed nec duas substantias ex ad-
" verso introductas, honore pares, asserit: Itaque neque
" duos Deos sed unicum principium, & Deum
" prædicat esse Patrem, sc. unigeniti & dilecti
" Filii. Nota bene illa verba, *ex adverso intro-
ductas, honore pares*, propter ea quæ supra notavimus in Tertulliano & Lactantio; & de duorum tantum mentione. Cavet pariter Novatianus, c. 31.
ne Filius dicatur incomprehensibilis, contra sym-
bolum

bolum Athanasianum, ne duo Dii statuerentur ; Eusebius etiam *sæpe* alibi per *genitum* vel *principiatum Deum*, ostendit se ejusmodi Deum intelligere, qui originem vel *initium* haberet, ut & ibidem notavimus, viz. “ Idcirco unum Deum asseruit, quem non sub ullo principio aut *initio*, sed *initium* potius & *principium rerum omnium* comprobavit.

L. 3. c. 3. prope finem. “ Ille autem qui ad parterna cogitata intuitivè respiciebat, ad opus se accinxit sui *Patris nutibus inserviturus*.

Num talia de summo Deo dicantur ? Tum quid prodest Filio, ejusdem esse cum Patre essentiæ, si talia de personâ ejus enuntientur, per *principium, fontem, aut originem Trinitatis* ? Pergit Eusebius demonstrativè quoad Spiritum Sanctum.

“ Solus autem Filius paternâ Deitate honoratus, operatus fuerit & produxerit subsistentiâ creata omnia, visibilia, invisibilia, atque adeo ipsum Spiritum, Paracletum ; omnia enim per ipsum facta sunt. Et c. 6. Deus autem ille super omnia, Pater Domini nostri Jesu Christi, solus quidem ille Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, dicitur ; Filius autem, unigenitus, Filius, unigenitus Dei, qui erat in sinu Patris. At *Spiritus Paracletus* neque *Deus* neque *Filius*, quoniam non de Patre, perinde atque Filius genesis accepit, & unus ex eorum censu qui per Filium condebantur ; quandoquidem *omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil*.

Sed num hæc Eusebiana Catholica sunt necne audiamus ; “ Atque ista quidem ad hunc modum sanctæ sunt & *Catholice Ecclesie* tradita, voceque divinâ consignata mysteria. Annotator in loco, *aperte Spiritum Sanctum reponit in alto creaturarum.*

C. 18, 19. Explicat unitatem Patris & Filii,
 Joh. 10. 30. per fidelium cum Deo unionem.
 Annotator in loc. " *Profsus arianizat, qui negat essentiæ unionem Patris atque Filii : Ita ille, & rectè si intelligit eandem numero essentiam, cum coæternitate & coæqualitate.* Alioquin alii viri docti, inter quos Socrates Scholasticus, volunt Eusebium fuisse *specificum homo-ousianum*; in *homino-ousianismo* autem Niceni patres dissentiebant ab Arianis, tum etiam in eo quod nollent dicere Filium creatum esse, sed genitum, idque ante secula. At verò Eusebius eum *genitum*, & millies *Deum genitum* vocare non dubitavit: Estwickius immerito opponit confessionem ab Eusebio oblatam Constantino, & à Patribus approbatam; immerito inquam, quia à citatis Eusebii Testimoniis nihil omnino differt: Appellat etiam Demonstrationem Evangelicam Eusebii; sed quicumque legerit sex prima capita quarti libri, statim viderit Eusebium secum consentire; & inde multa deduci posse in confirmationem ante dictorum. Ego verò memini me legisse in Præparat. Evang. c. 12. græco-lat. $\tau\acute{e}\delta\varsigma \tau\acute{\alpha}\rho\varsigma \pi\acute{a}\pi\mu\mu\acute{\nu}\nu\sigma\pi\acute{o}\nu$ — $\tau\acute{a}\rho\varsigma \tau\acute{\alpha}\mu\acute{\zeta}\nu\varsigma \alpha\pi\acute{\zeta}\alpha\lambda\mu\acute{\zeta}\nu\varsigma$. Et c. 15. comparat Christum Soli, & Spiritum Sanctum Lunæ; cum aliis adeò planè & plenè huc spectantibus, ut opus esset marginali cautione, viz. *cave tibi lector*, ut priùs in Novatiano factum vidimus. Vide autem Demonstr. Evan. lib. 4. c. 1. quām loquens de Patre, ruit profundo Eusebius ore; " *De primo igitur ac sempiterno, soloque non genito, ac supremo authore universi, omniaque & gubernante & regente Deo.*

Expostulo jam (cum Tertulliano) ab Athanasianis huic simile elogium de Spiritu Sancto, quem non

non puto à quovis Ante-Niceno Patre, per se Deum vocari, quem ab Eusebio inter creaturas collocatum vidimus.

Dein quod ad *homosianismum*, coæqualitatem, coæternitatem, aliam quam cujus mentionem feci, ex postulo etiam probationem mæ similem; nam me parùm moverit si quis difficultatem aliquam proponeret, puta cuiusmodi ego in Justino notavi adversus essentialē ubi uitatem Dei, vel qui contradictoriam unam vel alteram sententiam ostenderet, nisi Patres illas unanimi consensu & perpetuo æquabilique tenore defendere demonstraret. Idque eadem, quam ego feci, claritate, quod neminem unquam præstiturum, dum vivunt homines, prorsus confido. Estwickius parva solet magni facere, & objicit orationem Polycarpi, in qua nihil contrarium reperio præter hæc verba; *Glorifico te per eternum Deum & pontificem Iesum Christum.* At unâ vocalâ per deletâ, oratio est pia & orthodoxa, quod & fieri debere res ipsa per se indicat. Memini me olim legisse in Lactantio meo, l. 4. c. 17. quod Judæi Deum summum violaverunt: novi autem Lactantium non potuisse ita scribere, & mox consului Erasmi editionem, ubi inveni scriptum — *Deum suum* violaverunt Post hæc à me scripta consului editionem græco-latinam Christophoroni; ubi textus citatus aliter se habet, viz. *glorifico te δι αἰώνας ἀρχέας, per eternum pontificem;* unde conhicere licet alia plurima ejusdem generis esse spuria. Nos novimus Pontificem Romanum ejusque mancipia post Concilium Nicenum, fuisse summos Bibliothecarum & librorum Dominos; sed quoniam scripta Ante-Nicenorum Patrum, quaqua versus per totum terrarum orbem dispergebantur, Pontificii

tificii ea pro suo arbitrio mutare non potuerunt ;
 sed Deus permisit Apostatas & Seductores (pro
 erroris genio & justo suo judicio) in pejus profi-
 cere, errare, & in errorem mittere, 2 Tim. 3. 13.
 ut tandem proprio suo ipsius tempore, per infini-
 tam ejus gratiam, errores crassiores facti, facilius
 detegi possent, & primitiva veritas denuò instau-
 rari. Interim dum adversarii persequuntur, pre-
 cemur nos pro inimicis nostris & æternum. illum
 Deum per summum Pontificem Dominum no-
 strum Jesum Christum, ut velit veritatem suam
 & nos innocentes in suum ipsius patrocinium &
 benedictionem recipere. Deo per Christum sit
 gloria, honor, & potestas in secula seculorum,
 Amen. Et veritatis professoribus gratia & pax
 ab omnipotente Deo per Jesum Christum, A-
 men.

Expli-

Explicatio Locorum Scripturæ.

AM ferè ab omnibus recepta est Grotii expo-
sition, Ps. 2. 7. *Hodie ego te genui*, i. e. *hodie*
ego te Regem constitui, sensum illum po-
stulante tum naturâ rei, tum reliquo Psalmi, &
citationibus Apostolicis. Sensu literali agitur de
Davide, at sensu mystico vel propheticus de Jesu
Christo: unde necessariò intelligitur, *hodie E-*
vangelii, cui in terminis contradicit *nunc eternitatis*.
Et prorsus aliena est Filii generatio ante sæcula,
quæ toties à Patribus Ante-Nicenis celebratur, ab
opinione præjudicatâ; quanquam solus hic textus
in toto vetere Testam. de divinâ filii generatione
expressè loquitur; nam per *generationem*, Isa. 53.
8, intelligitur perversa generatio judæorum incre-
dulorum, qui Christum Dei violarent. Tam cras-
sus error vel circa hunc unum textum, Ps. 2. tum
veterum Patrum, tum modernorum *homo ouſiano-*
rum, cordatis viris abunde satisfacere possit, quan-
tuli facienda sit, istiusmodi hominum authoritas,
quantumcunque adversariis placeat rixari & debac-
chari in argumentorum defectu. Abusi sunt eti-
am veteres colloquiis Angeli (qui Dei personam
gessit) cum Adamo, Abrahamo, Mose, sine ul-
lius Apostoli autoritate. Quis (obsecro) Apo-
stolorum unquam allegavit, Gen. 19. 24. *Domi-*
nus pluens super Sodomam, &c. quem locum illi
millies citant; solus Joannes appellat Christum
sermonem, idque stylo rhetorico, vel idiomate pe-
culiari,

culari, sed raro; illi tamen nihil frequentius in ore habent quam hanc appellationem, & imprimis Ireneus: (rarissime autem eorum locorum, quae exaltationem hominis Jesu Christi (quam sic) exprimunt, meminerunt, ut Eph. 1, &c.) nimis, quando aliam, quam Joannes intellectus, personam, ex suo & Platonis cerebro excogitaverant, ad suum ipsorum dogma meditationes suas & eloqua converterunt. Unde factum est tandem ut exaltationis hominis illius Jesu Christi vix ullus usus superesset. Isti etenim meliora & diviniora de Jesu Christo effinxerant: & nos qui Divinitatem Jesu Christi, ut Christi, instaurare laboramus, vix Christiano nomine dignos putant istorum Philosophorum doctorum discipuli. Nescio annon paulo absurdius iidem primitivi Patres huc pertrahere soliti sunt, Ps. 45. 1. *Cor meum errabat bonum verbum: quinetiam, Ps. 110. Ex iusto ante Luciferum genui te.* Vide D. Hammondum in loc. Pudeat eorum omnium meminisse quae huc spectantia Tertullianus habet: sed quare de generatione Filii, errasse non censeantur illi, qui tam turpiter de generatione dæmonum, una omnes hallucinati sunt? Volunt (nimis) Angelos genuisse Dæmonas ex carnali copulatione cum mulieribus, quarum pulchritudine capti fuerunt. Certe nudicatem Patrum non detegrem, nisi sacra oracula & prophetica mysteria (Gen. 3. & alibi) id facerent; & nisi Christianorum omnium quoad veritatem ædificatio, & optimorum quoad hujus vitæ etiam necessaria, à nuditate patrocinium requireret. Ex supra citatis Testimonii mihi videtur plusquam probabile ipsos Nicenos Patres non credidisse, Filium genitum esse ab omni æternitate, sed ante omnia secula,

la, ut dicunt in symbolo ; nec coæqualem absolu-
tè, sed Deum ex Deo esse ; authoritatem, (ut
vocant) originis, i. e. supremæ Deitatis, solum-
modo Patri reservantes : Videntur addidisse præ-
decessorum suorum fidei, solum *homo-onianismum*
& strictiorem significationem vocis (*gignendi*, op-
posite ad vocem *creandi*) ita credo quia sensibiles
alterationes haud possunt fieri sine sensibili aliquâ
declaratione & clamore ; ut factum est in causâ
homo onianismi condemnati à Synodo multò plu-
riū Episcoporum, viz. Ariminensi ; ut patet
ex verbis Constantii ad Liberium Pontificem Ro-
manum ; “ *Quis tu es, Liberi, qui solus cum sce-*
“ *lerato (Athanasio) isto facis, num authoritas*
“ *urbis major est quam authoritas orbis? Theod-*
doret.

Dicunt Athanasiani Apostatae, processionem
esse tertiae personæ distinctivum characterem ;
sed quod est secundæ personæ cum tertiat commu-
ne non potest distinguere ; nemo etenim potest
citata testimonia & authores tam oscitanter lege-
re, quin viderit processionem Filio tribui. Sic No-
vat. c. 3. Filius, quando Pater voluit, processit ex
Patre, idque usualiter : *etiam Christus ipse simili-*
ter loquitur : Joh. 16. 28. & Joh. 13. 3. Fatetur
etiam Beza in Joh. 15. 26. Processionem intelligen-
dam de temporali missione Spiritus post Christi
ascensionem : est autem iste locus unicus & solus
qui loquitur de processione Spiritus ; sublato autem
fundamento, tollitur relatio ; adeò levem causam
habuerunt græci & latini tam diu & acriter digla-
diandi, in signum infallibile generalis Apostatae.
Authores Apocalyptic, qui volunt tres primas
centurias integras fuisse commensurabiles, Apoc.
11. vix invenerint notabiliorē aliquā differen-
tiam

tiam inter Ante-Nicenos & Post-Nicenos, quām ea est quam assignavi, & quae authoritate publicā munita, facile transmutaret tum imperium tum ecclesiam nationalem imperii in duas Bestias Apocalypticas. Ex authoribus citatis etiam mihi videtur plusquam probabile textum illum, 1 Joh. 5.7. *Hi tres unum sunt*, esse supposititum, nam præter manuscriptor. codicum varietatem, (vid. Erasmi Annot. in loc.) impossibile est ut Patres Anteniceni, præsertim Tertullianus & Ireneus, qui citant Johan. 10. 30. & tot occasiones habuerunt, non etiam citassent textum illum, si fuisset in illorum Testamentis. Nec me latet quosdam contendere Cyprianum hunc locum legisse L. de Unit. Eccles. sed planè falluntur, ut à Simonio demonstratum est, Crit. in N. Test. T. III. Hæc non ideo dixi ut argumentum eluderem, Calvinus etenim, Beza, Bullingerus, Hemingius, & alii benè multi agnoscunt ex contextu, ibi non agi de unitate *essentia*, sed *Testimonii*: Et nos pari difficultate, si qua est, urgemur à Joh. 10. 30. de quo jam ante audivimus Patrum interpretationes ad unitatem concordiaæ spectantes, (vid. Cyprianum ad Magnum) consule contextum & audi Calvinum in loc. “Abusi sunt “ hoc loco veteres, ut probarent Christum esse “ Patri ὁμοστον, neque enim Christum de uni- “ tate substantiæ disputat, sed de consensu quem “ cum Patre habet, quicquid scilicet geritur à “ Christo, Patris virtute confirmatum iri.

Ex superioribus etiam constat, traditionem Papistarum de duodecim articulis in symbolo Apostolico sic dicto, tanquam à duodecim Apostolis factis, esse merum figmentum.

Demonstratur etiam falsitas regulæ illius in interpretandis Scripturis, quæ controvertuntur, viz. appellando Patres, quam asséveranter propo-
suit & mordicūs retinuit vir summus & serenissi-
mus in epistolari disputatione cum viro clarissimo
Alexandro Hendersono Scoto: atque etiam unā
evidenter demonstratur, in causis merè spiritua-
libus, etiam in articulis fundamentalibus, in qui-
bus Patres tam crassè errabant, plenariæ libertatis
conscientiarum necessitas; nam quandoquidem in
istiusmodi causis, & per istiusmodi regulas, princi-
pibus facile imponitur, argumentis merè proba-
bilibus, imò fallacissimis, à præjudiciis per edu-
cationem, ætatem, negotiorum in arduis regno-
rum multitudinem, &c. quot strages hominum
tum quoad personas suas, tum sua fortunæ bona
faciendæ? In quot quantasque angustias tum popu-
lus tum principes per regulam istam conjiciendi
essent; imò utinam, ô utinam! non extremam
perniciem in sui ipsius caput, idque non longâ
consequentiarum serie accersivisſet. *Animus me-
minisse horret.* Mihi etiam videtur plusquam pro-
babile, sanè irrefragabile, si Patres Ante-Niceni
erraverint, Patres Post-Nicenos multo magis er-
ravisse, neque errores correxisse sed auxisse, ab
ipso Concilio Niceno usque ad reformationem.
Speremus autem jam (ut alicubi Ambrosius) qui-
bus gradibus cumulatum est diluvium iisdem di-
minutum iri.

Denique ex præfatis Testim. liquidò constat
longè maximam partem objectionum quas movent
Adversarii, suprà Arianismum non assurgere:
siquidem Ariani & primi generis *Homo-oniani*, te-
nentes Christum (Sermonem) esse Deum ex Deo
ante secula genitum, (sive genitum sive creatum)

per quem omnia etiam veteris creationis facta sunt, & sine quo factum est nihil, sibi visi sunt facile in suam sententiam pertransisse loca illa omnia scripturæ, quæ de Præ-existentia agere videntur; vel ducantur à Nominibus Dei; vel à citationibus ex Vet. Test. vel ab Angelo qui Adamo, Abrahamo, aut in diserto apparuit, & personam Dei gessit; adeo ut Athanalianis vel *Homo-ousiani*; *numericani* nihil ferè reliquerint. Verum enim verò, quoniam & Ariani sive primi generis *Homo-ousiani*, necessariò statuere debent Christum ex duabus personis compositum esse, viz. ex præ-existenti Verbo, Filio Dei, & individuo homine Jesu Nazareno Mariæ Filio, (neque enim Sermo assumpit naturam tantum sed individuam natu-ram; adeò ut Arnobius excusaverit passionem Christi, quòd non Sermo sed ejus Homo, quem induit, passus est.) Et quoniam etiam illorum sententia plurimùm obscurat vel potius extinguit gloriam Hominis illius Jesu Nazareni, tanquam Filii Dei, cui post resurrectionem ejus à mortuis à Patre data est omnis potestas in coelo & in terrâ, quæ propheticè celebratur, Ps. 8. & infinitis aliis Scripturarum locis deprædicatur; ea etiam confutari meretur: Quod & abundè fiat argumento ducto vel ab illo ipso Angelo vet. Test. quem Pa-tres Ante Niceni sine omni probatione Christum ipsum fuisse sumperunt; quem potius fuisse Spi-ritum Sanctum, ex Neh. 9. 20. Is. 63. 9, 10. con-stat, & non aliud aliquem, & minimè Summam Deum, quemadmodum nostri Trinitarii statu-unt; distinguitur etenim à Deo tanquam Ange-lus ejus, Act. 7. 35. & Ex. 3. 2. ubi vel maxi-mè Deum repræsentat; est etiam loco motus, Jud. 2. 1. & missus, Ex. 23. 20. Heb. 1. 14. Ex. 23. 21.

Præ-

Præterea obedientia requiritur propter nomen Dei in eo, q. d. propter autoritatem à Deo commissam, & divine Personæ repræsentationem. Denique (ut alia præteream) utrique tum Ariani tum Athanasiani abundè confutantur ab authore divino ad Hebræos, ubi loquitur de seculo Messiae vel futuro, c. 1. 2. & 2. 5. (& consilie venerabilis viri Domini Stillingfleeti Irénicon p. 167.) Nam divinus ille author certos nos facit, *Deum tam̄ his ultimis diebus loquutum esse per Filium suum*; & veterem creaturam Angelis, novam Filio suo subjecisse, quæ (quod miror) antiqui Doctores non videntur, vel leviter considerasse: sed de his plenè & accuratè differere, integrum tractatum requereret; ego verò in hoc brevi scripto, uni tantum vel alteri objectioni è diffi-
cilioribus respondebo.

1. Urgent Mich. 5. 2. *Et egressus ejus ab initio, à diebus aeternitatis.* Calvinus (oi male memini) exponit hæc verba per æternum Dei decretum, quemadmodum Augustinus exponit Christi verba, Job. 17. 5, 24. de Dei prædestinatione; vide Socin. adv. Erasmus Joannis. Verba Mich. 5. 2. juxta analogiam totius Scripturæ (quæ ubique sensum habet tam literalem quam mysticum) exponenda sunt de Hezekiah sensu literali; uti patet ex v. 5, 6, 7. & *iste pax erit, quum veneris Assyriis in terram iustram.* Vide similes prophetias in contemporaneo suo, Isaiah, c. 9, &c. & eruditas Annotationes Domini Gul. Day. De Christo sensu literali exponi nequeunt, quid enim Christo cum Assyriis commune erat? Propheta igitur loquitur de Hezekiah tanquam de surculo ex radice Jesse, Isa. 11. 1. vel Rege ex antiquâ familiâ

& stirpe Davidis, juxta promissiones Davidi factas, oriundo ad Israelem Liberandum ab Assyriis. Ergo analogice sensu mystico verba prophetæ referenda sunt ad Christum, quem Deus juxta promissiones Davidi factas, & æternum ipsius decretum, de lumbis Davidis erat suscitaturus. Nota igitur quod verba Hebraica, quibus propheta utitur, significant tantum diuturnitatem temporis: Pro *Mikkethem*, vide hæc quatuor loca, viz. Ps. 77. 5. & v. 11. Ps. 78. 2. Nehem. 12. 46. *Mikkethem* in diebus David & Asaph erant Cantores: Et pro *Zemei gnolam*, vide alia quatuor loca, viz. Deut. 32. 7. Isa. 63. 9. & v. 11. Mal. 3. 4. *Et erant Domino offerentes sacrificia sicut dies seculi, & sicut anni antiqui;* ita Vulg. quid potest esse manifestius? Sed textus cuius sensus Athanasianis haud minus quam Judæis, bilem movet, est

2. Joh. 8. 58. *Priusquam Abrahamus existeret ego sum*, ita Beza; vel *antequam Abraham fieret ego sum*, sic Vulg. Hinc adversarii præ-existentiam probari volunt; sed huic sensui (*ego sum* in præsenti) non convenit: Christus potius dixisset, *antequam Abrahamus erat*, ego eram. Volunt igitur allusionem fieri ad Exod. 3. 14. quod falsum; nam textus ille effertur hebraicè in futuro, viz. *ero qui ero*, ad exprimendum fidelitatem Dei in observando fœdere cum Abrahamo inito. Verba igitur Christi à Lælio Socino sic melius transferuntur, viz. *Amen dico vobis, priusquam Abraham fiat, ego sum*, i. e. *ego sum Christus ille qui venturus erat*; nempe alludit Christus ad prophetiam de vocatione Gentium, quæ occultabatur in nomine Abraharni, mutato ab *Aram*, in *Abraham*.

Chrysost. Latin. Tom. I. p. 465. “*Parentes* “*sæpius imponunt nomina Filiis, quæ mult* “*tam*

“ tam futurorum dispensationem declarant. Et quis negare potest nomina Isaaci, Jacobi, Esau, significare propheticè? Verba citata igitur Christi sunt Judæis comminatoria, ne propter eorum incredulitatem, Evangelium ab iis transiret ad novam & spiritualem Abrahami sobolem inter gentes credentes ad exemplar Abrahami: Vide Gen. 17. 5. ubi hæc promissio sensu literali, de naturali semine Abrahami per Isaacum intelligenda; mystico autem, de spirituali semine per fidem ex Abrahamo prognato. Quod ad spirituales promissiones attinet, factas per Jesum Christum in nomine Dei sub Evangelio, confer Gen. 12. 13, &c. cum Rom. 4. Gal. 3, & 4. sed præsertim Gal. 3. 14. & v. 16, 17, 29. & c. 4. 22. Prima igitur clausula supplenda est ex Rom. 4. 18. $\tau\pi\gamma\chi\epsilon\omega\delta\tau$ $\alpha\upsilon\tau\delta\gamma\pi\alpha\lambda\lambda\alpha\eta\epsilon\theta\gamma\alpha\omega$. Posterior ut sit, ego sum Christus, vel ex Joh. 8. 12. Ego sum lux mundi. Habebis autem hujus rei Euclidæ quâvis clariorum demonstrationem, si textum græcum consulas & diligenter perpendas in his locis, viz. Joh. 8. 24. & v. 28. nisi credideritis me eum esse, moriemini in peccatis vestris: v. 28. tunc agnoscatis me eum esse: sic c. 13. 19. ita Beza vertit, ut & in locis sequentibus; Joh. 4. 26. Luc. 21. 8. confer Act. 13. 25. cum Joh. 1. 20. & 3. 28. Et procul-dubio Beza in textu allegato convertisset $\epsilon\gamma\omega\epsilon\mu$, ego is sum, nempe Christus ille, si præjudicata opinione non fuisset impeditus. Mihi videtur hoc esse egregium & illustre Christi vaticinium, atque haud parùm conducere ad fidem Evangelio Christi, tanquam Prophetæ, faciendam: siquidem non est metuendum, ne hic textus confictus esset à quovis, nedum à Patribus Ante-Nicenis, qui ab Apostasiæ origine sensum ejus non perceperunt.

runt. O, quam fallax esset h̄ic regula interpretandi juxta Patrum expositiones ! Id solum addam Coronidis loco, quod pro Arianorum sententiâ textus hic efferrî potuisselet, tam *antequam Abram fieret*, quam *antequam Abram*.

3. Urgent Joh. 1. 14. *Et sermo caro factus est.* Quidam summâ confidentiâ & zelo voluit hæc verba, nisi torquerentur, requirere transmutacionem Dei in hominem ex carne & sanguine constantem; cuius Muggletoniani sententiâ paulò melior est eorum, qui volunt Deum factum esse hominem : *Et paulò tantum,* — est enim absurdâ, ne quid durius dicam, siquidem Deus & homo disparata sunt, nullaque proportio aut convenientia inter Deum infinitum & hominem finitum. Prætereo quod ex contextu nativitas Christi h̄ic describeretur non suo loco, ideoque Stephanus in epitome capitis ab hoc v. 14. recurrit ad v. 6. sic etiam Beza. Genuios igitur sensus est (quoniam ihereto tam transferri potest cum Joachimo Camerario per fuit, quam per factus est) quod Sermo ille de quo loquutus est Joannes, erat neque Angelus, neque Deus, ut Ariani & Athanasiani volunt, sed homo mortalis, miseram & calamitosam vitam degens : Vox illa *caro* saepe usurpatur in illo sensu; consule Gal. 4. 13. *in infirmitate carnis.* 2 Cor. 10. 3. Piscator in loc. “ Concedens se ambulare *in carne*, i. e. subjectum infirmitatibus hujus vitæ corporalis. Confer. 1 Cor. 2. 3. & 1 Cor. 4. 9. sic 1 Tim. 3. 16. *Magnum est mysterium pietatis, quod fuit manifestum in carne,* i. e. ab Apostolis, in infirmitatibus hujus vitæ corporalis : hæc lectio præter alia confirmatur ab oppositione in c. 4. 1. *Spiritus autem, &c.* & demonstrative hie sensus probatur ab usu vocis, 1 Joh.

4. 23. *Omnis Spiritus qui confitatur Iesum Christum (non in carnem venisse, sed) qui venit in carne: Ne quem (ut Naogeorgus exponit) ejus crux & humilitas & servile Schema offendat, quo minus credat & confiteatur eum esse a Patribus expeditum Messiam: Ego etiam puto hoc Epitheto, perstringi seductorum mollitem, qui pro Christo pati nollent, Gal. 6. 12. Vide Hammond in loc. Confirmatur etiam sensus, v. 14. à Parenthesi sequente, in quā infirmitati carnis opponitur gloria miraculorum Christi; Joh. 2. 11. & verbum ἐσντωτε alludit ad peregrinationem Israelitarum: lege Chemnitium, To. I. p. 44. in loc. "Homo in " Scripturis vocatur *caro* ratione infirmitatum & " miseriarum. Et p. 78, 39. Esa. 40. 6. " Christus " ergo vocatur *caro* ratione infirmitatum quas " volens assumpsit. Ibidem—sed simplicius si " verba illa de conversatione exinanitionis, ut " Phil. 2.—ita ut *in nobis* sit quasi inter nos: si " militer exponit ἐσντωτε, per miserias peregrina- " nationis; ita ut Christus posuerit tabernaculum " suum juxta nos, viz. inventus ut quilibet vulga- " ris homo. Ita Chemnitus incomparabiliter ex- ponit tum hunc textum, tum Phil. 2. Nuperus scriptor citat Limborck. Theol. Christian. p. 226. lin. ult. pro simili interpretatione.*

4. Citant loca quædam in vet. Test. ad Christum applicata, quæ præcipue ad Patrem respiciunt, unde (si quid probarent) probarent Christum esse Patrem; sed huic objectioni jam ante responsum est sub Lactantio. Ego verò nullus dubito, quin sensu mystico ad Christum applicanda sunt testimonia in novo Testamento citata; quem sensum qui probè noverit, facile omnia solvat: sic versus 10*m* Heb. 1. mysticè, ut reliqua

testimonia illius capitii, ad Christum applicandus, quoad effectum & perpetuitatem regni Christi ; Confer Ps. 102. v. 12, & ult. idque oppositio, Heb. 1. 13. demonstrat, viz. *ad quem autem Angelorum, &c.* propter Christi subordinationem ad Deum in novo regno, ideoque illi applicantur ea quae sensu literali concernunt regnum Dei Israelicum in Psal. 102. Nam quamvis dici non possit, Deum typum fuisse ; ea tamen quae in vet. Test. à Deo facta sunt, typica erant & prophetica eorum, quae sub Evangelio facienda erant per Christum : quod etiam observandum in collatione Heb. 1. 6. cum Ps. 97. 7. & Eph. 4. 8. cum Ps. 68. 17, 18. idque pluribus verbis extra cavillationis aleam facile ponerem, sed brevitas designata hujus scripti plura non permittit ; & propter eandem causam proponam tantum capita nostrorum argumentorum, quibus probetur negativa pars sententiae Patrum Ante-Nicenorum, viz. *quod Christus non est Deus super quem non est alius Deus, vel Deus summus.*

1. Egregium est argumentum Lactantii ; illud quod, Christus nunquam dixit, *se esse Deum summum*, valet pariter quod, Christus nunquam dixit *se esse filium Dei ab aeterno*.
2. Nec ullus Apostolus id docuit.
3. Nec Petrus in concionibus suis, quibus juxta nomen suum, fundamenta jecit Christianismi, inter tum Judæos, tum gentes. Vid. Act. Apost.
4. Nec præcursor Christi Joannes Baptista.
5. Nec Judæi vel veteres vel novi id aut crediderunt, aut credunt.
6. Nec symbolum Apostolorum id credendum proponit, imo neque ipsum symbolum Nicenum.
7. Nec

7. Nec confessores, Petrus, Eunuchus, &c.
qui confitebantur solum, Iesum esse Christum.
Vide Matth. 16. 16. Joh. 1. 49. Act. 8. 37.

1 Joh. 5. 1.

8. Sed Christus vindicavit seipsum à calumniis Judæorum, tale quid Christo falso objiciendum.

9. Et disertè vocavit Patrem solum verum illum Deum, Joh. 17. 3.

10. Et Patrem se maiorem esse, Joh. 14. 28.

11. Et quod ipse Christus nesciret diem iudicij.

12. Et quod solus Pater sciret.

13. Quod ipse à seipso nihil faceret.

14. Et quod non erat ultimum objectum fidei, sed Deus qui misit eum, Joh. 12. 44.

15. Quod Scriptura toties & tam apertè distinguait Iesum tanquam Christum, à Patre tanquam Deo, præsertim in salutationibus & benedictionibus Paulinis ; & eminenter in his locis, 1 Cor. 13. 14. 1 Cor. 8. 6. 1 Cor. 12. 4, 5, 6. Eph. 4. 6. Est hoc argumentum insuperabile, & conscientiis indoctorum maximè satisfactorium, quicquid futiliter adversarii distinguunt, ut extinguant lumen scripturarum in conscientiis suis, & ut traditiones & inventa humana stabiliant.

16. Christus opera sua Patri attribuit, non sibi met ipsi ; Joh. 14. 10. Quæ non faciebat, quia ipse Deus erat, sed quia Deus erat cum illo, Act. 10. 38.

17. Quod facit unctionem Christi superfluam, non est admittendum.

18. Vox Domini est expositoria vocis Dei, sed Christus factus est Dominus, Act. 2. 36. à Deo Patre, ergo Christus factus est Deus.

19. Christus est Dei, 1 Cor. 3. ult. Deus est caput Christi & Deus Christi,

20. Chri-

20. Christus est *imago Dei*, & *Dei invisibilis*; veteres credebant Deum esse invisibilem, *Vernum* visible.

21. Christus est primogenitus omnis creaturæ, ergo & ipse *Creatura*.

22. Deus est una persona, quod probatur, eo quod Deo passim in scripturis adjiciuntur personalia pronomina singularis numeri.

23. Deus non potuit mori; Christus potuit mori; ergo. Vel hoc argumentum valet, vel nemo potest probare Aquilam non esse Leonem: nam distinguere per *communicatibnem idiomatum*, vel per (quatenus homo & quatenus Deus) introducit quintum tropum in Rhetoricam, & subvertit omnes modos syllogismorum in Logicâ; & principium petit, & est mera tergiversatio adversariorum; de quâ mox in Appendiculâ.

24. Disparata non prædicantur de se invicem; ergo, Homo est neque Angelus, neque Deus.

25. Christus non erat humana natura, sed perfectus & individuus homo; ergo, compositus fuisset ex duabus personis.

26. Tum Christus, ut homo, debuit invocare & adorare seipsum, ut Deus erat, virtute primi præcepti.

27. Tum Christus non potuit mori, quia Deitas majorem virtutem habuisset ad eum in vitâ conservandum, quam anima.

28. Christus erat Mediator & Sacerdos.

29. Visiones Danielis & Johannis ostendunt solum Patrem esse summum Deum.

30. Tum idem Deus summus esset Pater Dei summi, & Filius Dei summi.

31. Si Pater generaret Filium per actum reflexum, tum Filius etiam gigneret Filium, atque ita essent Filii infiniti.

32. Pro-

32. Probabile est dogma illud non esse verum, quod tot intricatis & futilibus distinctionibus a fam praebuit, vix. *hypostatikos*, θεωδος, παριγόνος, &c.

33. Nec non probabile est, si Papa Romanus est Antichristus, eum errare in primo & præcipuo articulo Christianæ Religionis, viz. de Personâ Christi, vel in articulo Trinitatis; sed non errat si orthodoxè senserint Protestantes Catholici, quoniam Pontifex Romanus Patronus erat Athanasii, & cum iis per omnia accurate consentit.

34. Probabile est etiam dogma illud esse falsum, quod lucem fugit, est sanguinarium, & externâ violentiâ defenditur. Accusavi Athanasianos tergi-versationis; quæ hinc luculenter apparet, viz. quando Unitarii urgent verba Christi, Joh. 14. 28. *quoniam Pater meus major me est*, Trinitarii solent fugere ad commune illud καισφύκτον, viz. *quatenus homo*, &c. videntes autem hanc responfionem esse infirmam, propterea quod Christus nunquam docuisset discipulos suos, Deum omnipotentem homine mero majorem esse, tum propter alias rationes, receperunt se denuò ad novum subterfugium, viz. quod Pater major erat Filio, *quatenus Pater erat Origo & Fons Trinitatis*. At vero quando Unitarii urgent Matth. 24. 36. quod Christus nescivit diem judicii, Trinitarii fugiunt ad commune illud καισφύκτον, nescientes quomodo huc applicent Fontem & Originem Trinitatis. Sed missis aliis rationibus, Testimonium ex Irenæo citatum vult Christum de se tanquam de Deo loqui; saltē verbis iis accommodat alia illa Christi, Joh. 14. 28. *quoniam pater meus major me est*: quæ nuperi Trinitarii per novum subterfugium expounderunt. Paucis abhinc diebus

bus amicus quidam mihi narravit, magnum Theologum interpretatum esse verba Christi de toto Christo tam Deo, quam homine: creditit quidem Christum esse summum Deum; sed quoniam Divinitas occultabatur in humanitate, voluit totum Christum in scientia indies profecisse, & tum temporis nondum scivisse diem judicii: & quo tandem tergiversando abierint, quis potest divinare? Jam vero, quum sententia Unitariorum tot tantisque argumentis suffulta est, è contra objections adversariorum adeò solidè & perspicuè diluit, quaerat aliquis non immerito, cur hactenus tam exiles progressus fecerit, in reformatione adversus *Homo-onianismum*. Praeter rationes cum Transubstantiatione aliisque Papistarum erroribus communes, speciales quædam jam animo meo occurunt.

1. Est, quod Unitarii omnes qui cum Socino sentiunt, fatentur se quotidiè disputare contra Patres omnes, etiam Ante-Nicenos, quorum scripta ad nos pervenerunt, quod est haud leve gravamen, & ab Adversariis perinde habetur, atque disputare contra Ecclesiam Catholicam; huic morbo confido me in hoc brevi scripto, quoad Athanasianos medicamentum efficacissimum applicuisse.

2. Quia sunt in scripturis δύσνοητα τίνα, quædam intellectu difficultia, & vel maximè in hac controversia, consideratis omnibus circumstantiis, non sine alto Dei consilio, ut intelligerentur ab iis, quibus & quando datum esset; ut Christus de parabolis suis loquitur: & Tertul. de Præscr. "Non periclitor dicere ipsas quoque Scripturas sic esse ex voluntate Dei dispositas, ut hæreticis materias subministrarent, quum legam, oportet hæreses

"reses esse, quæ sine scripturis esse non possent.

Is est autem hypocitarum genius, ut contra analogiam fidei & communem scripturæ torrentem, errores mordicūs retinuerint, nisi curiositati suæ ad singulos scrupulos & apices satisfactum fuerit. Papistrarum errores adeo crassi erant, ut facile mechanicis quibusvis, etiam currentibus innotescerent; neque tamen dubito (quoniam de satisfactione loquimur) quin in primâ Reformatione Elizabetha pluribus satisfecit quam Juellus, ut erat ille vir venerabilis, strenuus veritatis propugnator, & vindex.

3. Huc etiam spectat multitudo textuum, quibus omnibus adversarii responsones anxie efflagitant & clamose admodum, quasi nos vim Scripturis faceremus; ideoque Zanchii consilium erat, ut Unitarii objectionum multitudine opprimerentur, quod & se fecisse ait in libro *de tribus Elohim*, usumque argumentis, ut ipse fatetur, *parum firmis*: Sunt autem plerique Protestantium Catholicorum in Scripturis scrutandis, tardi & imperiti, easque examinare vel non possunt vel nolunt, adeo ut pro uno *Bereaensi* ubique terrarum reperias mille *Cretenses* vel Gallionis discipulos.

Cichovius Jesuita veritatem oppugnavit centum argumentis, quæ quanquam omnia erant falacia, numero tamen Centenario, gloriosus ille miles adversarios suos prosternere sperabat; interim gloriolæ Thrasonici scriptoris nebulam aliquam ipsem obduxit, qui ad numerum complendum duo argumenta exactissime iisdem verbis recoxit. Pariter gregarii milites disputando dicere solent, *quid respondes ad Joh. 1.* sed priusquam responsonem justam protuleris, transcurrunt ad alium textum; *quid respondes ad Phil.*

2. & mox, quid respondes ad Joh. 10. 30. ad Rom. 9. 5. nimurum ut iusto Dei judicio qui decipi volunt decipiantur. Caveant autem ne decipiantur, nam si Trinitariorum dogma sit erroneum, procul omni dubio, (præsertim quoad eos qui etiam persequuntur) spectat ad Bestiam Apocalypticam, quæ igne & sulphure cremanda est : cuius Epocham, quoad annos Apocalypticos & integrum Bestiae regnum, duco ab anno 326. i. e. à Concilio Niceno ; atque ita numerando per semitempora ad Lutherum, per menses ad Calvinum, & per 1266 dies, i. e. annos ad Faustum Socinum deuentum erit.

4. Quia Socinus & qui cum eo seaserunt scandalum posuerunt, siquidem in quibusdam non levis momenti errarunt vel errare facile censeantur, puta contra præscientiam Dei & Personalitatem Spiritus Sancti, quæ ut ab aliis scripturis multis, ita vel maximè ab Apocalypsi demonstrantur : Et forte errârint in aliis quibusdam, quid vero ? An nos Lutheranos & omnia Lutheri propter Consubstantiationis dogma rejiceremus, dummodo pietatem & fraternalm nobiscum amicitiam & amorem colunt ; quod à Papista quovis vix aut ne vix expectare licet, adeo cum cradelibus persecutoribus, locustis & locustarum Rege sunt conglutinati & confederati. Sunt quidem haec semitopora Ecclesiae Sardicensis adhuc imperfecta & Babylonica : Babylon confusionem significat, nempe quidam recte sentiant quoad unum articulum, non quoad alterum ; orthodoxi quoad doctrinam, quoad disciplinam non ita, & vicissim. Optima hujus malii medela consistit in mutua tolerantia, ut nemo errores five reales five apparentes in Symbolum fidei suæ reponat, vel tanquam referans

com-

communionis requirat. Quantum hactenus addiscere potui, Unitarii præter pietatem vitæ, saltem visibilem, & benevolentiam aliquam erga particularem illam Ecclesiam, quâ quisque vivit, ejusque disciplinam, ad externam communionem & ministerium, paucissima requirunt credenda; idque in ipsissimis Scripturæ verbis.

5. Ultima sed non postrema ratio est, quod Scripturæ male transferuntur, vel ex depravatis codicibus, unde plebs & indocti necessariò decipiuntur. Dixi paulò ante de 1 Joh. 5. 7. ego potius sequerer codices illos qui versiculo illo carent: & 1 Joh. 3. 16. vox (Deus) abundat: Act. 20. 28. Ecclesiam Christi vel Domini—suo sanguine: Joh. 1. 1, 10, 14. redderentur, In principio erat Sermo ille, & Sermo ille erat apud illum Deum, & Deus erat Sermo ille, hic erat in principio apud illum Deum: V. 9. Hac erat lux illa vera—veniens in mundum: V. 10. Mundus per eum fiebat: V. 14. & Sermo ille caro fuit. 1 Tim. 3. 16. Magnum est mysterium pietatis quod fuit manifestatum in carne—receptum in gloriâ, vel gloriosè; Spiritus autem, &c. Heb. 2. 16. Non apprehendit Angelos, pro eo quod nos legimus non assumpit naturam Angelorum: vix dici potest, quantum hic unicus locus male redditus errori communi patrocinium præsttit: Hæc ego pro virili in præsentia dixi, sperans Deum me multo doctiores tum in Patribus tum in Scripturis excitaturum.

A P P E N D I C U L A.

Episcopus Winton. Chatech. p. 68. " Spiritus Sanctus utitur variis idiomatis, quæ non reperiuntur in aliis scriptoribus.
 Episc. White de Sabb. sacra; " Sacra Scriptura habet formas, phrases, expressiones rerum supernaturalium peculiares, & sibi proprias. Christus vocatur ἀρχὴ, Joh. 1. 1, 14, &c.
 De Concilio Niceno Calvinii Censura, lib. 4. c. 9. Sect. 10. " — Imo velut gravitatis modestiae, & omnis humanitatis oblii, se se proscindere coeperunt, foedae criminationes audiebantur, libelli accusatorii volitabant; nec contentionum ullus finis factus est, donec mutuis vulneribus se confodissent, nisi Imperator Constantinus, &c.

Hinc ergo ego, cum Brightmanno, tubam primam deduco. Apoc. 8. secundam de Imperiali autoritate expono, cum Lightfooto; & c. 9. quintam de fraterculis, sextam de scholasticis à Petro Lombardo: Omnia mirè consentiunt, ultima primis. Rever. Præsul. Winton. Lanc. Andrews in Chatech. p. 70.

" Si praxis Ecclesiæ urgenda esset, totus Christianus orbis aliquando Arianus erat, exceptis tribus aut quatuor Episcopis.

Quandoquidem Theoph. l. 2. tres enumerat, *Deum, Sermonem, & Sapientiam*, & Patres aliquando Spiritum Sanctum vocant *Sapientiam Dei*, mirum est cur toties citantes Prov. 8. non applicant caput illud ad Spiritum Sanctum, quod Bidius

lius facit longè melius quam ad filium, si persona aliqua intelligenda esset; vel non potius (oppositè ad mulierem impudicam per *Protopopiam*) Sapientia in genere ut & Deo competit & per Dei donum hominibus, quod vult Jansenius in loc.

Cyprian. de nat. Christi, p. 449. l. 10. *Ange-lica sane non est credendum ibi ministeria defuisse.*

De Joh. 2. 19. & 10. 18. Deus dicitur multo-
ties excitasse Christum de mortuis; Christus au-
tem semetipsum, tantum in his duobus locis;
ideoque facilius agnosci potest ea non in eadem
verborum proprietate accipienda esse.

Vide D. Mori Myst. Iniqu. l. 1. c. 3. Sect. 10.
Ænead. ult. “ *Pallas te hoc vulnere, Pallas immolar,*
“ *& paenas scelerato ex sanguine sumit : Pallas mor-*
“ *tuus dicitur, occidisse Turnum, quamvis ille*
“ *nihil fecerit, sed tantum præbuerit Æneæ oc-*
“ *casionem ulciscendi.*

Quale genus loquendi, vir doctus reducit ad figuram, quam vocat Zæopæiam, eamque elegan-
tissimam, “ Nempe quando agentibus liberis at-
“ tribuuntur actiones liberæ, quarum tamen agen-
“ tia illa non magis causæ fuerunt, quam si fu-
“ issent prorsus inanimata. Hæc ille quanto ele-
gantiùs Christus de corpore suo figuratè loquens,
dicatur ipse semetipsum resuscitaturus.

1. Qyandoquidem Christus, contra quam Pallas, sponte suâ, vitam suam depositus, & in eum finem ut eam rursus assumeret, Joh. 10. 17.

2. Mors quam Christus suâ sponte passus est, sub multis causarum generibus cum resurrectione ejus connectebatur, erat nimirum obedientiæ præ-
mium, & ad regnum coeleste ex decreto Dei ne-
cessaria.

3. Christus authoritatem, i. e. jus (Joh. 1. 12.) à Patre accepit ad vitam suam deponendum, pro suo ipsius arbitrio ad certum tantum dierum numerum, cum promissione, post tempus illud determinatum, in vitam infallibiliter redeundi, quod resurrectioni pro arbitrio æquipolleat.

4. Pallas nihil contulit ad ultionem, at verò Christus (quantum nos scimus) paria contulit in semetipsum excitando, iis quæ in aliorum miraculosâ resuscitatione contulerat; nimirum Lazarum Christus non ex seipso, sed virtute divinâ in ipsomet residente & precando Patrem excitavit. Confer etiam Apoc. 11. 6. Jac. 5. 15, 17, 18. Quare igitur non potuit vivus Christus precando semetipsum redivivum efficere; quatenus præterea virtus divina in eo, quinetiam & ipse Deus cum eo erat? Act. 10. 38.

Istiusmodi miraculosa virtus erat in Elizæo mortuo, ut ossa ejus mortuum animarent.

Hæc mihi abundè sufficere videntur, adeo ut (sive ad vindicationem horum locorum) nihil opus fuerit meminisse vel Arianorum sententiæ vel Philosophorum de anima, (sive ad eorum explicacionem) repetere quæ à nostris dicta sunt ex Luc. 17. 33, &c. ζωογονίστει, &c. Certè posterior pars v. 18. c. 10. Homo-ousianorum dogma irrefragabiliter refutat, viz. hoc præceptum accepi à Patre meo.

F I N I S.

B R E-

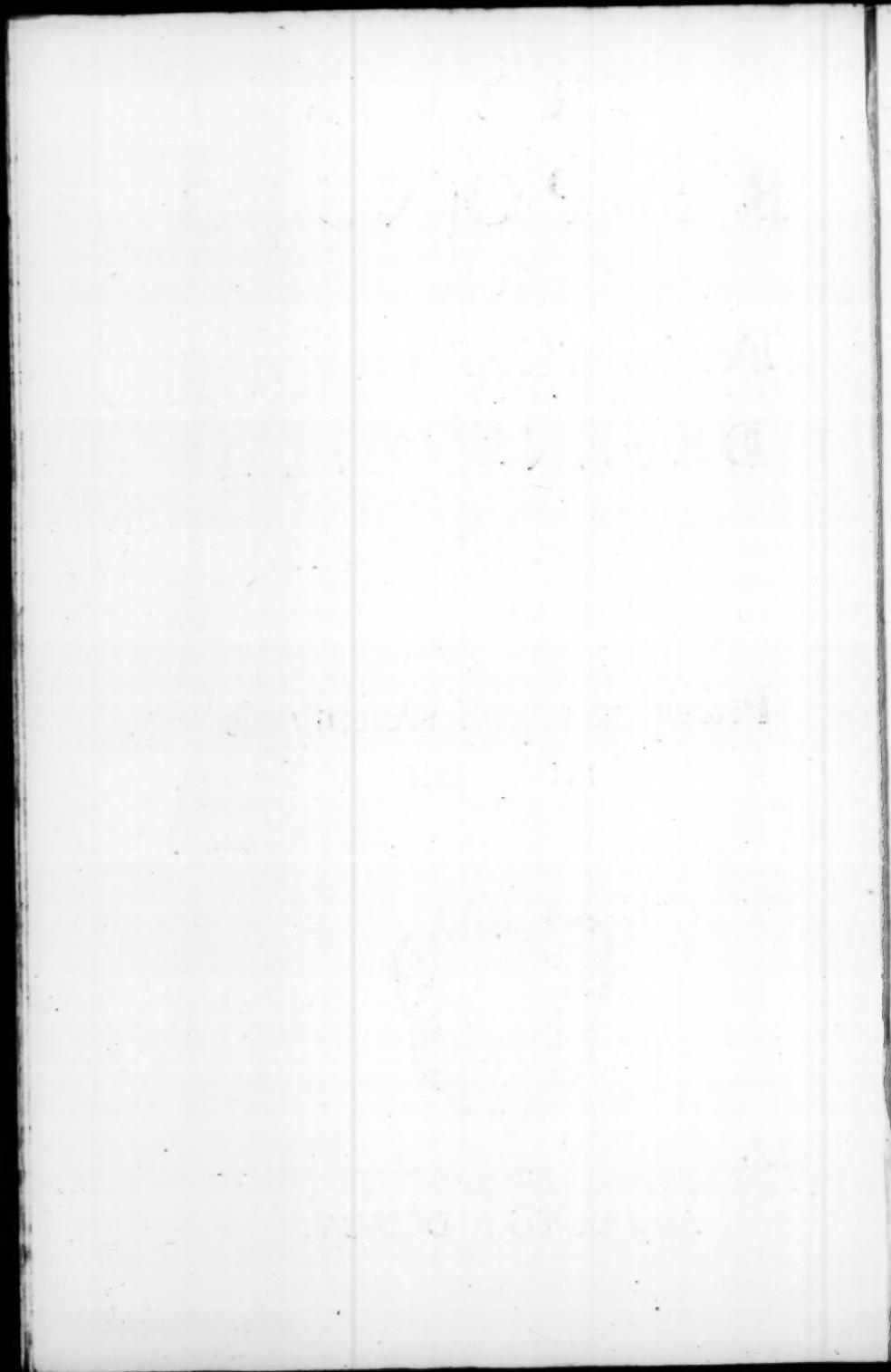
B R E V I S
R E S P O N S I O
A D
Domini D. G E O R G I I B U L L I
D E F E N S I O N E M
S y n o d i   N i c e n æ .

In quâ
Præcipua capita Defensionis
refutantur.

Anno Domini MDCXCV.

De Clemente Alexandrino.

Nactus sum jam Clementem Alexandrinum, Parif. 1641. græco-lat. de quo nonnulla addere vîsum est; quoniam parcius de illo egi in *Ante-Nicenismo*: Videtur Clemens Alex. de *Filio* æquè magna verba dare, atque quivis alias Ante-Nicenorum Patrum, si non majora; adeò ut horum dierum Trinitarius, facile crederet Clementem suum esse prorsus; at verò si sequentia considerentur, apparebit rem aliter se habere.

P. 553. B. ἡροελθῶν δὲ ὁ λόγος ἀημαργίας ἀστικὸς ἐπειπόντος οὐ τὸν γεννᾷ, δέ ταν ὁ λόγος σταθεὶς γεννᾷ προελθῶν, i. e. progradientur; hæc vox Justini erat, Athenagoræ, Tatiani, Tertulliani, & reliquorum Ante-Nicenorum Patrum; qui quamvis existimarent Deum semper fuisse λογινόν, & nunquam extitisse sine ratione suâ, vel sapientiâ essentiali, (cujus causâ ὁ λόγος, qui ex substantiâ Dei productus est; à Clemente dici possit ἀχροντος, & ἀναρχος, Strom. 7.) appetat tamen eos non sensisse τὸν λόγον, fuisse Filium genitum vel Sermonem, antequam prolatus esset, viz. quando Deus voluit; & ut Lactantio, lib. 4. c. 6. antequam præclarum hoc opus adoraretur.

P. 702. A. " Natura Filii est soli Omnipotenti " (ῳροτεχεστη) propinquissima.

Non appetat mihi Clementem tenuisse Filium fuisse prorsus ejusdem essentiae cum Patre, saltem specificè, multò minus numericè. Quid ni enim in

F 3 liberò,

libero, & liberè agente Deo, aliter se res habere possit, quām in creaturis, quæ à naturis suis, & ab ipso Deo limitentur : sic quoniam tenuerunt, illi Spiritum Sanctum esse & πορέων sive effluxum à Deo, quid ni effluxus ille possit limitari, à liberâ voluntate Dei ; pateat tamen ex hoc loco Clementem credidisse Filium (utpote de Patris essentiâ genitum) fuisse divinæ cūjusdam essentiæ, Patris essentiæ propinquissimæ & consimillimæ ; adeò ut Filius esset essentialiter Deus, & communicaret cum Patre in attributis ejus (quoad ejus fieri potuit) & ut Pater voluit : adeoque (ut dixi) Trinitarius facile crederet Clementem suum esse prorsus. Verùm in hoc ipso loco, ubi distinguit Filium à Patre, vocat Patrem solum Omnipotentem. Egregiè autem loquitur Clemens,

P. 565. B. " Deus servator vocatus universorum
" Principium, quod (ἀπεικονίσαι) effectum est ima-
" go Dei invisibilis, (tenuerunt enim veteres, De-
um omnipotentem invisibilem fuisse, Filium vi-
sibilem) " primum & ante secula, (quod non est
ab omni aeternitate, sed ante omnia secula, ut est
in Symbolo Niceno) " figuravit omnia quæ (τὰ
μεθ' ἐαυτῷ) " post se facta sunt.

Quorum omnium sensus, juxta sententiam Ante-Nicenorum, atque ut ego puto, etiam Nicenorum, cum levi differentiâ, plenus est ; Sermo-
nem omnia fecisse quæ facta sunt, postquam ipse Sermo priùs factus fuisset, vel genitus, ut Niceni dicent.

P. 591. B. " Quoniam non intellexerunt hæc
" dici de Sapientiâ, quæ fuit primò à Deo creata
" —σοφίας τῆς ωρῶτο κτιστή. En hīc apertè Cle-
mens, Filium creaturam esse vult, ut reliqui solent Ante-Niceni Patres à Prov. 8. Quem locum
miror

miror Clementem non s̄æpiūs applicuisse τῷ λόγῳ,
quemadmodūm reliqui faciunt s̄æpe s̄æpiūs; se-
mel autem utitur eo, viz. p. 52. & voce, ἐνπιστε,
Dominus creavit.

P. 644 A. Est etiam locus præclarus, viz. *Quo-*
niam nūnū est ingenitum, (quod apud veteres tan-
tundem erat dicere, atque unus est Summus De-
us, oppositione factā, ad *Ungenitum*, vel *Denū*
genitum; ut priūs ostensum est ab Eusebio, & ab
aliis ostendere potui, ubi distinguunt inter utrum-
que, & omne *genitum*, eō quōd est *genitum*, natu-
ræ mutabilis esse faciunt). Et ut sequitur; *nempe*
Deus omnipotens, πάντοις θάρης; *unum est etiā*
pragenitum, (*Pragenitum* ait: hoc non est ab omni
æternitate) *per quod omnia facta sunt, & sine ipso*
factum est nihil. Nota, alibi dictorum gratiā, Pa-
tres hunc textum frequentissimè citare, & semper
à sequentibus hoc modo dispungere, ut, *quod fa-*
cētum est, novam inchoaret sententiam, viz. *quod*
factum est in ipso vita erat, viz. *evangelica*. Sed
hæc obiter. Sequitur, “ *Unus enim est reverā*
“ *Deus (nota εἰχωλὺ) qui (ἐποίησε) fecit Prin-*
“ *cipium universorum, (jam autem in ipso Fidei*
Symbolo dicendum, non factum, sed genitum;)
“ *significans Primogenitum Filium (i. e. primō*
“ *genitum) ut scribit Petrus, (viz. Apocryphus)*
“ *præclare intelligens illud, in principio fecit Deus,*
“ *(καὶ τὸ εἰχωλὺ) cælum & terram*. Is autem dictus
“ *est Sapientia ab omnibus Prophetis, is est Ma-*
“ *gister omnium quæ orta sunt, Dei (καὶ τὸ εἰχ-*
“ *ωλὺ) Consiliarius (σύμβολο)* (ut Justinus,
& reliqui omnes, expressè contra Paulum, Rom.
11. 34. ἦ τις σύμβολο ἀντετέλετο;) “ *qui*
“ *prescivit omnia, (i. e. quatenus illi opus erat, &*
“ *fieri potuit) “ is autem ab alto, à primâ mundi*

" constitutione multifariam, multisque modis &
" docuit & perfecit. Quid clarius dici potuit?
Ultima autem verba descripsi propter alia sequen-
tia, Supponamus jam Clementem tenuisse Fili-
um non esse creaturam, sed ab omni æternitate
genitum: quicquid tenuit, tenuit (ut ex dictis &
dicendis appareat) inferioritatem ex parte filii,
eamque majorem quam nostri Theologi nos do-
cuerunt, qui in Precibus nostris, nempe in Ora-
tione *Festo Trinitatis* dicata, adscribunt Patri, Fi-
lio & Spiritui Sancto, gloriam absolutè æqualem,
fine illâ differentiâ vel inequalitatâ: idque loquentes
non de communi naturâ, sed de Personis.

P. 598. Clemens de Trinitate loquens ex Pla-
tonе, hæc habet: " Non aliter ego intelligo,
" quam Sanctam Trinitatem, nam tertium qui-
" dem esse Spiritum Sanctum, Filium autem se-
" cundum, διὸ πάντας εγένετο καὶ βέλησιν τὰ πα-
" τρὸς: secundum voluntatem Patris, ut Patres ci-
tati in *Ante-Nicenismo* solent; jam verò quum nos
urgemus verba Christi, dicentis, se missum esse,
non ad suam ipsius voluntatem faciendam, sed Patris;
illico Trinitarii respondere solent, Christum lo-
quutum esse de seipso, quatenus Homo erat, quan-
do constat veteres loquutos esse de Christo, qua-
tenus erat γυμνὸς ὥρης, ante incarnationem: E-
nimirò respondere per Originem & Fontem
Trinitatis; est causam, magnâ ex parte deserere;
nam cui bono (obsecro) est ista originalitas quæ
nihil realis superioritatis vel inferioritatis ponit in
Personâ, sive originante, sive originatâ, præter me-
rum notionalem aliquem conceptum, ordinis ali-
cujus causâ? Hoccine est quod laudant Patres,
asserendo Patris, tanquam παντοπάτορ̄ &
præcipientis, prærogativam; & Filii obedientissi-
mi

mi obsequium, qui voluntati Patris obsequitur. Vide Testimonia huc spectantia in Ante-Nicenismo.

Quid (quæso) si dictum fuisset, Filium serviliter serviisse Patri, neque atsum facere aliquid nisi ad nutum Patris? Num haec verba excusari possent per *Originem & Fontem Trinitatis?* Certè in Testimoniis citatis, verba non multùm aliena videantur; nempe dicunt Filium non modo *mistrasse Patri*, sed ad *nutum ejus*: Num decuit sanctissimum Patrem talia de summo Deo enunciare? Fateor quòd simpliciter dicere, *Filium operatum esse secundum voluntatem Patris*, non tantam blasphemiae impudentiam, sed profecto & blasphemiam argueret; siquidem multa non for-dida, de Deo tamen non sine blasphemiam possint prædicari. Quòd igitur concedunt adversarii ὑπεροχὴ originis ex parte Patris, est mera verborum ματαιολογία. Quid enim prodest in sacris ludere, & græcā voce abuti, dum res ipsa omnis evanescit in leves auras; & sic quod unā manu æ-dificas, mox alterā diruas?

P. 702. A. " Quæ omnia ordinat *ex voluntate Patris*—Ei subjecta est omnis militia Angelorum & Deorum—propter *eum qui subjecit*.

Quam subjectionem (ut bene memini) Tertullianus alicubi asserit Patri iterum tradendam, juxta 1 Cor. 15. 24. Hæc autem verba descripsi propter sequentia.

P. 703. A. " Dominus maximè boni & omnipotens Patris voluntati serviens. ἐξυπηρετῶν: Planè Filium tanquam causam ministrialem significans, quemadmodum Eusebius aliquique Veteres intellexerunt. Sequitur B. " Qui ante Constitutionem mundi—συμβόλας γένετο—fuit Patris Consiliarius. Hæc enim erat "

" Sa-

“ Sapientia, qua Deus (καὶ ἔξοχως) delectabatur, ὁ παντούρατως—πρὸ πάντων γενομένων.

P. 704. A. “ Hic omnium bonorum, voluntate Patris Omnipotens, author & causa Filius; similiter in C. & D. & multis aliis locis. Satis est quod Clemens toties Filium distinguit à Deo Omnipotente, qui est ὁ Θεὸς cum *Articulo*, dicente Clemente ipso P. 460. C. “ Articulum (οὐ) manifestare τὸ παντούρατορα, vel Deum omnipotentem.

Ideoque miror quare nostri Theologi, qui Patres laudant, non eos imitantur; Nam ad hunc usque diem, nullum eorum audivi de primigenio rerum statu hoc modo differentem: Id jam satalogere videntur plerique, ut per Divinitatem Christi summam, honorem, ut putant, Christianæ Religionis, & unam satisfactionem plenariam, & stricto jure meritoriam, defendant. Hæc hactenus ex Clemente; sed utinam præterea considerentur, quæ sequuntur:

1. P. 702. A. Quod hic Author persequitur Philosophicas notiones (præconceptas contra Scripturas, Hebr. 1. 4. & alibi, ubi subjectio creaturarum refertur ad sessionem Christi apud dextram Dei post resurrectionem ejus:) Et p. 644. A. aperte contradicit Divino Authori ad Hebr. 1. 1. qui vult, *Deum multifariam Patribus loquuntum esse, nobis autem in his ultimis diebus per Filium suum.* Et p. 553. B. Loquitur de Filio tanquam de sui ipsius Patre. Mitto alios hujus Authoris errores ad hanc causam non pertinentes.

2. Dicit (ut alii Patres solent) quod Pater est ἀ πάρτῳ; interim & idem asserere de Filio videtur, dum illi omnipræsentiam & omnipræscientiam attribuit, Strom. 7. Quod alii Patres non

non faciunt, saltem non ad eum modum ; quin ex eo quod Deus est ἀχώριτος, probant non Patrem sed Filium, descendisse ad humana colloquia ; (vide p. 632.) quod non memini me in Clemente legisse.

3. Profitetur se sectatorem fuisse Platonis, quem ubique ferè admiratur, vide locum citatum P. 598. Sed sincerus Christianus, qui scripturis affuetus est, facile perspexerit, quam male diductos eodem jugo, cogit Philosophos & Apostolos, aliter quam fert Scripturarum & Christianæ Religionis genius ; miscendo humanam Philosophiam, fructum illum vetitum, cum Christianâ Theologiâ.

4. Quando solus Joannes, idque rarò & peculiari idiomate vocat Christum τὸν λόγον, id huic Authori æquè familiare est, atque vocare eum Christum ; quod etiam ab aliis veteribus factum in superioribus monui.

5. Formam orationis suæ in Pædagog. ult. dirigit τῷ λόγῳ, tanquam personæ distinctæ à Patre, ante veteris Creationis initium. Miror cur veterum Patriarcharum nemo, sub vet. Test. & ratione veteris creationis, ita fecerit ; imò cur non eorum plerique ita fecerint, idque multoties ; nam officia quæ fundantur in illâ creatione, creaturas, quâ sic, omnes concernunt ; satisque apparitionum habuerint illi, ut scirent quid faciendum, & cui.

6. Petavius, Sandius, Sylburgius, à Ruffino, aiunt eum tenuisse Filium esse *creaturam*. Vide etiam Testimonium Hieronymi ad Pammachium.

7. Quod & probabile fiat à sententia Origenis, qui Clementis erat Discipulus, & aliorum

rum qui sub id temporis vixerunt.

8. Non est probabile Clementem tenuisse Trinitariorum hodiernorum sententiam; tam jejunè, & parcè loquitur per totum ejus librum, de Spiritu Sancto, etiam ubi justa occasio illi oblata videtur, veluti, p. 701, 702. ubi per gradationem concedit ab Hominibus ad Angelos, & inde immediatè ad τὸν λόγον, nisi Spiritum Sanctum ad Angelos retulerit, ut videtur in *quis dives salvetur?* P. 19. "Ubi appellat Christum, ὑπὲρ παντὸς τὸν φοιτηὸν τὸν μακτὸν. Videtur mihi scripturis maximè consentaneum, ut Spiritus Dei sumatur in genere pro quālibet virtute divinā, qui quando sumitur personaliter, & non pro Deo Patre; ad Angelos referendus videtur, tanquam eorum Unus & Praecipuus. Pergo, vide etiam Doxologiam ejus, p. 121. ult. ἐδίᾳ τῇ πατρὶ οὐσίᾳ χριστῷ καὶ διὰ τὴν ἀγίαν τὸν μακτὸν, &c. Quintam mihi videtur totus *Pedagogus Clementis*, Spiritui Sancto haud leviter probrosus, si ille Summus Deus est, illique gloria æqualis, propter creationem debetur; imo si respiciamus ad ea, quæ Joannes, c. 14, 15, 16. scripsit de Spiritu Sancto, qui Prophetas etiam tum veteres tum novos omnes inspiravit; ideoque vocatur simpliciter *Spiritus Propheticus à Patribus*, qui quando tres simul nominant, Patrem Deum vocant, & Christum Deum, non autem Spiritum Sanctum, quod in Justino observavi, & in Athenagorā, p. 11. & Clem. *quis dives salvetur?* P. 91. 1. Τῇ πατρὶ, θεῷ πατρὶ, τὸν μακτὸν ἀγίαν. Eusebius autem, ut in *Ante-Nicenismo* ostensum, ἀποτολμᾶ, & expressè negat Spiritum Sanctum esse Deum: Quidam in seculis sequentibus dicerent, in unitate

tate *Spiritus Sancti* ; alii aliter, ut apud Hookerum Eccles. Pol. & alios videre licet. Verum enimverò, annon mirum est, quod Deus Altissimus, Dei nomine, nunquam vocaretur ; quo tamen nomine appellari potuisset, etiam si Deus summus minime fuisset ? Quandoquidem (ut Patres senserunt) Deus summus proprium nomen non habet, sed προσώπεις vel appellativa nomina ; ideoque nullum nomen appellativum, sine periphrasi, vel attributorum incommunicabilium additione, & nisi κατ' ἔξοχων sumatur ; putà, plerunque *subjectivè* positum, ipsum summum Deum protinus probat. Veteres noluerunt dicere Christum non esse Deum, id enim illis falsum erat ; sed dixerunt pluribus, eum non esse Deum *super quem non est aliis Deus* : At verò è contrà validissimum adstruitur argumentum, si Spiritus nunquam vocetur Deus, qui est Altissimus, qui Patri & Filio habetur absolute æqualis ? (præter aliqualem rationem originis, quasi *Deus summus Originem non nesciret*, ut ait Novatianus.) Eant jam Adversarii & in lucro reponant verba Clementis sub finem Pædagogi, in Oratione ad τὸ λόγον, viz. clausulam illam (unà cum Spiritu Sancto) quam tanquam aliud agens & tanquam appendiculam quandam vel Parenthesin orationi suæ apposuit ; tum etiam obscura illa & perplexa verba πάντα τὰ ἐνι, δι ὃν τὸ ἀεὶ, *per quem est, quod semper est.*

Post hæc de Clemente, *Ante-Nicenismo* addita, procuravi mihi doctissimi viri Doctoris Georgii Bulli *Defensionem fidei Nicena*, quam totam diligenter perlegi ; eoque diligentius, quoniam Amicus quidam exprobravit mihi, quod scriberem, tali & tanto viro ferè penitus inconsulto ; quia nimirūm

nimirūm vidi D. B. in Sect. 4. de *Subordinatione*, quæstionis partem aliquam magnam nobis concessisse: Jam attentiùs totum hunc Authorem legi, nullamque causam video cur vel unam lineam ex illo scripto expungerem; quanguam agnosco illum in Patrum scriptis me longè superare; quibus legendis nihil sive industriæ, sive acuminis illi defuit. Prætereo doctorum virorum sodalitum, & infinitorum Librorum cornucopiam, si quidem vivit (ut audio) propè Oxonium. Verum enimverò quod ad præcipuos Patres attinet, quorum Testimonia ego citavi, nullus dubito quin ego defendere valeam quod scripsi, est enim veritatis vis maxima. Quod ad suspectos Patres attinet & minutulos illos, quorum Testimonia ex posteriorum scriptorum Libris desumpta sunt, non operæ pretium ducerem, eos examinare vel in maximâ librorum copiâ; si quis autem aliis velit, per me licet. Imprimis agamus de Clemente, quem D. B. Trinitarium fuisse probat, ex eo quòd Christus ab eo vocatus est *Deus*, & *Magnus Deus*; quasi ipsi Unitarii, non agnoscerent Christum esse *Deum*, & quidem *Magnum Deum*; imò secundum Rom. 9. 5. *Super omnes Deum, benedictum in secula*; nempe appellativè atque ratione Majestatis & Divinitatis illius, quam Christus præcipue exaltatus ad dextram Dei, ex Dei dono obtinuit. Sed Adversariorum plurimi tenuiter admodùm sentiunt de exaltatione Hominis illius Jesu Christi, de eo quatenus est Christus Dei, & *Dominus noster*: Nimirūm dando illi *qua* (Tertul. adv. Prax. c. ult.) *non sunt*, eripuerunt illi *qua sunt*, durasque fecerunt omnes sublimes de Christo loquutiones; quanquam nihil hīc sublimius de Christo dicitur, quam de Solomone typus ejus,

ejus, sensu literali, & per partes, in Ps. 45. v. 6, 2, 17. Et si partes separatim sumantur, quis negaverit Christum esse *Deum*, vel durum existimat eum sic appellari? Quis negaverit Christum esse *super omnia vel omnes*? Esse etiam *benedictum in secula*. Quis igitur jure obmurmurabit? si pro hac unâ vice à tanto Authore Paulo jungantur, & de Christo, Deo nostro, & Domino nostro ex authoritate & dono summi Dei Patris, enuntiantur, divino quidem elogio, & nemini (post Deum) præter Christum convenienti; quandoquidem Christus, proximè post Deum, aliis omnibus creaturis, longè excellentior factus est.

Alii aliter respondent: Quidam cum Erasmo Doxologiam ad Deum Patrem pertinentem esse volunt, q. d. *ille qui est super omnes*, &c. quia scribitur, ὁ ἦν ὅτι πάντων, articulo *præpositivo*, non *subjunctivo* ὁ ἦν ὅτι πάντων: Et propter annexam *particulam*, precibus destinatam, *Amen*.

Alii aiunt, nomen (Deus) abesse in Syriaco, & quorundam veterum Authorum Commentariis. Vide Biblia Polyglotta, D. Th. Peirc. Neque negandum est quin vocula una vel altera irrepserit, non modo in scripta Patrum, sive casu, sive destinato consilio; verum etiam in ipsis Scripturas, viz. Hebr. 10. 2. redundat negativa particula; & c. 12. 18. confer v. 20. deesse videtur, quasi à divino Authore scriptum esset μη τιλαφωμένο. Nemo non multa hujus generis sphal mata graphica in Authoribus observavit; egomet ipse inter alia notavi in Lactan. l. 4. c. 10.—*Deum summum* violaverunt, scriptum esse in Edit. Paris. A. D. 1500. pro, *Deum suum* violaverunt, in Erasmi Edit. Et in Euseb. lat. Basil. 1559. *Tē & aeternum Deum & pontificem*: pro *te aeternum De-*

um per pontificem, in græco-lat. Christophorsoni.
Sic Clemens Alex. 587. ὁ μονογενὴς Θεός, pro
ὑἱοῖς, Joh. 1. 18. Et in Origenis exhort. ad marty-
rium, p. 176. l. 5. ὅπερν καθίστη ὁ Θεός, pro ὑἱοῖς,
Matth. 19. 28. Sed ut hūc configiamus in hoc lo-
co & negotio, nulla est necessitas; reperitur sane
nomen (Deus) apud Tertullianum s̄epiūs & No-
vatianum, & Irenaeum: Et quandoquidem ali-
quid de Christo dictum est secundum *carnem*, con-
sentaneum videtur, ut aliquid dicatur de eo etiam
secundum *Spiritum*: Et præterea vox, ἐυλογήτος,
ultimâ clausulâ posita, Doxologicæ haud conve-
nit. Ego igitur adhæreo Responsioni suprà pro-
positæ, quam liceat mihi paucis illustrare & con-
firmare. Ne quid dicam de figuratis loquendi
modis, potest vocabulum dupliciter accipi.

1. Quatenus in usu ordinario, vel apud omnes
in usu communi:

2. Vel Quatenus rariū usurpat, puta semel
vel bis, &c. Sed rarò, & ex occasione datâ pro
nunc aut tunc.

Potest etiam sensus alicujus vocabuli esse du-
plex, viz. *intensus* vel *remissus*, (vel ut Novat. c. 15.
profusus vel *temperatus*.)

1. Vocabulum usurpari possit in sensu intenso,
ita ut ad ἔξοχων affurgat, & complectatur totam
sensus perfectionem in totâ suâ amplitudine; &
ad ἔξοχων demonstrandam concurrere possint cir-
cumstantiæ, & præter communem usum peculia-
ris modus loquendi.

2. In sensu remisso & molliore, ita ut signifi-
cat tantum ex parte, sive parvâ sive magnâ, pro
naturâ rei de quâ agitur, & pro circumstantiarum
ratione. Dico igitur,

1. Quod Elogium hoc tribuitur Christo tan-
tum

tum semel & ab uno Paulo ; sed attributa Dei
 $\chi\alpha\tau$, ἐξοχῶ sumpta, frequentissimè usurparis-
lent ad ipsum summum Deum designandum ; sic
vocamus Deum *Omnipotentem, aeternum, & simplici-*
ter ipsius Dei nomine.

2. Magistratus & Angeli vocantur appellativè
Dii, & Moses, Exod.7.1. *Dens* in singulari ; qua-
re igitur Christus, qui est perquam longissimè su-
per omnes Principes & Angelos, non dicatur *De-*
us super omnes? Unde sequitur, eum *esse benedi-*
ctum in secula ; Quare (inquam) Christus non or-
netur hoc Elogio, appellativè, ut est honoris
titulus, & non *in sensu intenso*, quo æquipollet pro-
prio nomini ?

3. Vox *Dei* hîc effertur, sine articulo (o) ἐξο-
χῶ significante.

4. Cautum est in prioribus adversus errorem ;
ubi Paulus ostendit se loqui de Homine Jesu
Christo ex Judaeis oriundo.

5. Quomodo *Judei* (aut Romani) de quibus
hîc agitur, scirent Paulum loqui de summo Deo
incarnato? Neque enim id ex semetipsis unquam
didicerint, vel ab Apostolis edocti fuerint, qui
in ordinariis concionibus, Judæos docuerunt de
Christo solùm exaltato & *Domino facto* ; ut in
Actis Apost. videre licet. Hoc argumentum mi-
hi videtur Demonstrativum ; nam summè rationi
consonum est, ut Paulus loqueretur Judæis in
sensu quem illi intelligere possent. Nos judica-
mus, quatenus præoccupati sumus falsis opinioni-
bus, sed proculdubio Judæi ab eisdem præjudiciis
liberi erant.

6. In versu sequente distinctè loquitur Aposto-
lus de summo Deo Patre cum *Articulo*, in *sensu*
istius vocis intenso, τῷ Θεῷ.

7. Paulus elogium hoc effert ex occasione, nempe quando erat magnificando Gentem suam, i. e. Israelem, v. 4. (post alia summè patheticè dicta) in eum finem magnificat etiam & Christum ; neque tamen plus de Christo dixit, quam ejus exaltatio justificaret.

8. Idque meritò Paulo licuit, qui toties Christum laudavit, ratione ejus exaltationis : Eph. 1. 19, &c. Phil. 2. 9. διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπεξύσωσε : Idque in gloriam Dei Patris, v. 11.

Præcipuuſ locus à D. B. de Clemente allegatus, eſt Pædag. l. 3. c. 7. “ ἀνευδεῆς γάρ οὐ τοινόν
“ τοιράτορα θεὸν λόγον εἶχεν, &c. D. B. p. 145. “ Eſt enim minimè indigens qui Verbum habet
“ Deum Omnipotentem. Quem locum majusculis
literis à D. B. descriptum, exigua mutatio justificaret, puta si scriptum eſſet in genitivo, τοῦ παντοκράτορος θεός. Et certè niſi ejusmodi aliquis
ſcribentis error admittatur, autim afferere, vocabulum illud (viz. omnipotentem) impudenter ab aliquo impostore intrufum. Quoties quæſo Ve-
teres appellârunt Christum, nomine *Dei omnipotens*? Et quot ejus generis alia Testimonia allega-
vit D. B? Allegaturus proculdubio ſi legiſſet. Appello conscientiam D. B. annon nomen παντοκράτορος appropriatur ſummo Deo Patri, ubi-
que Patrum & in ipſo Symbolo? quamvis alias non negârim, Christum ob divinam illam poten-
tiā, quam ut *Christus* à Deo obtinuit, Eph. 1.
21. iſto nomine appellari potuiffe in debitissimis circumſtantiis, & *sensu remiſſo*, atque ita ut appareat non in sensu excellentissimo uſurpatum. Sic Ter-
tullianus adv. Prax. c. 17. “ Omnia (inquit) Pa-
“ tris, mea ſunt, cur non & nomina. Præter re-
liqua Dei nomina, vult ut Filius dicatur Omnipotens.

potens. " S u o j u r e D e u s O m n i p o t e n s , q u â S e r -
 " mo D e i O m n i p o t e n s , q u â q ; o m n i u m a c c e p i t p o t e -
 " s t a t e m ; A l t i s s i m u s q u â d e x t r â D e i e x a l t a t u s .
 H i n c e v i d e n t e r l i q u e t T e r t u l . lib . a d v . P r a x . (q u e m
 l a u d a t & p r o c o n s u b s t a n t i a l i t a t e u r g e t D . B .) n o n
 c r e d i d i s s e C h r i s t u m f u i s s e D e u m O m n i p o t e n t e m :
 P a t r e m e t i a m s i c v o c a t c o n t r a d i s t i n c t e à F i l i o , c . i .
 " I p s u m O m n i p o t e n t e m c o m i n u s t e n t a v i . E g o e x -
 p o s t u l a v i i n A n t e - N i c e n i s m o , p r o b a t i o n e s m e i s s i m i -
 l e s : a u s i m a s s e r e r e T e s t i m o n i a D . B . n o n e s s e
 e j u s i m o d i . J u s t i n u s p r o b a t p l u r i b u s p a g i n i s C h r i -
 s t u m n o n e s s e D e u m s u p e r q u e m n o n e s t a l i u s D e u s .
 P r o t u l e r i t l o c u m v e l u n u m D . B . i n q u o C h r i -
 s t u s s i n e d u b i o à C l e m e n t e v e l A n t e - N i c e n o r u m
 q u o v i s a l i o , v o c a t u s s i t , D e u s s u p e r q u e m n o n e s t
 a l i u s D e u s , i . e . s u m m u s D e u s ; i d q u e c u m t a l i -
 b u s a m b a g i b u s & c i r c u m s t a n t i i s , u t n u l l u s l o c u s
 r e l i c t u s s i t s u s p i c i o n i i m p o s t u r æ . Q u i d e n i m !
 A n p e n d u l i h a e r e r e d e b e m u s & a n i m o r u m d u b i i ,
 a n a l i q u i s f u e r i t S u m m u s D e u s n e c n e ? A d e o
 m u l t a & c l a r a s u n t v e r b a J u s t i n i d e P a t r e S u m m o
 D e o , u t n i h i l m a g i s . P . 275 . " Q u i & A n g e l u s
 " v o c a t u r e o q u o d a n n u n t i e t m o r t a l i b u s , q u a e -
 " c u n q u e a n n u n t i a r i e i s v u l t (ε σ λε τωι ὁ τὸ ολων
 " ποιητης ρωπὸν ὄν ἀλλαγὴ θεὸς σὺν ἐσι). S i n g u l æ
 p a r t e s h u j u s T e s t i m o n i i a r g u m e n t a s u p p e d i t a n t .
 E g o n u l l u s d u b i t o q u i n c o n t r a D . B . & T e s t i m o -
 n i a à D . B . p r o l a t a , a l i a l o c a T e s t i m o n i i s e j u s p l u -
 r i m i s p a r i a p r o d u c e r e p o s s e m e x E u s e b i i l i b r i s , &
 p r æ s e r t i m e x e j u s s c r i p t i s c o n t r a M a r c e l l u m , v e l
 d e e c c l e s i a s t i c a T h e o l o g i a ; u b i o m n i u m j u d i c i o , a r i -
 a n i z a t . A d e o q u e u t S p i r i t u m S a n c t u m e n t a s c r e -
 a t u r a m f a c i a t , & e u m r e p o n a t i n c e n s u r e r u m à
 C h r i s t o f a c t a r u m , J o h . 1 . 3 . S i c P o n t i f i c i i p r o d u -
 c u n t e x P a t r i b u s T e s t i m o n i a (u t i p s u m e c r e d u n t

validissima) sed memini me dum legerem Bertrami librum, qui destinatò scriptus erat contra Transubstantiationem, sensisse quòd multa Testimonia ex illo ipso libro facilè proferrem testimoniis Pontificiorum paria. Reverendus Episcopus Jer. Taylor veretur ne sciolus aliquis vel malefanus, allegaverit testimonia ex ipsius J. T. scripto contra Transubstantiationem.

Non potest D. B. merítò exclamare contra ea quæ jam dixi de librorum corruptoribus, quibus obnoxii fuerunt Patres, dum ipsimet viverent; quia & ipse D. B. haud parùm conqueritur de istiusmodi nebulonibus quoad Clementis librum integrum, viz. ejus *Hypotypôses*, in quibus Photius ait, Clementem *Sermonem fecisse creaturam*. Similiter queritur & criminatur falsarios, quoad Origenem, p. 168. Methodium, p. 272. Eusebium, p. 379. Lactantium, p. 425. Pergo ad alia, quò D. B. loci citati, p. 702. *A.* viii evadat vult ut προσέχεσθαι, redderetur potiùs per *conjunctissima*, quam *propinquissima*; quod si quicquam facit, pro nobis facit; nam quò secunda Persona conjunctior est Primæ, eò magnificentiorum titulorum capax est: Sed quemadmodum secunda Persona non est *prima*, utut ei *conjunctissima*; ita ergo neque est *λόγος Deus Omnipotens*, utut ei *conjunctissimus*. Sed apud Scapulam προσέχω, est attentus, se-
ctator, qui sectatorem alicui se exhibet, coharens, proximus, finitus; & προσέχω est attendo, an-
scito, obtempero; προσέχειν tibi, applicare se ad ali-
gnem; sectatorem alicujus se exhibere. Adeò ex translatione nihil lucratus est D. B. ut perdiderit, viz. si conjunctio hæc intelligatur esse ministri, ob-
temperantis, ut vox propriè significat, & Patres de Filio frequentissimè loquuntur. Sed si placet
expo-

exponamus Clementem per Clementem (in quis
dives salvetur?) p. 21. l. II. " γνῶντες τὸν τὸν
αὐτοῦ καὶ δοκιμάζοντες αἰωνίων καὶ πρώτων καὶ ὑπέρτετον καὶ
" ἐναγκάλια τὸν τὸν τηλεούσαθαι.

Clemens hic describit Patrem tanquam aeternum Deum, Primum, Supremum, Bonum. Ecquam vero absurdum est, & ridiculum nimis, distinguere unam personam a pluribus, per attributa omnibus communia: Dixeris quid! Annon Christus est Bonus? Resp. non est, viz. sensu excellentissimo, idque dico ex autoritate ipsius Christi. Vide etiam Novatianum c. 4. ad Mat. 19. 17. At vero Clemens paulo post, p. 22. l. I.
 " ascribit Filio magnitudinem, proximo loco post
 " Patrem, viz. ἐπειτα μέγεσος τῆς οὐτῆς μετ'
 " ἐκείνου, post illum. Quod consentit cum ejusdem Clementis προστεχεσάτη: quem sensum ut uberioris probem & confirmem contra D. B. vide Just. Martyr. p. 74. ubi vocat Filium, πρώτην σύναψιν, μετὰ (post) τὴν πατέρα. Et. p. 97. B. μετὰ (post) τὸν πρώτον θεόν σύναψιν: post Principem Deum, virtutem. Sic etiam Arnobius, Patrem principem Deum vocat. His consentanea sunt illa Irenaei, l. 4. c. 37. " Nec Angeli potuerunt facere imaginem Dei (i. e. hominem) nec
 " alius quis praeter verbum Domini, nec virtus longe absens a Patre universorum, i. e. non προστεχεσάτη, uti sunt verbum & Spiritus. His serè gemina, vide in lib. I. c. 19. " Non per Angelos, neque per virtutes alias abscissas a eis
 " sententia; nihil enim indiget omnium Deus; sed
 " per Verbum & Spiritum suum omnia faciens. Prout sequitur, l. 4. c. 37. " — Nec enim indigebat horum Deus ad faciendum — Adebet
 " enim ei semper Verbum & Sapientia per quos, &c.

Quos ideo vocat *manus Dei* (ministeriali vocabulo) quasi administrantes, ut Lib. 4. C. 4. " Omnia autem Filius *administrans* Patri, perficit ab initio usque ad finem.

His adde ex lib. 2. c. 43. " Neque semper coexistebas Deo, ut *proximum* ejus verbum, viz. cuius natura est Patris προστέχεσάτη.

His adjungam Testimonium προστέχεσάτη planè geminum, à Petavio citatum ex lib. 6. Origenis contra Celsum, vid. D. B. p. 174, 179. τὸ μὲν προστέχας δημιουργὸν εἶναι τὸ οὐλὸν τὸ θεῖον λόγου ἡ ὀσπερεῖ αὐτούργον τὸ κόσμος; τὸ δὲ πατέρα τὸ λόγος τῷ προστέπεναι, τῷ οὐλῷ ἐκυρώντας λόγων, ποιῶσαι τὸ κόσμον, εἶναι πρώτως δημιουργὸν, i. e. " proximum mundi Opificem esse, Filium Dei " Verbum, qui velut per se mundum ipse fabricavit, Patrem verò eo ipso, quod Filio suo atraque Verbo *jussit*, mundum facere esse *primum* Opificem.

Non allego hunc locum propter (*jussit*) quod toties D. B. lacessit, sed propter opposita verba, προστέχας & πρώτως, quibus Origenes discipulus Clementis, magistri sui (προστέχεσάτη) exponit, nempe per *proximum*; cum Irenæo & Justino consentiens. D. B. fortè exponeret *conjunctum opificem*; esto, ita tamen *conunctum* ut alter sit *Primarius*.

Gratias ago D. B. ipsi, qui mihi duo Testimonia suppeditavit, irrefragabilia: Primum ex c. 11. Eusebii de *landib⁹ Constantini*: " ἐπεὶ γοῦ— Nam quoniam fieri non poterat ut fluxa corporum substantia, & rationalium jam editorum animalium *natura*, ad summum omnium rectorem Deum accederet, eo quod infinitis spatiis ab illo separantur:— Longissimo intervallo dissipata ac

" ac separata ab *Ingenitâ illâ naturâ*; non sine cau-
 " sâ Deus optimus, maximus, (Θεὸς τὸν ὅλων μέ-
 " σαν πνὺ) mediā interjicit divinam ac præpo-
 " tentem (πρωταληνὴ δύναμιν) unigeniti Sermo-
 " nis sui virtutem, quæ quidem cùm perfectissi-
 " mè & proximè cum Patre conversaretur—Ni-
 " hilomniūs tamen benignè condescendit, seque
 " ipsum quodammodo attemperat coaptatque iis
 " qui à summo vertice longius absunt. Nimirum
 abest & Sermo à vertice sed non tam lon-
 gè. Sed quid ad hæc D. B? Respondet, p. 392.
 " Mediā autem inter Deum & creaturas mani-
 " festè dicit Eusebius Verbi virtutem, non in se
 " spectatam, sed propter illam quâ de loquitur
 " condescensionem.

Atque ita D. B. pro more suo dictat; nam Eu-
 sebius manifestè loquitur de virtute mediâ, tum
 in se spectatâ, tum propter condescensionem; &
 in se spectatâ, ut condescendere potuerit; quod
 ultima verba demonstrant, viz. " Aliter enim
 " nefas esset, eum qui supra ultraque omnia po-
 " situs est, cum corruptibili materia & corpore
 " connectere. Quem D. B. connectere potest
 cum corruptibili utero mulieris? Quod Tertullia-
 nus non credidisset, etiam si scriptum fuisset.

Idem Eusebius in eundem sensum scribit, &
 mediā Naturam necessariam suisse ostendit in *De-*
monstrat. Evang. l. 4. c. 6. Et illustrat comparatio-
 ne ductâ à Solis substantiâ, quam nostra imbecil-
 litas ferre nequit: & prout Novatianus, c. 28.
 " Ut adsuefactus ad Divinitatem videndam in
 " imagine, perficere possit & crescere, usque ad
 " Dei Patris *Omnipotentis* perfectam contempla-
 tionem.

2. D. B. citat verba ipsius Alexandri, cuius Presbyter Arius erat, à Schlichtingio etiam citata de *Trin.* adversus Meisnerum, p. 144. Theod. l. 1.
 c. 4. " Non intelligunt rudes atque ignari multum interessere inter Patrem Ingenitum, & res ab illo creatas ex nihilo tam rationales quam rationis expertes; inter quæ duo, media interveniens (ῶν μεστόντα φύσις μονογενῆς) unigenita natura Dei verbi, per quam Pater universa condidit ex nihilo, ex ipso vero Patre progenita est.

Haec verba (ut D. B. ait) commentatore non indigent; interim illi (ut aliquid dicere videatur) visum est *naturam* hīc sumere pro *Personā*; atque ita conatur reddere omnem Controversiæ hujus ex Patrum scriptis determinationem impossibilēm: Nam si nos millies ostenderemus in Patrum scriptis plures numero *Essentias*, D. B. exponeret per plures *Personas*; quamvis bene noverit, quod in illis temporibus, *Natura* & *Persona* aequipollent, adeò ut per *Personam* primitivi Christiani, *individualē naturam* intelligerent. Jam verò ad horum verborum sensum distinctum, subscriptiones (non sine ingenti rerum jacturā negandas) requirunt. Est autem manifestum, Eusebium & Alexandrum opponere *naturam medium*, non naturæ unius, sed plurimum animalium, vel rerum creatarum fluxæ substancialę, & naturæ ingenitæ divinæ, i. e. Dei summi, qui tam *Naturā* quam *Personā* est ingenitus. Num convenit naturam naturæ, i. e. personam personæ, sub eodem vocabulo *natura*, opponere, quando ejusdem numero fuerint naturæ? Cui nam, quæso, improbabile, vel incredibile videatur Eusebium velle verbum Dei genitum, esse inferioris essentiæ & diversæ ab essentiâ Patris Ingeniti, qui crediderit

Eu-

Eusebium apertè dicere Spiritum Sanctum esse *creatūm à Filio*, Joh. 1. 3. & comparare Filium Soli, & Spiritum Sanctum Lunæ? Sed esto, per *naturam* intelligatur secunda *Persona*: ergo Persona secunda media est inter infinitè distantes, Deus Summum & creaturas; ergo Deus Summus non est. Quid ergo dixerit? non est creatura.

Resp. Si vult creaturam *ἐξ ἣν ὄντων*, vel *ex nihil creatam*, fateor; est autem medii generis; neque enim absurdè credo Alexandrum Arii persecutorem, fuisse Arianum, imò vel Patres, quos laudamus Ante-Nicenos (quos tamen eo nomine culpant Sandius & Petavius) si illorum adversarii, vel ipse Alexander in Epistolâ Socrat. lib. 1. c. 6. Arianos rectè repræsentaverint; quod quidem vereor quoad eorum plurimos, neque enim omnes fuerunt unius Labii. Quidam eorum (referente Socrate) negārunt solummodo *όμοσσον*, quod & Patres Antiocheni expressè negārunt contra Samosatenum: Alii affirmārunt, cum Patribus Ante-Nicenis, Filium *creatūm esse æquē atque genitū*, quod Niceni prorsus respuerunt: Tum quoad *οὐ αἰδον* magna *λογομαχία* oriri potuit ex propriè dictâ nativitate in *prolatione*, & *potentiali inexistentia*, ut postea ostendemus. Tradunt authores ipsum Constantinum, cum revocaret Arium ab exilio (qui & ipse tandem pro Ariano habitus est, ut ait Reverend. Juell. in Apologiâ) vix ullam differentiam percipere potuisse inter confessionem Arii & Nicenorum Patrum; at tamen (ut decuit Apostasiæ jam regnantis duces) propter tam leves causas ingentes adeò Tragoedias mutuò excitārunt, & juxta apostasiæ genium Post-Nicenistæ, Ante-Nicenistis, Posteriores Prioribus semper deteriores evaserunt. Satis est

contra

contra D. B. & modernos Homo-ousianos ; si priores illi senserint τὸ λόγον fuisse media natura & inferioris, atque eatenūs fuisse Arianos, prout Ariani apud nos jam habiti sunt. Hic pedem figo, ideoque fusiūs de Clementis προστέχεσται differui.

Porro videntur ex loco Clementis citato, duæ numero naturæ colligi ; nam una numero natura non potest esse sibi conjunctissima ; neque tamen in angustias redactus est D. B. nimirūm responso ejus ut jam audivimus facilis est & ubique paratissima, viz. φύσις & ζωή significant quandóque personam, p. 182. & Hypostasis significabit, quandóque (nempe quando opus erit) essentiam ; atque ita rotundè responderet edoctus à D. B. editor Origenis de oratione, ad locum ubi Origenes expressè dicit Patrem & Filium non habere eandem essentiam. Atque ita etiam (ut videtur) loquaces Græculi, linguam habuerunt & linguam, ipso Hieronymo Latino, sed linguarum magistro, nesciente, an tres diceret Hypostases, necne. Vide Epist. ad Damasum. Videamus igitur, si placet, alia loca in Eusebio, quæ naturarum diversitatem ostendunt. Legamus imprimis locum à D. B. citatum.

P. 479. Ab Euseb. H. E. c. 2. l. 1. ubi Eusebius loquens de Angelo qui ab Abrahamo adorabatur ut Deus & Judex, ita scribit, εἰ γάρ, &c.
 “ Nam cum ab omni ratione alienum sit, tum ut
 “ ingenita & immutabilis Dei Omnipotens natura,
 “ in speciem hominis convertatur, & creaturæ
 “ alicujus phantasmate oculos intuentium fallat,
 “ tum ut scriptura quidquam hujusmodi falsò
 “ configat ; Deus ille & Dominus, qui judicat
 “ omnem terram, & facit judicium sub hominis
 “ specie apparens, quisnam alius appellari possit
 “ (quan-

“ quandoquidem de primo omnium autore, hæc
“ accipere nefas est) præter ipsum quod ante om-
“ nia substituit *Dei Verbum*?

Jungamus autem huic loco duos alios illi gemi-
nos in *Demonstr. Evangel.* l. 5. c. 9. “ Præterea ne
“ Patrem quidem Deum hunc suisse putandum
“ est, qui hujusmodi verbis indicatur: Dicere
“ enim id mutari, quod Divinum, & figurari in
“ speciem & formam hominis, neutiquam piom-
“ est: superest ut confiteamur illum suisse *Dei*
“ *Verbum*.

Et c. 20. “ Qui autem fieri potest ut supre-
“ mum Deum & eum qui est ultra omnia, im-
“ mutabilem utique & ingenitam essentiam, ani-
“ ma induita corpore & oculi mortalium intuiti
“ sint. His adde Novatiani illa, c. 26. in Gen.
16. “ Sed absit Deum Patrem Angelum dicere,
“ ne alteri subditus sit, cuius Angelus fuerit:
“ — Filius quoniam Patri subditus & adnuntia-
“ tor paternæ voluntatis est, magni Consilii An-
“ gelus pronuntiatus est. Denique adde verba
Patrum Antioch. apud Socrat. *adversus Paulum*
Samos. “ Nam Deum universorum impium sit,
“ Angelum dici credere. Jam libenter scire vel-
lem, quomodo ab omni ratione alienum sit, ne-
fas, adeoque impium, dicere Deum summum
Patrem apparuisse, nisi Pater præstantioris esset
naturæ quam Filius, quem apparuisse, pium est
credere? Certè quicquid D. B. crediderit quoad
identitatem essentiæ, res tandem eò venit, eam-
que ita tractat per distinctiones suas, ut Arius nullo
jure blasphemator audire mereatur, apud eos qui
D. B. orthodoxum reputaverint.

Sed audiamus quid D. B. respondet ad locum
citatum, yiz. “ Quòd verba primâ fronte præ
“ se

“ se ferre videntur Filium, qui visibili specie olim
“ apparuit, reverâ alienæ esse à Patre naturæ,
“ hoc est finitæ atque mutabilis.

Resp. Accipimus quod largitur in erroris nostri (si D. B. placet) excusationem: sed reverâ verba Eusebii apertâ fronte præ se ferunt Filium non esse Deum Omnipotentem vel Supremum Deum; nimirum in primo Test. ait, *Dei Omnipotens*; & in secundo, *supremum Deum*.

Sed præterea verba Eusebii videntur reverâ supponere diversas naturas; unam immutabilem, mutabilem alteram, quoconque demum sensu hæc mutabilitas accipienda fuerit: Neque obstat quod D. B. ostenderit Eusebium alibi dixisse essentiam Filii esse immutabilem, eumque fuisse Omnipræsentem; quæ intelligi possunt comparatè ad meras creaturas, & sensu temperato, *pro modulo derivationis*, ut Tertullianus loquitur, uti postea ostendemus. Neque enim necesse est hic totalem intelligere mutationem, sed talem, qualem Deus Omnipotens, qui est ex se, & in se immutabilis, pati non potuit: Imò sufficere potest vel species mutationis, dummodo Deus Summus vel speciem istam ferre non potuerit: Ne dicam quod si Eusebius alibi dixerit, Filium esse prorsus immutabilem, & æquè atque Patrem, necesse est ut sibimet ipsi & aliis Patribus contradixerit; & quid ni? Quandoquidem D. B. ait in p. 483. Augustinum de hâc ipsâ re loquentem sibi ipsi contradixisse, idque ut sœpè solet. Verum enimvero, quod ad Eusebium attinet, qui velit consulere librum quintum *Demonst. Evang.* nostrum sensum & sententiam reperiet, in omnibus ferè capitibus istius libri, iisque consentanea quæ habentur in libris de *Ecclesiastica Theologia*; quos

quos toties laudat Socrates Schol. ubi etiam dñorum tantum meminit, viz. Patris & Verbi, omisso Spiritu Sancto quem inter creaturas reponit in iisdem libris. Tandem quia D. B. respondere non potuit, distinguendo inter Essentiam & Personam, respondet, per *Oeconomiam*; quasi indecorum fuisset Patri apparuisse. Et quare, quæso, si superioris naturæ non fuisset, Origine Trinitatis nihil interim realis præcellentiae præstante Patri, qui etiam vivâ voce se audibilem præsttit in Christi Baptismo? Sed certè verba Eusebii præse ferunt, quasi non loqueretur solum de eo quod fit per *œconomiam*, verum etiam per *Naturam*, in quâ ista *œconomia* fundatur; atque ita ait in c. 18.

“ Quum visibilem illum faciunt qui *Naturâ* invi-
“ sibilis est. Atque ideo condescendere nequit
ad id quod naturæ illi adversatur. Hæc de φύσει
acceptâ pro *Essentiâ* & *Personâ*. Eodem modo apud
D. B. 340. 25. γέννητον idem erit, quod γένομε-
νον; & ut respondeat ad (πρωτούλιστον nostrum) in
p. 591. B. uñios idem significabit quod γεννητός,
D. B. 148. 20. Pariter verbum (ἐποίησε) fecit, in
Clem. 644. A. idem erit quod genuit. Dicitque
porro lepidè, in rei illustrationem, nos Anglos
dicere solere, nos sacerdotes etiam ποιῶν liberos;
quod fateor me nunquam antea audivisse: De
Gallis audivi; sed hoc leviculum. Quare igitur
adeò cavent, in Symbolo Niceno, ne dicant ποι-
θέντε? D. B. vult nos probare Filium esse factum,
ποιθέντε; producimus ipsissimum verbum ex
Clemente (ἐποίησε) & ex Tertull. adv. Prax.
11. “ Illum sibi Filium fecisse Sermonem suum;
Num illi jam satisfactum erit? Nihil minus. Di-
cat ergo ille pro (ἐποίησε) dicat (inquam) εγέν-
νησε; Dicam ego pari privilegio, hoc contra me
nihil

nihil facere; nam *genuit* idem est quod *fecit*, & verius! nam omne genitum est factum non contra: Dein

D. B. allegat ex Clem. p. 68. “ ὁ θεῖος λόγος,
“ ὁ φωνεύατας ὄντως θεὸς ὁ τῷ δέσποτῃ τῷ ὅλῳ,
“ εξισωθεὶς ὅτι ἡν ὕιος ὀντός, καὶ ὁ λόγος ἡν ἐν τῷ
“ θεῷ· εξισωθεὶς, *exequatus*, vis argumenti sita est in hoc verbo.

Respondeo, primum in genere, nullam esse necessitatem, ut intelligatur omnibus numeris absolute æqualitas, nempe *in sensu intensō*, cuiusmodi dogma Athanasianum requirit; est autem id D.B. vitium frequentissimum, quod premit verba, ut emungendo exprimat id quod Authores nunquam intellexerunt: Sufficit iis æqualitas respectiva, comparatione factâ cum reliquis creaturis. Deinde D. B. non accipit ab Authoribus, sed vel in patrocinium caulæ suæ, vel per necessitatem adactus, ad eos affert, quod hæc æqualitas intelligentia est, respectu non *Personæ*, sed *Natura divina*, distinctione diu post illos Authores denatos, fabrefactâ. Ideoque D. B. facilè mutat Personam in Essentiam, & Essentiam in Personam. Revera æqualitas est inter duos tam Essentiis quam Personis distinctos; Aliter quoniam D. B. tenet unam *numero* essentiam divinam, diceret potius Patrem & Filium, *eosdem esse*, respectu essentiæ divinæ ejusdem, quam *æquales*: Et quare, quæso, sit inæqualitas, quoad *personas*, non quoad *naturas*? O quam inæquales & viles sunt hominum alii præ aliis, qui cum illis eandem habent specificam naturam! Præterea quoniam D. B. agnoscit superioritatem & inferioritatem, *majoritatem* & *minoritatem* quoad Personas, inde exurgit tantum respectiva, non absoluta æqualitas; & quoniam

niam alibi D. B. fatetur solum Patrem esse Summum Deum aliquo respectu, viz. resp. Originis, ita ut Pater sit *causa*, & *auctor* Filii; Patrique hīc assignat ἐξοχὴν, & prærogativam ut & alibi auctoritatem, ē contrā Filio minoritatē nempe ut Filius erat; ita tandem Filius ut Filius non erit Summus Deus: & D. B. erit *Autotheorum* judicio semi-Arianus, i. e. semi-blasphemus. Respondebo jam distinctē ad partes Testimonij à D. B. citati, & ostendam illud plurimum facere contra D. B.

1. Ἐξισωθεῖς, i. e. *exæquatus*. Exæquatus est, q. d. factus æqualis, & minus significat, quām ἵστος, cuius Neutrum plurale Poeticum *adverbias-cessens* ἴστα, usurpatum à Paulo & Christo applicatum, significat similitudinem (fatente Reverendo Pearsono in Symb.) quod etiam demonstratur à cognatis vocibus, Phil. 2. viz. μορφῇ, ὁμοιώματι, χήματι. Hoc alibi pluribus demonstravi, & integrum paragraphen Paulinam multa argu-menta suppeditare adversus *Homo-ousianos* horum dierum. Sed proculdubio Veteres sententiam suam de coæqualitate ex textu Paulino male intellecto mutuati sunt.

2. Clemens ἐντὸς distinguit τὸ λόγον à Patre, quasi τῷ δεσπότῃ τὸ ὄλων; quæ verba Patri ἐξοχὴν & prærogativam asserunt, fatente D. B. i. e. inquam ego, Filium non esse Summum Deum.

3. Ratio è Clemente assignata, & à Sandio allegata, viz. quia est Filius Dei, idem probat; est enim omnis Filius quā sic Patre suo minor; nec gentes ad quas scribit Clem. rationem hanc aliter intelligerent: (ad quam rationem Sandii D. B. nihil respondet) Neque id prorsus negaverit D. B. sed in suam sententiam quoad naturam divinam vellet

vellet pertrahere. Esto ! modò intelligatur natura τροστχεσάτη, propinquissima ; & ita ut non introduxerit duos Deos.

4. Distinguit Clem. Filium à πώ Θεῷ cum Articulo, ex ipsius Clementis sententiâ, ἐξοχῶ significante ; id est Filium non esse Summum Deum. Citat etiam D. B. p. 144. ἐν γάρ ἡμῖν ὁ Θεὸς : simile habetur in aliis Patribus ; sed responderit Tertullianus, adv. Prax. c. 22. “ Non “ quoad singularitatem, sed unitatem, similitudi-“ nem, conjunctionem, dilectionem : Et quomo-
dum Tertullianus aliam unitatem teneret, qui in eodem Libro saepius vult Filium esse tantum derivatam portionem paternæ Divinitatis ? Responderint etiam Ariani citati à D. B. p. 266. 24. “ Adeò ut “ personis quidem tres sint, τῇ δὲ συμφωνίᾳ “ ἐν Consensu autem unum. Vide p. 103. l. 22. Et ita Conc. Antioch. Socr. I, 2. c. 10. D. B. p. 145. Clem. 517. novum producit Testimo-
nium, viz. οὐδέποτε τῷ πατέρι οὐρανῷ θελήματι. Hæc D. B. transfert : Omnipotente suâ voluntate quæ potius transferenda sunt ; qui Omnipotentis vo-
luntate : Et ita verba facerent contra D. B. Ni-
mirum D. B. addidit de suo (suâ) cui nihil re-
spondet in græco, & quoniam (θελήματι) toties in Clemente Dei voluntatem respicit ; & mox D. B. 147. 18. jungitur cum πατέρι οὐρανῷ, viz.
θελήματι πατέρι οὐρανῷ. P. 147. D. B. inducit Petavium objicientem Clem. p. 537. “ οὐδὲ γάρ
“ θεὸς αὐταπόθεατο — Deus quidem sub demon-
“ strationem non cadit, adeoque sub scientiam ;
“ Filius verò Sapientia est & Scientia & Veritas,
“ & quæcunque cognata sunt istis ; proinde de-
“ monstrationem habet & enarrationem. D. B.
vult sensum esse Deum per Filium revelari ; sed
malè ;

malè ; opponis enim hīc Deum (κατ' ἔξοχω, intelligens Patrem, quod facit contra D. B.) Filio, tanquam incognoscibilem, cognoscibili ; quod & alii faciunt. Novatianus dicit, c. 31. " Si Filius esset æquè incomprehensibilis atque Pater est, duos fore Deos. Neque tamen negaverim, Filium etiam incomprehensibilem esse suo genere, & pro *modulo derivationis*, ut Tertull. sed nunquam ut pāribus passibus Pater & Filius irent, æquatione factā, ut ibidem loquitur Novatianus ; vel ut in eodem halitu uterque diceretur incomprehensibilis, ut sit in Symbolo quod vocant Athanasianum. Lactantius in loco pro nobis citato, l. 4. c. 6. vocat Filium *incomprehensibilem* ; sed Adversarii intelligere nolunt distinctionem inter *sensum intensum* & *sensum remissum*.

Idem Novatianus ibidem ait, " Si Filius invisibilis fuisset, cum invisibili collatus (sanè optima collatio fit per φῶν προτεχεσθέντων) " par expressus, (quid ! an Filius impar Patri ? Ergo non summus Deus, qui ex sententiā Novatiani est extra comparem) " duos invisibles ostendisset, & ideo duos comprobasset & Deos. Hæc nobis usui erunt postea. Quoniam autem D. B. veretur ne tandem Joannes Arianus audiret, Joh. 1. 18. *Deum nemo vidit unquam* : id non est metuendum nobis, qui scimus Joannem non tam propè ad *Athanasianum* accessisse : Interim D. B. optimè novit Veteres usos esse textu illo Joannis ad distinguendū Patrem à Filio, tanquam Deum invisibilem à Filio visibili.

Sect. 3. p. 316. D. B. allegat ex Clem. Protrept. Cl. p. 74, 75. " αἰδίος τοῦ μονογένους ὀμέγας απόλληλος, θεὸς ἐν τῷ αὐτῷ καὶ πατρὶ τοῖς, unius etiam Dei, qui idem & ejus Pater est. Miror

quare D. B. allegaret hæc verba, quæ multis modis contra eum pugnant ; nam imprimis Clemens appellat Christum nomine *Iesu*, quod ei proprium erat, quâ homo erat ; deinde loquitur de Christo tanquam Pontifice ; sed Summus Deus Pontifex esse nequit, qui nempe homo esse debet, Heb. 5. 1. I Tim. 2. 6. & multò minus ab æterno : Quanquam D. B. vult Christum fuisse Mediátorem ante incarnationem ejus. Papæ ! Sed video D. B. non intelligere summum Sacerdotium Domini nostri Jesu Christi, ideoque in præsentia, nolo eum nimis exagitare. Denique in ultimis verbis ostendit Clemens, l. 4. se credidisse solum Deum Patrem esse unum illum Deum. Quid clarus ? Legantur ultima verba sine commentario, θεός τε ἐν τῷ τοῦ αὐτοῦ καὶ πατρὸς. Neque attributum à diu militat pro D. B. potest enim tam summi à parte post (ut aiunt) quam à parte ante, quum tantum bis reperitur in novo Test. Ita sumitur Jūdæ, v. 6. θεομοίσι αἰδίοις ; veluti gnolam, apud Hebræos. Lactantius de *Opificio Dei*, c. 17. "Anima humana est æterna. Et sic hoc loco accipi debet, ubi loquitur Clemens de Sacerdotio Christi, Heb. 5. 6. οὐ λόγεις εἰς τὸ αἰώνα ; Nimirum splendor unius voculae, viz. (αἰδίος) allexit & inescavit eum, qui ut vim suavissimæ illius voculae non amitteret, totam sententiam in suam ipsius perniciem devoraret : Factum similiter in ultimo Testimonio D. B. p. 318. à me, pro nobis citato (in Clem. 703. A.) tanquam gigantico, ut putabam, ζευπηγετῶν, &c. Nam certè citius ignis & aqua concordabunt, quam Summus Deus & ζευπηγετῶν : sed deceptus est D. B. escâ splendiore, viz. ἀνάρχων γενομένων, sine principio existentis : Verum id non est sine principio genitiis voluerunt

Iaerunt enim (ut jam ante ostendi, & idem postea pluribus ostendam) Veteres Philosophi Christiani, Filium aliquo modo in Patre exitisse ab æterno; sed ne quisquam sentiret & eum ab æterno genitum esse, diligentissimè & exprensè caverunt. Orthodoxa ne fuerit an secus istorum Philosophorum Theologia, ego nullus curo, neque utrum consenserint secum vel cum veritate; sum ego mei ipsius causâ sollicitus. Scio ut Reverendus Josephus Medus ait (de Augustino & Chrysostomo, &c.) quod Aaron fæcerdos conflavit vitulum aureum, i.e. ut puto, mystico sensu, Pontificatum Romanum; & foemina decepta, à subtili serpente, comedit de arbore scientiarum Boni & Mali, i.e. humanâ Philosophiâ, fructu illo vettito; scio me (non dicam probare sed &) demonstrare posse, plus esse mysterii, ad secula post Apostolicum propheticè pertinentis & latentis sub cortice Historiæ vet. Test. quam ut intelligatur adhuc, stupiditati & ignorantiae horum dierum conveniat. Ut redeam ad D. B. qui ex verbis Clementis immediate præcedentibus, confirmacioni ante dictorum à se petit, viz. p. 317: "Quia nemo impedire ipsum possit præter Patrem. Sæpè observavi D. B. loca producere audacter, & quasi libertimè & sponte sua, quæ tamen plurimum faciunt contra dogma Trinitatiorum; quia nimis novit ea bellè nota esse adversariis suis, & ab iis productum iri. Callidè igitur eis prævenit, & loca citat per Anticipacionem, quasi nihil vidisset in iis contra suam sententiam. Certè locum sám citatus aperto marte pugnat contra D. B., apponitur enim Patrem potuisse impedire Filium, ideoque Filium Summum Deum non esse: Nam vel minimum à me dimicant.

nutionis consistere nequit cum supremâ Deitate.
Novat. c. 4. " Deus enim quicquid esse potest.
" quod Deus est, summum sit necesse est ; sum-
" mum autem quicquid est, ita Deum summum
" esse oportet, dum extra comparem. Vide Ge-
minum in Tertul. *contra Marcion.* l. 1. c. 2.

Jam tandem ut concludam hanc Clementis Vin-
dicationem, si concederem doctissimo viro D. B.
utrumque tum τὸ ὄμοστον tum τὸ συναίδειον, quam-
vis id quidem satisficerit titulo libri ejus & defen-
sioni Concilii (fortè plusquam satis, quoad συναί-
δειον) non tamen D. B. partibus suis satisfecisse
censendus esset ; nam quicquid Titulus libri præ se
fert, manifestum est D. B. ubique tela sua diri-
gere adversus Unitarios, quatenus negant Christum
esse Summum Deum, & eandem *numero* es-
sentiam habere cum Patre ; quæ nisi crederet D.
B. (qui Eusebium tantis laudibus effert) etiam &
ipse ab *Autotheis*, & aliis Catholicis, hæreticus
audiret ; quemadmodum à Zelotis quibusdam au-
dire possit Semi-Arianus, qui nempe nullam ne
minimam inter Personas inferioritatem vel mino-
ritatem, ab ordine, ullo respectu inferri credunt :
Quoad Veteres quosdam idem refert D. Dallæus,
l. 2. p. 116. l. 1, & §. Merito igitur & fortassis
consultò D. B. Adversarios suos fortiter adeò ca-
lumniatus fuerit, ut *Autotheon* & Zelotarum in-
vidiam declinaret. Non (inquam) partibus sa-
tisfecisse censendus est D. B. Certum est enim
(quod Curcellæus fusè probat) fuisse *Homo-ousianos*,
qui tenuerunt essentiam eandem specificè, &
alios *Homo-ousianos*, qui æternam τὸ λόγον Divini-
tatem crediderunt ; neque tamen Christum fuisse
summum Deum, sed mediæ cujusdam naturæ :
Atque ita sensit Alexander Episcopus ipse, cuius
Pres-

Presbyter Arius erat, ut Schlichtingius contra Meisnerum ait, p. 144. Quod attinet ad infinitum circulum cuius D. B. meminit, p. 317. & obscuritatis ipse accusat, ut obscurus est, ita obscurus per me licet permanferit. Ita tandem, non adeò multis spero me Clementis Testimoniis plenè & dilucidè satisfecisse; quæ primo loco & accuratiùs examinavi, quia tam mihi met ipsi, quàm D. B. videtur omnium Veterum proximè ad *Homoiostianos* accedere, & quia ista huic novæ Dissertatiunculæ occasionem præbuerunt. Progredior ad Justinum, ex quo p. 358. D. B. p. 108. l. 31. citat,

“ Non ut Solis lumen nomine tantum numerari, verùm numero aliud quiddam esse, ἀλλὰ καὶ
“ ἀριθμῷ ἐπερόν τι δέται. Nimirūm non vult Justinus, ut similitudo luminis, per omnia quadraret, sed ita tamen ut verbum per se esset subsistens Persona, ut in *Ante-Nicenismo* ab Eusebio ostensum, vid. Euseb. de Demonst. Evan. l. 5. c. 5. quæ nullus dubito quin Justinus intellexit, tam de *Essentiâ*, quàm de *Personâ*. Neque enim distinctio illa (ut paulò ante monui) tum erat in usu aut inventa: D. B. autem intelligit, “ Filium *numero* seu *Personâ* alium à Patre, sed neutiquam *Naturâ* diversum; quippe qui ex ipsâ Dei essentiâ genitus sit, ac proinde Filius ipsi consubstantialis. Quòd ne D. B. crudè tantum asserere videretur, similitudinem alteram accersit in auxilium, viz. productionem ignis ab igne ejusdem substantiæ: Verùm satis est Justino, si Essentia Filii sit divina, i. e. θεοῖς εἰναι, οὐκούσιον, τροπογένεσατην: Nam si similitudo nimis pressè urgeatur, Filius non haberet eandem *numero* essentiæ cum Patre, ut neque german (quod sequitur in Justino) est idem *numero* cum plantâ vel gene-

rante. Quod ad loca Scripturæ citata spectat; Psal. 45. v. 6. & Hebr. 1. iis alibi satisfecimus, & Responsiones ab Unitariis peti possint.

P. 115. D. B. allegat ex epistolâ Justini *ad Diognetum*, multa magnifica de Christo dicta, viz.
 "Quòd illi astra obtemperant, &c. quibus omnibus Clementis προσεχεσάτη abundè satisfacit: Justinus etiam vocat Christum τεχνίτω. οὐ δημιουργόν τοῦ θεοῦ. Resp. Hoc non esse enuntiatum de Filio simpliciter, & tanquam causâ primâ vel primariâ, quemadmodum Pater saepius dicitur ποιητὴς τοῦ θεοῦ, sed secundariâ & ministeriali, de Filio utsi poterit quem Pater ad id misit (πέμψας) & ut sequitur, ἀ τούτος δημιούργος εὗτος: per quem Pater creavit. Hic urget D. B. "Sed non misit eum
 "καθάπερ ὑπηρέτω, tanquam Ministrum, in majoribus literis. Responsio est facilis: vult Author ejusmodi ministrum, cuiusmodi sunt Angeli & homines, qui terrena gubernant, &c. ut seipsum exponit; non servum serviliter servientem; est enim satis longum intervallum inter Angelum & Filium genitum ex essentiâ Patris, qui ergo habuit in suo genere & divinam essentiam, non longè absentem à naturâ omnipotentis, sed tantum quantum requiritur ut non sint duo Dii, vel ita ut duo Moscovientes Fratres faciunt unum summum Imperatorem.

D. B. p. 71. l. 26. negat Christum fuisse Dei servum, nisi propter Incarnationis dispensationem, & concludit Triumphans.

Quod erat demonstrandum, quùm ipse D. B. vult Christum fuisse Mediatorem ante Incarnationem; & Isa. c. 42. 1. ait, *Ecce servus meus.*

— Num Patres hunc & alios vet. Test. locos de Christo tantum post Incarnationem intellexerunt,

runt, vel unquam negarunt ante Incarnationem Christum Deo Patri ministrasse, ejusque mandatis fideliter paruisse? Dixerit forte D. B. se non dixisse ante, sed propter Incarnationis dispensationem. Forte: ergo & Mediator erat ὁ λόγος ante mundi Constitutionem; Mediator, hoc est Sacerdos, Prophetæ & Rex Populi divini. Quid! potuitne Christus ministrare & servitutem servire, sponte suâ, non coactus? Sic enim concionantur in Phil. 2. hoc est, Deus sponte suâ potest non esse Deus; nempe propter dispensationem voluntariam, ante Incarnationem (servitus enim non eum dedecuit, modò res ipsa per se fuerit possibilis). Supponit igitur D. B. dispensationem voluntariam (quam an vult esse partem humiliationis τὸν λόγον nescio) propter mundi veteris creationem; nam de hac non de nova creatione loquuntur Patres, quando de ministrando loquuntur. Certè ego non satis mirari possum cur D. B. adeo sibi congratularetur de voce (*ὑπηρέτως*) negatâ de Filio à Justino (si illa Epistola Justini est) quam centies ille de τῷ λόγῳ & ante nativitatem Christi enuntiavit; idque D. B. tam benè novit quam sui ipsius nomen. Sed reproto me: quare mirarer ego si D. B. id lucrari possit, viz. quod Justinus, negando *ὑπηρέτων*, negaret Filium esse creaturam. Forte ita! Nempe non ita prorsus ut Angeli sunt, qui non sunt ex substantiâ Dei geniti: sed retorqueo argumentum ex celebratissimis scriptis γνωσίς, sine dubio, Justini, ubi Filium affirmat *ὑπηρέτων*; ergo & creaturam esse. Sed bene habet quod *Fons* & *Origo* tam facilè solvet sexcentos hujusmodi nodos. P. 261. 12. & vide p. 445. ubi agnoscit *ὑπηρέτων*, sed pro more suo, facile se extricat ab eo quod prius *ὑπηρέτων* negaverat; & benè

habet quod nos scimus Apostolorum neminem, uspiam hujus *Originalitatis* meminisse, sed hominem Jesum Christum, & omnia ejus ad Deum tanquam Originem & Caput Christi referunt. Id verò libenter scirem, quare D. B. non scripsit prima verba hujus Testimonii in grandiusculis literis, viz. *αὐτὸς ὁ πατερός τοῦ*, i. e. *Ipse Omnipotens & omnium Conditor invisibilis Deus, &c.* Adeò nullam causam D.B. gloriandi habuit de hoc loco, quasi medelam porrigenti (ut ait) locis illis *omnibus*, in *quibus* scriptor sanctissimus de Filio Dei loqui minus honorificè videatur; *minus honorificè*, accipimus confessionem ejus, & quod alibi fateretur Patres non benè se expressisse; unde nos saltem excusabiles videamur, qui Patres non benè se exprimentes non benè intelleximus, ut D. B. videatur; nec mereamur stupiditatem, impudenteriam, hæresin, blasphemiam, cum multis aliis maledictis, tanto fervore, tantoque cum furore toties nobis objici, quorum omnium D. B. Christo Domino est aliquando rationem redditurus; Matth. 5. 22.

Accedit ad locum à me in *Ante-Nicenismo* (quem ibi vide) & aliis citatum, ab Apol. 2. p. 52. ubi Justinus videtur Angelos cum Spiritu Sancto tertio loco conjungere, indecorè admodum, si sensisset Spiritum Sanctum fuisse Summum Deum; & distinguit Patrem sub nomine *verissimi Dei*, à reliquis Personis, quod D. B. prætervidit quasi nihili faciendum; & satis habet excusare Justinum ab Angelorum invocatione, dum ipse D. B. invocat Spiritum Sanctum in publicis precibus, sine ullo exemplo vel præcepto in Scripturis, vel veteris Ecclesiæ praxi, saltem in solennibus conventibus, quicquid unus vel alter fecerit, ut .

ut Justinus hic potius venerationem & cultum aliqualem exhibet, quam formalis oratione compellat; cui generalis aliqua optio vel venerabilis existimatio, vel aestimatio Angelorum ministerii causâ, satisfacere potest; atque ut cum Deo & Christo, suo ordine & sensu limitato jungantur. Vide D. Hammondum in Apoc. 1. 4. siquidem nemo dubitare potest quin Angeli coli possint & debeant cultu aliquali & sui generis.

D. B. conjungit Angelos, non cum σεβόμενοι, sed διδάξαντα, atque ita locum reddit: "Verum hunc ipsum & qui ab eo venit, νίστορες ἐλθόντας, (atque nos ista & aliorum famulantium assimilatorumque bonorum Angelorum exercitum docuit) Filium, & Spiritum Sanctum colimus, &c. Respondeo, separat D. B. non separanda, ordinemque absurdè perturbat: nam ut duram Parenthesin emolliiret, primum posuit (*docuit*) ultimo in loco, quod primum obtinet in græco, διδάξαντας ήμας ταῦτα, &c. tum etiam Filium sejungit ab ἐλθόντα, & cuius mentio imprimis facta est cum Patre; hic illum introducit tandem post semilunulam, & immediate conjungit Spiritui Sancto, ne Spiritus Sanctus in Parenthesi includi videretur, quem Justinus cum Angelis conjungit, quasi unus eorum esset & Præcipuus (ὑγμονεός) ut revera est (quidquid Justinus senserit): neque repugnat ordo verborum (ut omnes nō sint); Christus ait, *Ego & Pater unum sumus*: num igitur Christus Patre major? Neque sufficientem rationem assignat D. B. ab ante dictis, viz. quod Christiani Christo confisi impuros Dæmones rejecerunt; nisi verba nostra illata fuissent immediate per modum oppositionis, puta, in hunc modum, διδάξαντας ήμας ανοσίας δαιμόνας; dein mox,

— τον οὐλὸν διδάξαντα ἡμᾶς ἀγαδῶν ἀγέλων σράτον. Vereor autem ne & sic etiam Spiritus Sanctus Parenthesi includeretur. Sed quid opus est verba Justini torquere? Nam certum est idolatriam in Christianum orbem invectam esse per multos prælusivos gradus, & non sine omni meliorum Christianorum culpâ. Quinetiam potuit Justinus abripi nimium, ut obviam iret criminali Paganorum, quasi Christiani Athei essent, nec satis haberent Deorum. Hic sensus mihi videtur suâ sponte fluere, ex totius scripti scopo, quem præterea extra dubium ponit Athenagoras, qui Angelos similiter ob similem causam inducit.

Sect. 3. c. 2. p. 311. D. B. dicit Petavium ex Justino nullum locum proferre potuisse, aut certè nullum protulisse, qui Filii τῷ συναιδίῳ repugnat. Resp. Si non produxit, at producere potuit; num enim credibile est tantum virum, non legile, p. 284. B. “ ἀρχὴ τῷ πάντων τῷ κτισμάτων, “ Primitus vel in initio ante creaturas omnes, &c.

P. 215. ἀρχὴ τῷ πάντων τῷ ποιημάτων, τῷ αὐτῇ γεννημα ὑπὸ τῷ θεῷ ἐγένετο. In initio ante omnia opera, &c. ἀρχὴ pro ἀρχῇ: aliter πρὸ melius abesset. Utcunque πρὸ πάντων causæ nostræ sufficiunt, si intelligantur ut intelligi debent, & ab omnibus istiusmodi verba intelligi solent.

Mox D. B. insignem locum citat ex Apologiâ 1. videamus. “ ὄνομα δὲ, &c. universarum autem rerum Patri (num argumentum situm est in his verbis? Certè ea supponunt potius Patrem esse principalem) “ quia ingenitus est, nomen “ impositum non est.

Hæc verba egregium argumentum suppeditant adversus D. B. nam Filius genitus est; ideoque habere Patrem se vetustiorem potuerit, qui illi nomen

nomen dederit : Annon (obsecro) omnes Patres id sibi jure vendicant ut Filiis suis nomina impo-
suerint ?

Præterea Justinus Filio exprefse nomen attri-
buit (licet paulo obscurioris significationis) cuius
etiam etymologiam exhibit, viz. οὐτὸν κακεῖσθαι
ἢ κοσμῆσαι τὰ πάντα διὰ αὐτὸν τὸ Θεόν (κατ' εξο-
χώ): quod per illum Deus omnium conformaverit atque
ornaverit. Dein Patrem nomine τὸν Θεόν à Filio
signanter distinguit, & Filium tanquam ministe-
rialem causam inducit, διὰ αὐτὸν.

Habemus etiam D. B. confidentem, c. 312. 15.
“ Quia & Christi nomen ejus Divinitati tribuit
“ Justinus. Mox D. B. producit similem locum.
P. 19. “ οὐτὸς ἀπογελῶν τρόπος ἐβολεῖς τὸ
“ μοστά, &c. Nullius meminit nominis, sed per
“ participium quoddam, unum se & solum Deum
“ arcane (μυστῶς; forte vult in ænigmate de quo
postea) docet ; “ Ego (inquit) sum existens ille.
Resp. Tertullianus *adv. Prax.* c. 17. Et hoc no-
mine Christum vocari posse vult, viz. Omnipotens,
Altissimus, & qui est, quoniam multi di-
cuntur Filii & non sunt.

Ludit quidem Tertul. sed interim ostendit se
non credidisse, Filium esse τὸν Θεόν. Quomodo
jam probat D. B. Christum per τὸν Θεόν hic intelli-
gi : Imò quia p. 113. ipse Justinus sic exponit
illum qui apparuit è rubo ; & similiter alii per-
multi : credo ! sed certus sum me nuper, dum hæc
meditarer, legisse in Justino vel aliquo alio horum
Patrum, Filium repræsentasse Deum Patrem,
ejusque Personam sustinuisse ; præter Theophilum
quem vide, p. 100. A. “ ἀναλαμένων τὸν
τρόπον τὸν πατέρος — Assumit Personam Pa-
tris & Domini universorum, is venit in Para-
“ disum

“ disum sub Personâ Dei. Quid clarius? Quemadmodum reipsâ verissimum est Angelum, Dei Omnipotentis Personam sustinuisse ejusque nomine loquutum, non quasi legatus esset, sed ut Personam induens, veluti edocti sumus à Sacris Scriptoribus, viz. ab Authore ad Hebræos, & Stephano, Act. 7. 38. idque ego demonstravi *in separato scripto*, quod funditus evertit omnes paucorum horum Theologorum Platonicas speculations. Scio quidem hoc loco non quæri, quid verum est, sed quid Justinus sensit: Agat igitur & ostendat D. B. ubi Justinus in scriptis suis, sine circumstantiis vocat Filium absolute Deum, idque loco Subjecti, & cum Articulo, ut hic & in contextu. Sic statim p. 19, &c. ἐπεὶ τοινυν ὁ θεὸς ἦπιστατο: scireτ, &c. ὁ θεὸς ἐφη: ὁ θεὸς ἀποσέλλων. In priore Patrem exprimit per τῷ πάντων πατρὶ, & apertè Patrem distinguit a Filio, ὁ νίδιος ἐκεῖνος κοσμοῖ—διὰ αὐτῆς τὸν θεόν: Ergo per τὴν ὄντα intelligit Patrem. Num possibile erat ut hi Patres, Patrem toties, imò toties & toties signanter Patrem, *Dei simplicis* nomine, Omnipotentis, Creatoris, &c. appellarent, nisi sensissent illum habere Naturam excellentiorem. Si dixerit D. B. etiam Post-Nicenos, & nos etiam Trinitarios, ita dicere solere. Resp. Quid si placet vobis, vobis metipfis contradicere; etiam & in praxi Papistæ orant tres Personas melius quam vos, neque tamen illi satis officio suo faciunt: Vos ita dicitis, quia vis veritatis id à vobis extorquet, quando non cogitatis de serviendo *Hypothesi*. Filius vero (inquit D. B.) est ὁ ἄνθρωπος; existens ille, ἡσήσουντο γεννάμενος. Respondeo D. B. turpissimè tum addere, tum auferre: Addit, dicendo, “ Ut Patri co-“ existens, ex ipso ab aeterno nascens. Ab aeterno
non

non est in græco: Aufert; nam verba sunt, (D. B. p. 312.) ὁ λόγος ἡρὸν ποιημέτων, &c. Qui pro nobis faciunt, & prætermisit D. B. Jam quando hoc telum extorsi ex manibus D. B. illud idem in illum retorquebo, nam Justinus de Patre loquens, vocat illum ἡνακτή μόνον θεόν, & quod αὐτὸς δὲ μόνος, ὁ ἀληθινός. Quæ verba D. B. p. 313. sic reddit. “Ipse enim solus est, qui semper existit. Unde obiter observare licet, quām futilem nugantur Sophistæ in Joh. 17. 3. dicentes non scriptum esse, *te solum esse verum Deum*, sed *te solum verum Deum*. Unde liquet etiam quòd nisi Patres turpiter sibi contradixerint, quando dicunt Filium semper cum Patre fuisse, intelligi debent ut ante dixi, saltem de comparativâ æternitate, i. e. longo intervallo; quale loquendi genus est valde familiare; sed de his plura postea. Observavi quòd D. B. solet quandoque citare loca propter solum *Dei* nomen Christo tributum, (quo nomine Christum appellari potuisse ostendimus supra ex Justino) vel propter solam ejus Sapientiam. Et Clemens Alexandr. sæpè similiiter p. 534. γνῶσινον—qui est cognitione præditus, jam Deus evaserit, dixi Dii estis & Filii altissimi. Ostendat ex Justino vel ex quovis alio Patre, Christum vocari Deum *super quem non est aliud Deus*, vel cum simili Periphrasi, quòd Justinus expressè negat sæpè, & multis contrarium probat in *Dial.* cum *Tryph.* in ipsissimo loco ubi probat Christum esse Deum; quod D. B. probè novit, sed prætermittere visum est, ut causæ suæ conducibilius. Denique videantur verba Justini, quorum Eusebius meminit, l.4.c.18. ab Irenæo, l.4.c.14. “Quoniam Justinus ipsi quoque Domino non credit, alterum Deum annuntianti præter Creatorem:

“ torem : Cypr. ad Pomp. cuius Dei? Creatoris?
 “ intelligit Patrem. Atque ita in uno Testimo-
 nio habemus tres egregios testes. Juxta D. B.
 sententiam potuit Christus, nullum alterum De-
 um annuntiāsse præter seipsum, vel præter Spiri-
 tum Sanctum. Si haec sit vestra Theologia, sit
 anima mea cum melioribus Theologis. Superest
 objectio una cuius mentionem feci in *Ante-Nice-*
nismo, desumpta ab *immenitate & invisibilitate Dei*,
 quam D. B. fatetur ingenuè : *fatetur, fatetur*, ut
 alibi loquitur, non modo à Justino, verūm etiam
 à reliquis Patribus duci posse, & esse vindice
 dignissimam, p. 462. (& judice statim ut spero).
 Etiam vel hinc videamus nos excusabiles ; fatetur
 enim seipsum ad hunc lapidem olim offendisse,
 quem proinde ut ab aliis amovere annittatur, offi-
 cii sui esse arbitratur. Audiamus hujus nodi
 Gordiani solutionem, quæ paucis verbis compre-
 hendi potest, viz. expedit hunc nōdum per *af-*
sumptas species, per symbolicam & economicam presen-
tiam. *Origo Trinitatis & economia sunt apud*
 Trinitarios nostros due omnipotentes distinc-
 tiones. Sed hīc D. B. non patuit recurrere ad *Origi-*
nem, vel principium petere : fugit igitur ad *Eco-*
nomiam.

Resp. Verum esse quod dicit, neque Patres has
 visiones aliter intellexisse. Tertull. *Prax.* c. 14.
 multis ostendit apparitiones has factas esse in æ-
 nigmate, in imagine, in speculo. Proculdubio
 Patres agnoverunt longè majorem Filii omnipræ-
 sentiam (id quod potissimum ex Clemente liquet)
 quām apparitiones illæ, ut & ascensiones & de-
 scensiones illæ de quibus loquuntur, præ se ferre
 videntur : Veruntamen iidem Patres præ primis
 solliciti erant ut Patri tanquam summo Deo præ-
 rogativam

rogativam assererent, tum quoad *naturam* tum
 quoad *attributa & operationes*; (nam in his omnibus
 apud Patres erat etiam *sensu* tum *intensus*, tum
remissus; vel ut Novat. ait, tum *profusus*, tum
temperatus: Quàm rectè Philosophati sunt, id ipsi
 viderint) adeòque ut senserint immensitatem Dei
 Omnipotentis, Filii & Spiritù Sancti immensi-
 tati præstare & transcendere: (quoniam fortè
 non longè, siquidem natura Filii erat περιστεχεσάτη,
 ut Clem. vel *non longe absens*, ut Irenæus; &
prima virtus post Patrem, ut Justin. quem solum
sensu profuso, ut immutabilem & æternum à Filio
 distinguit, p. 61.) at verò in tantum transconde-
 re, ut Deus Omnipotens neque ascenderit, neque
 descenderit, sic neque apparuerit neque apparere
 potuerit in loco, ad eum modum quo Filius appa-
 ruit, ne vel ænigmaticè. Nempe judicabant id
 confidere non potuisse cum summâ & profusâ
 ejus attributorum ὑπεροχῇ; idque non propter
 indecentiam aliquam, ut D. B. ait: (quoniam
 fortè quod Tertullianus ait, *se credere non posuisse*
summum Deum in utrum mulieris descendisse, etiam
si scripture ita dixissent, tales evasionem patiatur)
 neque quia Pater est Fons Trinitatis: Quid enim
 fons spectat ad motum localem, nisi lavandi aut
 potandi causā? Oeconomia symbolica non potest
 mutare attributa divina, atque ut non dedecuit Fi-
 lium, sic neque dedecisset nec dedecuit Patrem.
 Sed ut inutiles reciprocationes præscindam, &
 rem in compendium redigam, Patres harum cau-
 sarum mentionem non faciant: siquidem Patres
 ineffabili Dei supereminentiæ toti intenti sunt, &
 inter reliqua diacritica attributa quæ simul conge-
 runt, prout in *Ante-Nicenismo* ostensum, volunt ut
 Deus per *naturam suam* solus sit à *causentibus*, idque
 absfo-

absolutè, sine ullo respectu ad apparitionem, sive
in ænigmate sive non : Apprimè autem observari
merentur illa Tertulliani verba, & minio notari
Prax. c. 14. "Consequens erit, ut invisibilem
" Patrem intelligamus, pro plenitudine majesta-
" tis; visibilem verò Filium, pro *modulo derivationis*.
Solebant Veteres comparare Patrem Soli, Fi-
lium Solis radio. Pergit igitur Tertullianus ;
" Sicut nec Solem nobis contemplari licet, quan-
" tum ad ipsam substantiæ summam, quæ est in
" coelis ; radium autem ejus toleramus oculis
" pro temperaturâ portionis quæ in terram inde
" porrigitur.

Substantia' summam & portionis ait : profectò nisi
sit aliqua substantiarum differentia, viz. Patris &
Filii, stulta est omnis hujusmodi ratiocinatio ; &
sanctè profiteor me per totam vitam meam, nun-
quam vidisse majorem alicujus Authoris contor-
fionem, quam hic illi faciunt qui Tertullianum
Orthodoxum Trinitarium esse volunt : Annon
præstiterit dicere Tertullianum Montanistam jam
fuisse, ut revera fuit ; nisi veriti fuerint, quales
existimarentur habere avos & proavos, qui ipsos
tulerunt progeniem vitiosiorem. Nolle mihi
verba dari (fateor) sed libenter scirem, quid in
esse reali, *Originatio* illa, pro quâ D. B. adeo acriter
contendit, confert ad Personam Patris, præ Per-
sonâ Filii, ut Persona Filii esset oculis nostris tan-
tò tolerabilior : Et fortè ita ut Spiritus Sanctus,
quia Essentiam suam vel Personalitatem Filio eti-
am acceptam fert, visibilis esse possit sine ænig-
mate ? Quod dixi liquet etiam amplius ultra con-
tradictionem ex iis quæ Tertull. habet, c. 15. ubi
dicit, Paulum videndo tantùm Christum, ferè
excæcatum esse ; (ait enim, "Neque ipse sine pe-
" riculo

" riculo, luminis expertus est) qui si Omnipo-
 " tentem vidisset, proculdubio etemplò mortu-
 " us esset : Et paulò ante, quem nemo vidit hominum,
 " nec videre potest exaggerans amplius. Exagge-
 " rans ! quid hoc est (obsecro) quod tanto hiatu
 promittit ? Pergit Tert. qui solus habet immortali-
 " tatem, & lucem inhabitat inaccessibilem : de quo &
 " supra dixerat ; Regi autem seculorum immortalis, in-
 " visibili soli Deo : ut & contraria ipsi Filio adscri-
 " beremus, mortalitatem, accessibilitatem. Atque hoc
 modo Tertullianus assignat rationem quare alter
 videri potest, alter non potest. Mentionem hīc
 facit (ut dixi) portionis *Divinitatis*, cuius phraseos
 durissimæ D. B. hanc assignat rationem, p. 154.
 quia Filius non est omne id quod est Deus, est
 enim *unica tantum Persona*; libenter eum roga-
 rem num Pater etiam est *portio Divinitatis*, quia
 non est omne id quod est Deus ? Est enim *unica*
tantum Persona, sunt præter eum duæ aliæ: At
 Tertullianus vocat Patrem *totam Divinitatem*:
 Propter eandem rationem, alius ejusdem generis
 Theologus D. Sh. negat ipsum Patrem esse sum-
 mum Deum: Quare igitur non semper invocant
 totam Trinitatem ? Nam quando invocant unam
 Personam, non invocant (ut videtur) Summum
 Deum: Utinam per Dei gratiam, aliquando sa-
 perent ad sobrietatem, neque inviderent impru-
 dentes (spero, si id fieri possit) hominis Jesu
 Christi exaltati *Divinitati*, ex instinctu Diaboli,
 qui bellè novit quò speciosa hæc omnia ultimatè
 tenderent, viz. ut Jesum Christum Filium Dei,
 vera suâ Deitate spoliaret: Quicquid ab ipsis præ-
 tenditur, hoc est quod à Satanâ intenditur.

Jam si quis difficultatem moveret, vel diceret
 se non posse concipere, quomodo hujusmodi vir-

tutes & præsentiaæ se habuerint, ut consistere possint, & ita ut una Persona sit in terris distincta ab alterâ in cœlis ; distincta quidem sed co-hærens & non separata ; oratum eum velim ut non desiperet, expectando à curiosis absurdorum dogmatum Authoribus, ut usque adeò in omnibus consentirent vel secum vel cum veritate. Certum est Tertullianum sæpe dixisse, *Filiū fuisse Sermonem in principio*; alibi ait, *Prax. c. 5. Deum non fuisse sermonalem in principio*; dicit etiam, (ut D. B. notat) *secundam personam, aliquando separatam substantiam esse, aliquando non* : Discamus igitur nos ad Scripturas tanquam ad lapidem lydium & tanquam ad sacram anchoram, confugere, dum alii gaudent per Platonicas, sed aerias speculaciones volitare ; ad Scripturas, ad Christum, ad Apostolos, Patres illos majorum Gentium nos nosmet recipiamus ; ibique videbimus, *Filiū Dei, Dominum nostrum dici & Deum & Dei Filiū, propter alias rationes, quām hi Platonici Doctores tradiderunt* ; qui non erant Scripturarum admodum periti, quas tamen abundè in scriptis suis citarunt, nihilque magis quām loca ex Prov. 8. Ps. 2. Ps. 45. *cor meum eructavit bonum verbum* : & Ps. 110. *ante luciferum, &c.* Quas plerique ferè omnes viri cordati jam sciunt, aliud quām illi vellent significare : Interim hoc ab illis lucramur, quod Scripturas adeò frequenter citando, illas confirmant, quatenus planè ostendunt se illas ex suo cerebro non confinxisse, quas tam parùm intellexerunt.

D. B. accedit ad Athenagoram, quem in Indice reponit inter eos qui Filii æternitatem negasse videantur (accipimus quod ultrò largitur) & videatur *Athenagoras esse Homo-onianus.* P. 27. A. verba

verba sunt, “ Tria quidem secundum *potentiam*,
 “ *actu* verò & *essentiā unum*. Ita quidem (fateor)
 Trinitariis *Homo-onianis* adstipulantur. Sed pro-
 culdubio D. B. vidit ultimam partem in græco
 non esse: Nihilominus D. Estwickius eam alle-
 gavit contra D. Bidium, & fortè ea in proximâ
 editione, in Græcum transferri possit & imprimi:
 Unde videre licet, quām parūm firma est argu-
 mentatio, ab uno vel altero verbo, vel sententio-
 là; imò sanè vix tuti sumus ab integrarum pagi-
 narum, quin & librorum suppositione. Vide
 doctissimum Dallæum de *usu Patrum*. D. B. ci-
 tat, p. 10. πρῶτον γέννημα ἔναι τῷ πατέρι όχ' ὡς
 γενόμενον πρῶτον γέννημα, primam progeniem, quae
 verba τῷ συναδέω, dupliciter adversantur, tum
 ut *Primus*, tum ut *Genitus Filius*.

1. *Ut Primus*: nam ut supra audivimus à Ter-
 tulliano, *nullus* est ordo prioritatis in æternitate: Et
 quidam ex ipsis adversariis à Pauli verbis, in
 Col. 1. 15. concedunt, Christum esse, inter crea-
 turas quæ ibi intelliguntur, numerandum; sed eum
 esse *Primum* vel *Primogenitum*. Tum,

2. *Ut genitus*: omne enim genitum initium ha-
 bet, (ideoque Pater dicitur *Ingenitus*, id est, No-
 vatiano, c. 31. *Originem vel Principium nesciens*)
 & id maximè quod genitum est per *voluntariam*
 generationem, ut Justinus ait, vel quando Pater
voluit, ut Veteres loquuti sunt. Frustra hīc dici-
 tur, si Sol fuisset ab æterno, splenduisse ab æter-
 no; nam magna est differentia inter genera-
 nem rei permanentis atque subsistentis, & radio-
 rum Solis successivè generatorum; neque enim
 unus aliquis radius generari potuit ab æterno. At
 verò ipse D. B. hoc nomine culpat Athenagoram;
 facetur enim D. B. generationem de quā hīc agit

Athenagoras, non fuisse ab omni æternitate, sed intelligendam de generatione quam *Prolationem* vocant, paulò ante mundi Constitutionem; Quorum igitur D. B. allegat hunc locum? Nempe propter verba sequentia σχ' ὡς γενόμενον, non quasi factum quiddam, in quā clausulâ ferè tota ejus argumentatio consistit; reliqua sunt tantum expositoria, & ad evitandum tela Adversariorum composita.

Ultut autem ille sæpè gloriatur de vi hujus vocis, vis tamen ejus omnis levi Spiritu diffablitur. Agnosco γενόμενον hoc loco significare factum, quod de Filio negat Athenagoras; ita quidem: Sed mox ipse Athenagoras seipsum exponit, viz. se loqui de tali effectione, qualis est τὸν υλικὸν συμπάντων, & Angelorum quos (ut D. B. notat) dicit γενόμενος, p. 27. Quod & non obscurè innuit, p. 11. de Angelis pariter loquens, ad Atheismi calumniam propulsandam; ut de Justino supra monui. Vult igitur Athenagoras Sermonem non esse factum, i. e. ut reliquæ creaturæ, quarum nullæ ex essentiâ Dei productæ sunt. Quod igitur D. B. sæpius dicit de reliquis creaturis tanquam potentialiter in Deo, longè subsidit infra acumen D. B.

Ita etiam explicat seipse Athenagoras in Parenthesi, viz. “(à principio Deus (χατ' εξοχώ) “ qui est æterna mens, habuit in se λόγον:) ἀιδήλως λογίνος ὁν, id est, Sermo potentialiter erat in Deo respectu essentialis (Dei) Rationis & Sapientiæ, tanquam attributi, non distinctæ Personæ: Isteiusmodi tria Principia, ipsi Sociniani nunquam negaverunt.

Athenagoras manifestè opponit γενόμενον τῷ προελθοντι; expressè (inquam) per discretivam ἀλλὰ;

αλλὰ; ὃς χ' ὡς γενόμενον, αλλ' ὡς προελθῶν. Ergo προελθῶν æquipollit, & idem est quod τὸ μὲ γενόμενον; non autem opponit γενόμενον τὴν προελθόσι alicui, qualem D. B. per somnium ex suo cerebro fingit ab æterno, quasi μὴ γενόμενον esset; ac si dixisset Athenag. (non quasi non ab æterno genitus); neque hujus rei in loco citato est vel vola vel vestigium. Neque aliunde id D. B. unquam probare valebit: sed reverā D. B. planè coactus est, coactus est (inquam) duplēcēm ante mundum conditum Filii generationem, (rem inauditam & ὄμοδόξοις suis hospitem) statuere; nimirūm unam propriè dictam ab æterno, ut hodiernorum Theologorum sententiam defendat; alteram *metaphoricanam* in *Prolatione* paulò ante mundi constitutionem, ne Patres Primitivos deserat, & ad unum omnes offendat: Quarum duarum generationum D. B. meritò Inventor habendus sit; Et quid ni fuerit etiam duarum *Prolationum*, i. e. *Processionum* Spiritus Sancti ante mundi constitutionem? Sed nescio quā fretus Scripturæ authoritate, quæ de unā tantum temporali Processione in diem Pentecostes loquitur. Patres Ante-Niceni adeò planè de generatione per *Prolationem* loquuntur, adeò constanter & uniformiter omnes, ut D. B. negare vel occultare nequiererit, qui ipse citat ab *Apol.* *Tertul.* *Prolatum & Prolatione generatum.* Vide Theoph. p. 100. B. τὸ τον τὸ λέγον ἐγέννησε προφόρινον, hunc Sermonem genuit prolatum. Et Iren. l. 2. c. 48. “ Quomodo ergo Filius à Patre pro-“ latus est? Dicimus ei, quia prolationem istam, “ sive generationem—generationem ejus inenarrabilem existentem nemo novit, non Valentini-“ nus—neque Angeli, nisi solus qui generavit Pa-“ ter, & qui natus est. Jam quis satis mirari potest,

test, si Veteres tenuissent (ut D. B.) *Prolationem* ab æterno, quòd nunquam de eâ sub nomine *Generationis* loquerentur, sed semper de *metaphorica generatione*; & mirarer insuper si quis id unquam præter D. B. crediderit; nempe qui de *prolativa illa generatione* unquam audiverit: Non enim vindicentur nostri vulgares Theologi de *prolatione* ista vel fando unquam audivisse; adeò in officiis suis defungendis, semper de *generatione* ab æterno, perorant & disputant. D. B. igitur meritò sibi suum inventum gratuletur; neque ego miror quòd D. B. culpavit Athenagoram, sed quòd non pari jure culpaverit Patres Primitivos omnes. Ego verò culpo D. B. qui in p. 121. scribit, (ut Filius sit ἀεὶ ab ipsâ mente paternâ, ab æterno existens & nascens): & nascens, contra mentem Athenagoræ; dixisset rectius, secundum Athenagoram, si inexistentiam aliqualem τὸν ἀεὶ ab æterno, viz. *Potentiam* statuisset. Culpandus est pariter D. B. p. 344. l. 8. dum ait, Filium modo ineffabili, à mente & cogitatione Dei Patris ex æterno natum esse; id natum, non rectè dictum esse judico; sed quasi astutè suis ipsius verbis additum. Desinat utinam D. B. dictamina & inventa sua proponere, & saltem producat vel unum Patrem, qui loquutus est explesè de *generatione* Filii, ante ejus *prolationem* paulò ante mundi constitucionem. Ipse D. B. Eusebium, quem adeò laudat id negantem (p. 378.) citat: “ Nam priusquam “ actu gigneretur δύο μείον ἐν τῷ πατρὶ αὐτῷ “ τῷ, &c. potentia erat in Pater, ingenitâ quâdam “ ratione, cum Pater semper fit Pater, Rex item “ semper atque Servator & omnia fit potentia, “ semper eodem modo ac similiter se habens.

Papæ!

Papæ ! Quid jam agendum ? Sane corclamatum est penitus, nisi haec ab impostore aliquo intrusa fuerint in Epistolam Eusebii ; qui tamen plerunque fingere solent ad mentem temporum & authorum, quòd ferè perinde est : Atat verba Eusebii genium redolent ; & præter alia permulta responderit D. B. ad integrum Eusebii librum *contra Marcellum*, quem scripsit jussu Concilii Constantinopolitani, ad Catholicam fidem demonstrandam. Ausim afferere me ex meipso incidisse in sententiam quam proposui in *Ante-Nicenismo*, tanquam naturalem ; Petavium nondum legi ; de Huetio quoad hanc causam nedum audieram, antequam sententiam ejus legerem in D. B. Et quum ambo Catholici fuerint, credibile est eos, vi solâ veritatis victos esse. Quod autem D. B. Petavium miratur, quatenus vult Athenagoram esse tum Sabellianum, tum Arianum ; ego non adeo miror. Videtur enim fuisse Sabellianus *ante prolationem*, & Arianus *post*.

De Theophilo Antiocheno scribens D. B. p. 359. citat Th. p. 88. " Non enim erant Prophetæ cum mundus crearetur, sed Sapientia Dei (χριτὸς εξοχλῶ) quæ in ipso est, Sermoque ejus sanctus semper præsto est, ἀεὶ συμπαρεῖν αὐτῷ. Huic argumento jam anteā satisfeci, & postea pleniū satisfactum erit : In præsentiarum dico, quod ad locum citatum attinet, non video quare illi non satisfecerit sensus *comparativus* vel *periodica sempiternitas*, in sensu *temperato*, i. e. longum intervallum ; nimirūm à Prophetarum, de quibus loquitur, tempore, ad *prolationem* toties memoratam. Pergit enim Theophilus immediate, p. 88, " Quapropter per Solomonem Prophetam sic factur, quoniam ipse prepararet cœlos aderam. Sed D. B.

per συναλλογήν, absolutam æternitatem intelligit in sensu profuso. Pariter Irenæus, l. 4. c. 37. loquitur de Verbo & Spiritu semper cum Deo : sed patet eum de comparativâ sempiternitate loqui ; sequitur enim, “ Quoniam Sapientia quæ est Spī-
 ritus erat apud Deum, ante omnem constitutio-
 nem : per Solomonem ait Deus sapientiâ fundavit
 terram--creavit me principium viarum suarum--cum
 pararet cœlos aderam cum illo. Et quum in proxime citato Testimonio Theophilus ait, p. 100.
 Λόγον γεννίσας καὶ τῷ λόγῳ αὐτῷ διαπαντὸς ὥμιλαν,
Verbum gignens & cum Verbo semper conversans : Si de Deo dici possit quòd *semper* erat cum Sermone post prolationem, quare dici nequit viciissim, quòd Sermo *semper* erat cum Deo, intelligendo etiam post prolationem? Jam si supponamus hanc clausulam probare absolutam æternitatem, quidam tenuerunt Angelos ab æterno creatos, quia Moses nihil loquitur de eorum creatione : Et Scheiblerus in *Metaph.* docet mundum non fuisse ab æterno (ut sensit Aristoteles) sed potuisse creatum esse ab æterno : Alii similiter senserunt *materiam primam* incretam esse, quia Moses de ejus creatione nihil habet : Et Patres de quibus agimus multò absurdiora dogmata tradiderunt, ut puto, ipsius D. B. judicio. Mirum est igitur, & admodum iniquum, ut hominum adeò Heterodoxorum dogmata nobis pro Canonicis & Catholicis obtrudentur, utut alias pro valde piis & ob Canitiem venerandis habeantur ; siquidem fuerunt & in illorum tempore alii meliores & magis Orthodoxi, quamvis illi, propter Philosophiæ & humanæ literaturæ existimationem, iis aliis palmam præripuerint, apud summos rerum moderatores, Principes & Episcopos, post paulò in crassam & foedam idolatriam

lolatriam apertâ fronte ruentes, cum multa sanctorum strage, & tandem vivi-comburio ; & nondum adhuc, ad hunc diem usque, pars maxima (non modo Pontificiorum, sed & Protestantium) ab istâ crudelitate liberati sunt ; quia bene sciunt si Evangelium liberum esset, errores suos detestum, & probabiliter abolitum iri. Sed dicturus eram, supponens hanc clausulam probare absolutam æternitatem, quamvis hoc satisficerit quidem Sectionis titulo, non tamen scopo D. B. (neque horum dierum *Athanasiensis*, quibus nullo pacto satisfactum est, nisi ὁ Λόγος agnoscatur tanquam Summus Deus) cui non satis erat *Homoousianismus* Nicenus, vel etiam æterna Divinitas. Esto igitur quod D. B. aliquid lucratus est ex Theophilo, tamen summâ causâ cecidit, dum Theophilus de Deo loquitur ut *non in loco* ; de Sermone tanquam à Deo distincto, ut *in loco* ; de prolatione vel *eructatione Sermonis* ; & de Sermone, ut Dei *Ministro* : Quod Deo Summo æquè convenit (quicquid è D. B. non erubescere, confidenter prolatum est) atque convenit Pro-Regi Hiberniæ, ut sit Rex Angliæ. Hæc omnia (inquam) majorem inæqualitatem postulant, quam nostri Theologi omnes jamdiu nos docuerunt, & quam sub manu suâ D. B. agnoscere debet, si vellet esse Presbyter Ecclesiæ Nationalis ; modò ingenuè & candidè utrobique ageret ; quod si vellet, neque charitate destitutus esset, puto eum æquè Unitariorum atque Trinitariorum ecclesiis gratum futurum.

Videamus jam quid D. B. attulit ex Theophilo ad probandum τὸν Λόγον fuisse Personam ante prolationem. Præcipuum ejus argumentum situm est in his verbis Th. p. 100. B. “ Antequam quic-
“ quam

“ quam eorum quæ facta sunt, fieret, hunc Con-
“ filiarium habuit, ut qui Mens & Prudentia ejus
“ foret ; cum vero jam condere quæ deliberave-
“ rat instituisset (επίλεσται) hunc Sermonem ge-
“ nüt prolatum. Itane omnino ? Sed ubinam gen-
tium, Apostoli ad hunc modum concionantur ?
In actis Apostolorum ? Id nego. Vel Scriptura-
rum ullibi ? Esto, dices ; sed videtur hic Theo-
philus asserere Sermonem fuisse Personam ante
prolationem ; consiliarius enim necessario debet esse
Personam. Deinde εἰπὼν ostendit Theoph. τοῦτον
τὸ λόγον fuisse ante *prolationem* in Deo, viz. in ejus
visceribus, vel in corde Dei, idque ab æterno.

E contra loquitur de Deo ut non in loco, de
Sermone ut in loco, & in *prolatione* genito ; de
Sermone Dei *administro*, ut alii de quibus supra
disputavimus. Quid jam igitur agendum, &
quo pacto nos ex his angustiis nosmetipsos extri-
cabimus ?

Respondeo ; Ipse D. B. viam planam & faci-
lem ostendit, imò longè faciliorem quam ille cal-
cavit ad duas generationes ostendendum. Nem-
pe siquidem veritas quoad generationem & *per-
sonalitatem* Filii, utrobique consistere non possit cum
verborum *proprietate*, vult D. B. ut generatio se-
cunda sit *metaphorica*, & significet tantum mani-
festationem ; quamvis non videam, cui Deus mani-
festum faceret Filium suum in *prolatione*, quando
nemo erat præter Patrem & Filium. Cui mani-
festaretur ? Genitus est enim jam tum in eodem
instanti. Dico igitur quoad *personalitatem*, figura-
tum loquendi genus admitti debere, & ex alterâ
parte stare, quam voluit D. B. idque jam demon-
strare volo.

1. Veteres semper explicant priorem partem per simplicem inexistentiam, (sic Novat. qui in Patre fuit, processit ex Patre) & non per generationem: sed *genuisse quempiam* est fundatum Relationis: ergo nisi Filius Persona divina erat antequam Filius erat, non erat Persona divina, viz. à Patre distincta, ante *prolationem*, in Patrum Judicio. Novat. c. 31. "Est ergo Deus, sed " in hoc ipsum genitus ut esset Deus: i. e. Persona à Patre distincta.

2. Theophilus dicit *Sermonem extitisse priùs in visceribus Dei vel in corde Dei*: hæc sunt planè metaphorica, ut & ea quæ de *deliberando* habet, & *cōgaudendo*: Num Deus sine metaphorâ Consiliarium habuit? David vocat Præcepta Dei *consiliarios suos*, Ps. 119. Num igitur præcepta Dei sunt Personæ? Et D. B. pag. 362. 18. concedit Theophilum respexisse ad comparationem Verbi divini ad humanum: Ex eo quod Theoph. dicit de *visceribus Dei*, Petavius (ut à D. B. citatur) concludit, Sermonem juxta Theophilum ab æterno non extitisse: Et rectè ut mihi videtur, quemadmodum ex eo quòd Levi erat in Lumbis Abrahami, rectè concluditur eum apud ipsum Abrahamum *actu* non fuisse. Et stultè admodum quæreretur, in quâ parte Lumborum manus ejus erant, & in quâ parte pedes, imò tota persona Levi, quam certum est tum fuisse, Heb. 7. 10. ἦν δὲ, &c. & decimatam, v. 9. sed decimas solvere, non est nisi personæ; neque aliam solutionem (credo) nostri acceperint Beneficiarii.

3. Est etiam iste loquendi modus apud nos satis familiaris, veluti quando dictum, *ego mecum deliberavi*; id mihi propria meipius ratio dictavit: quis tam stolidè me intelligeret, quasi ego crede-

rem

rem me esse unam personam, & Rationem meam
esse alteram?

4. Tertullianus evidenter ostendit se loqui figuratè, & per ἐπανόρθωσιν *adv. Prax.* c. 5. ubi dicit, ut reliqui solent, “ Ante omnia Deus erat “ solus, ipse sibi & mundus & locus & omnia. Quia dixerat adversus Hermogenem, “ Patrem “ esse Filio antiquorem, & Filium habuisse ini-“ tium. Et *Prax.* c. 19. “ Patrem nullum ini-“ tium habuisse, idque quia *non prolatus*: *Non pro-*
latus, ait exclamans, & quia solus fuit semper, ideóque ordinem habere non potuisse, viz. ut sit *primus*: tum quasi seipsum corrigens: “ Quid dixi “ (inquit) num Pater solus? Ita quidem: sed ne-“ que solus, quia Rationem suam secum semper ha-“ buit: i. e. Deus est infinitè Sapiens, Potens, *oὐ-*
τάχεις, ideóque non indiget sodalibus ut nos ad abigendum solitudinis tedium; & nos aliquatenus idem experimur in nobis metipsis, quando cogitationibus intenti sumus. Quis jam adeò rudi manu tractaret tantum virum, quasi ex *Ratione* Dei faceret Personam distinctam à Deo? Novat. Tertulliani æmulus in c. 31. locutus de processione Filii ad condendum universa, i. e. de *prolatione*, sub-*jicit*; “ Deus utiq; procedens ex Deo, secundam perso-“ nam efficiens: secundam personam efficiens; quid clari-
lius? D. B. vult primam Personam esse *Mentem*, & secundam *Rationem* hujus esse; sed quid? Annon & secunda Persona est mens, etiam rationem suam habens? Collega ejus D. Sh. scribit Patrem, Filium & Spiritum esse *tres Mentes*, tam realiter à se invicem distinctas, quām sunt Petrus, Jacobus, & Joannes; & tamen esse unam tantum *Mentem* Divinam (ut eodem halitu sibi in terminis contradiceret): atque hoc pacto habebimus

Ratio-

Rationes Rationum, & Personas infinitas ; nimirūm, sociorum satis, adversus solitudinis malum, adversus quod memini etiam D. Morum cavisle in Paralipomenis.

5. Tertullianum stomachatur, quia disertè scripsit, *fuisse tempus quando Filius non erat* : Vult igitur, eum primò fuisse Hæreticum, p. 397. Deinde (quasi D. B. quò se verteret nesciret) vult eum scripsisse tantūμ ἀχωντικάς : Et mox suum esse vult planè ; ut omnes ad unum Patres sui essent ; proculdubio ; dubio procul ! Nescio igitur quomodo D. B. satisfactum erit ; sed aliis viris satis esse potest, quod Tertullianus in eo ipso loco *adv. Homogenem*, c. 18. ubi Filio *initium* ascribit, in eo ipso, ipsissimo (inquam) loco, vult tamen Sophiam, ante *prolationem* intra Deum extitisse : *Intra Deum*, i. e. ut Theophilus habet, *in visceribus Dei* : sic in c. 4. *adv. Prax.* “ Proinde Sermonem cum ipsâ & in ipsâ Ratione, intra semetipsum habet, i. e. *in visceribus suis*. Similiter expressè, *adv. Hermog.* “ Ex ipso & in ipso Deo fuisse ante *prolationem*. Et Sermonem ait, *adv. Prax.* 8. *fuisse semper in Patre & semper apud Deum*. Quæ verba D. B. pro se citat, ut & *Carmina adv. Marc.* l. 5. c. 9.

*Cum Patre semper erat, unitus gloriâ & aeo.
Addere potuisset proximum carmen,*

Omni tenentis enim solus quia verba ministrat.

Et paulò post,

Tandem venit ab imperio Patris Omnipotentis.

Ex his omnibus abundè liquet Theophilum & reliquos Patres Ante-Nicenos, non credidisse Filium fuisse Personam ab omni æternitate. Quod erat demonstrandum.

Quæ demonstratio nisi perfecta fuerit in Theologia,

ologiâ, profectò nuntium remittam Eucliði, quinetiam & rationi meæ, quæ in posterum à me distincta Persona habebitur.

Non sine omni ratione exposuissim Theophili verba, ubi primùm de *deliberando* loquitur, per *anticipationem*; quasi ante *prolationem* dicta, post *prolationem* intelligenda: sed quæ jam dixi Theophilus sufficiant.

D. B. p. 399. Tertulliani verbis, viz. *Patrem non semper fuisse Patrem*, opponit Novatiani verba, l. I. c. 31. *Semper enim in Patre, ne Pater non semper sit Pater.*

Resp. Verba Eusebii ante citata hunc nodum solvunt, ubi eum non modo Patrem semper fuisse afferit, sed & semper Regem, & semper Servatorem & omnia potentia.

Placet Patribus quandóque sensum affinem, quamvis exilem, proferendo, quasi lascivire: Nam quo sensu Filius semper erat in Patre, eodem Pater semper erat Pater, ex relatorum vi: Novatianum autem de relatis *ut sic loqui*, patet ex sequentibus, viz. “ Quia Pater illum etiam alii ratione præcedit; quod necesse est quodammodo prior sit, quâ Pater: Quâ Pater, ut sciamus eum de relatis *ut sic loqui*. Nota quod quibusdam absunt verba, aliquâ ratione, quodammodo, aliquo pacto. Ut autem obscurum hoc caput illustremus, res altius repetenda est. P. 649. l. 12. “ Ex quo quando ipse voluit, Sermo Filius natus est, qui non sono percussi aeris, aut tono coactæ de visceribus vocis accipitur.

Accipitur in sensu quo dicimus, *hoc vel illud illi acceptum ferendum*. Idem significatur per agnoscitur, in sequu. Sic p. 650. 12. “ Cuncta sibi subiecta Filius accepta refert Patri. Sed in substantiâ

“ stantiā prolatæ à Deo virtutis agnoscitur. In Substantiā, videtur hæc verba opponere evanidæ naturæ soni ab aere percusso, ita ut Verbum sic substantia per se subsistens. Sic lin. 26. Substantia, sc. illa divina cuius nomen est *Verbum* (de ipsâ summi Dei substantiâ non sic loqueretur) *Virtutis*. Sic postea, sive dum *Verbum*, sive dum *virtus—prolate à Deo virtutis*. Loquitur enim de nativitate Filii in *prolatione*. Pergit ;

“ Cujus sacræ & divinæ nativitatis arcana, &c. *Divina* : videtur hinc (& ex lin. illâ 26.) l. 23. *vicius in nativitate*, scribi, pro *divinus in nativitate*, dum ex eo Patre qui originem solus non habet, nascitur. Pergit ;

“ Hic ergo cum sit genitus à Patre, semper est “ in Patre : Id est in ejus visceribus & potentialiter, siquidem ita Novatianus seipsum exponit.

“ Semper autem sic dico, ut non innatum sed “ natum probem. *Natum*, i. e. ut sequitur, l. 44. originem nascendo contraxisse : *Nascendo*, i. e. in *prolatione*, non ab omni æternitate. Quando ergo dicit, *ut non innatum sed natum probem*, est q. d. si Pater non fuisset Pater semper potentialiter, neque potuisset Filium *actu* natum, ex se oriundum habere ; & duo innati facerent duos Deos. Dixi igitur, cum sit genitus à Patre semper est in Patre, nimirūm ut genitus vel natus aliquando esse possit, quemadmodum nasci certè debuit, nisi duo forent Dii. Sequitur ergo locus citatus, viz.

“ Ut sit semper in Patre, ne Pater non semper “ sit Pater, i. e. potentialiter ; nam hūc filium continuæ argumentationis nos deducit. Ita locum intelligimus de potentiali *inexistentiâ* ante *prolationem*.

Sed verba, cum sit genitus à Patre semper est
in

in Patre, complectuntur sensum etiam post prolationem, uti liquet ex verbis illis, l. 25. “Et qui
“*in Patre fuit, quia ex Patre fuit, cum Patre*
“*postmodum (postmodum) fuit, quia ex Patre*
“*processit. Sic tempus postea sumi videtur maxi-*
“*mē propriè, pro duratione, quatenus mensuratur*
à motu corporum coelestium. Dicit enim, p. 659. i.
“*Qui ex eo, qui originem non habet, principium*
“*nativitatis, ante omne tempus accepit.*

Fateor autem non debuisse tantum virum tantâ
cum ambiguitate & obscuritate loquutum esse,
vel potius lusisse: utut autem se res habuerit quo-
ad clausulam citatam, reliqua hujus longi capitîs,
contra Athanasianos & D. Bullum caperatâ fronte
arietant: Illa præcipue, p. 649. l. 47. “Filius
“autem nihil ex arbitrio suo gerit, nec ex Con-
“filio suo facit, nec à se venit, sed imperiis pa-
“ternis omnibus & præceptis obedit, ut quam-
“vis probet illum nativitas Filium, tamen mo-
“rigera obedientia asserat illum paternæ volun-
“tatis, ex quo est, ministrum; ita dum se Patri
“in omnibus obtemperantem reddit, quamvis
“sit & Deus, unum tamen Deum Patrem de-
“obedientiâ suâ ostendit, ex quo & originem
“traxit. Pudeat, pudeat D. B. hæc tam clara
cavillari & futili distinctione obnubilare, quæ ut-
ut illi sexcentis nodis solvendis par visa sit, spero
quod sobrii viri huic uni satisfaciendo longe im-
parem judicaverint, & ad puriores fontes greges
suos (adaquationis causâ) diduxerint. Non opus
est jam ut memorem expressa verba Novatiani in
c. 11. ante quem nemo erat preter Patrem.

P. 411. 9. D. B. ait Sermonem fuisse distin-
ctam hypostasim à Patre ante processionem, a-
deoque ab aeterno. Adeoque ab aeterno, id nego, viz.
quod

quoad distinctam personalitatem : quoad aliquam inexistentiam concedo.

Iterum p. 405. 32. D. B. à Tertull. *Prax.* c. 5. ait Sermonem in *Primordio*, id est, ab aeterno, apud Deum suisse : i. e. ab aeterno ? Itane ? Unde (rogó) D. B. sibi sumpsit hanc libertatem vel potius licentiam interpretandi ? *A primordio*, (inquit) i. e. ab aeterno ; dicerem potius à primordio, i. e. non ab aeterno. Verum probet D. B. parenthesin istam ; ego illam falsam esse probabo, ex verbis immediatè sequentibus, viz. (vide D. B. 403.) “Cum magis rationem competit antiquorem haberi ; num aliquid aeternitate antiquius ? Et ut sequitur : “ Quia non sermonalis à principio sed rationalis Deus etiam ante principium. *Ante principium ! Quid ? Ante aeternitatem !* Mihi videtur per primordium vel principium hoc loco, intelligi status ille qui fuit ante Sermonis prolationem quoniampe Deus secum deliberavit de mundo condendo ; ut vidimus in Theophilo : quod intervallum Tertullianus statim exprimit ; “ Nam etsi (inquit) Deus nondum Sermonem suum miserat, proinde eum cum ipsâ & in ipsâ ratione infra semetipsum habebat tacitè cogitando & disponendo secum, quæ per Sermonem mox erat dicturus. Num D. B. Personam faciet de Dei cogitationibus : Vereor ne ex *Eum cum ipsâ*, duas personas constituerit ; dualque alias ex cogitando secum.

D. B. citat ex Tertulliani, l. 4. c. 25. contra Marcionem. “ Patrem se non minori, tradidisse omnia. At certè Tertullianus (fortè Librarius) contradicit Servatori nostro in terminis dicenti, Joh. 14. 28. *Pater meus major me est.* Ultri credam ? Et aliquatenus ipsi D. B. ubi dicit Fili-

um minorem esse Patre respectu Originis, & Spiritum Sanctum Filio; tum certè Spiritus Sanctus multo minor est Patre, quia minor est minore, & duo habet principia. Eisdem D. B. placet ut solus Patrē aliquo respectu sit summus Deus, p. 94. Quod introducit exclamans, fatemur, fatemur! Ain vero. Num summus Deus quicquam debebit, vel creaturæ suæ gratias egerit, quod agnoverit eum solum esse summum Deum aliquo respectu? Aliquo respectu i. e. non absolute ita ut homo Deo sit propius; si homini placuerit.

P. 440. D. B. monet piam & studiosam juventutem, contra Calvinum inter alia, quia partem illam Symboli, viz. *Deum ex Deo, lumen de lumine*, &c. cum aliis, *cantillationis nomine vocitavit*. Sed Calvinus erat *Aurothens* & elatior Catholicus quam D. B. Ego preces meas liberiter jungetem, ut Deus & Christus ejus iam tandem juventutem Academicam ab istiusmodi corruptorum technis & imposturis liberaret.

Quamvis simul agnoscere debeam D. B. ingenii acumine & solertiâ ipsum Tertullianum aquare, sed stylo facilis & scelici eum longe superare: Agnosco virum sanè magnum, sed in eo infelicem quod non bonam causam defendendam suscepit; at, at, infoelicissimum, eo quod a Christianâ charitate, plusquam à Christianâ veritate, deficere videatur. D. B. allegat ex Irenæo, eum loqui de Deo & Verbo ejus singulari pronomine, quod fit ratione iunctiæ unitiis & conjunctiis, ut ejus rei rationem reddidi in *Ante-Nicenismo* ex Lactant. l. 4. c. 29. & de Scripturis allegatis alibi dictum ad id à me allegatum ab Irenæo, l. 2. c. 48, & 49. viz. quod Christus nescivit diem iudicii, Matth. 24. 36. & Marc. 13. 32. D. B. respondere non

non potuit per Originem Trinitatis, sexcentis nodis solvendis parem; quod me subridere fecit; respondet autem per quatenus homo & quatenus Deus: Sed haec distinctio argumento satisfacere nequit, quia Irenaeus loquitur cum Scripturā.

1. De solo Patre sciente diem & horam, qui duas naturas non habet. D. B. vult relationem fieri ad divinitatem Christi, quæ ut ait *Spiritus nominis vocatur in superioribus, quâ omnia scivit Christus.* Verba sunt; Etsi enim *Spiritus salvatoris qui in eo est scrutatur omnia & altitudines Dei, sed quantum ad nos, divisiones gratiarum sunt, & divisiones ministeriorum, & divisiones operationum.*

2. Juxta D. B. argumentum Irenæi potuerit esse huiusmodi: *Ego non novi* (inquit Christus) *diem & horam, &c. quatenus sum homo;* sed *Spiritus meus, i. e. divina Persona, cuius homo ego sum,* ille novit, quia *Spiritus meus major me est.* Sed Irenaeus ait, *quia Pater meus major me est;* probans non modo Filium non nosse, sed solum Patrem scivisse.

3. Verba à D. B. citata, videntur manifestè per loca à Gallasio in margine citata, viz. 1 Cor. 2, 10, & 1 Cor. 12, 4. ad Spiritum Sanctum referenda.

4. Reprimunt Irenæus curiositatem hominum, & vult ut quædam libenter nescirent ipsi, sed Deo ea concederent: Et ad id urget, quod ipse Filios nescivit diem & horam Judicii: Jam argumentum ejus efficacius fuisset, si arguisset à Christo quantus, quantus est, non autem ut homo merus erat.

5. Loquitur Irenaeus de Christo ut Verbo Dei & Domino, non ut de homine mero; "Oportet, inquit, credere Deo & Verbo ejus cui & soli dixit, sed a doxris meis. Mox; "Dimittere ita oportet agnitionem hanc Deo, quemadmodum Dominus horæ

" horæ & diei, &c. Et mox ; " Etenim si quis
 " exquirat causam propter quam in *omnibus Pater*
 " *communicans Filio*, solus scire & horam & diem,
 " *Domino manifestatus est*. Hinc evidenter de-
 monstratur Irenæum non loqui de Christo *ut ho-*
mine, quatenus humana natura distinguitur à di-
 vina, sed potius de Christo *ut Deo*, quatenus di-
 vina natura distinguitur ab humanâ. Idem argu-
 mentum efficacissimum ducitur à Christi ipsius
 verbis, Act. i. 7. sed id alterius loci. Vertat
 jam se D. B. in omnes formas, ut multo verbo-
 rum apparatu diluat, hæc argumenta tam perspi-
 cua, & ex pio (ut credo) affectu, ut Divinita-
 tem Jesu Christi defendat : Interim non videt,
 non videt, quām violat, quem colit ; quāmque
 laborat Jesum Christum, verâ ejus divinitate spo-
 liare, quæ nimirum in ejus exaltatione consistit, &
 non in imaginariâ quâdam naturâ, à quibusdam
 Platonicis Theologis olim inventâ, & in Christi
 Ecclesiam introductâ. Permittat igitur me de me-
 ipso gloriari, quasi Christi Divinitatem defenden-
 te. Sed præterire non debeo, Testimonium be-
 ne notum, ex lib. 2. c. 43. quod D. B. pingit ma-
 jusculis literis, quia est grandiloquens & majus so-
 ciis suis, viz. " *Non enim infectus es ô homo, ne-*
 " *que semper coexistebas Deo, sicut proprium*
 " *ejus Verbum. Sed D. B. non debuit mutare*
verba : Codex meus, Gallatii 1570. habet (prox-
imum) proximum ejus verbum ; quod consentit cum
Clementis προτεχεσθη. Interea ex quo hæc
scripsi quæsivi locum in Fevardentio ; qui dicit in
No:is (proximum) expunximus, sed quo jure nescio.

Spero autem me in superioribus Gigantem hunc
 debe illasse, per ea quæ dixi de generatione, ex es-
 sentiâ in prolatione, & de inexistentiâ ante prolatio-
 nem.

sem. Hic addo ex Novatiano, c. 23. " Ubi innuit
 " Sermonem non esse factum, viz. ait cum con-
 " stet hominem ex Deo factum esse, non ex Deo
 " processisse, i. e. ex essentiâ ejus processisse, ut
 Sermo ejus qui ideo infectus dicatur. Vide quæ
 supra de μὴ γενόμενον Athenagoræ: Ideo in
 Symbolo dicunt non factum, sed genitum, & in
 comparatione cum aliis creaturis, veluti in hoc ca-
 pite facit Irenæus. Aliâs nihil pensi habent Ve-
 teres dicere Filium factum esse, Deum fecisse sibi
 Filium, *Prax.* 11. & 7. Sermo qui factus est Fili-
 us Dei prodennodo. Et contra Marcion, l. 2. c. 27.
Quem ex semetipso proferendo filium fecit.

Quoniam autem Irenæus, lib. 4. c. 75. solum
 Deum infectum esse ait; idemque in loco proximè
 citato à D. B. l. 3. c. 8. (ubi obiter, Deum
 præcepisse Filio dicit) non videretur absconum (si
 opus esset) exponere verba subintelligendo (De-
 um) cui Sermonem conjungere solet Irenæus: q. d.
 Non enim infectus es ô homo, ut Deus, neque
 semper coexistebas Deo, ut proximum ejus Ver-
 bum. Irenæus est obscurus Author, qualem D. B.
 vocat Tertullianum (*συντετρόν*) ideoque excusan-
 di sumus, si eum nonnunquam minus rectè intel-
 ligimus, qui ex sententiâ D. B. ipse non rectè in-
 tellexit Scripturas; ideoque merito nos censea-
 mus, à vinculis ejus authoritatis nosmet esse liberos.
 Ad Giganticum meum argumentum ex Irenæo,
 viz. à dominio Filii in Spiritum Sanctum, D. B.
 nihil respondet; forte locum illum prætervidit:
 quod miror.

Ad locum illum præclarum Origenis, l. 8. adv.
Celsum, ubi Origenes condemnat Christianos
 paucos, qui dicerent Christum esse summum Deum,
 idque quia Christus ipse dicit, Patrem se majorem.

D. B. respondet (quod veritus sum) à Principio Trinitatis, cicitque Filium quâ Deus est, Patre minorem esse; imd, id esse planè Catholicum Papæ! Quid ni igitur & ego sim Catholicus, qui credo, bonâ fide, Christum esse Deum ex Deo, sed Patre minorem quatenus est Deus? Quintetiam & aliud verendum, viz. ne Celsus has argumentias aut non intellexisset aut subsannasset. Respondet etiam D. B. ad multa alia à doctissimo Huetio validissimè objecta (quem post hæc à me scripta vidi) suo more ut mihi videtur. Liber D. B. editus est, ante librum Origenis græco-latin. de oratione, ubi dicit, p. 48. se demonstrasse Patrem & Filium *non habere eandem essentiam*; & proculdubio in libro de oratione non loquitur agostinice: Dicere autem essentiam sumi quandoque pro personâ, & contra, est futilis Cothurnus cuiusvis pedi aptabilis; & certum est in illis temporibus dicere duas hypostaseis, idem erat atque dicere duas essentias, ut facilè agnoverit, qui vel minimam candoris micam habuerit.

P. 56. Origenes multis ostendit, preces ordinarias, quas προστύχος vocat, Christo faciendas non esse, & blasphemiam pleno ore evomit in nostram Lyturgiam, quando dicit: "Stulti per nimiam simplicitatem, & ob disquisitionis & examinis defectum peccant, qui Filium orant cum Patre, vel seorsim ab illo.

Doxologia autem ejus facta est Patri per Filium, in Spiritu Sancto.

D. Estwickius respondens D. Bidlio, dixit se non vidisse Eusebii librum de Ecclesiastica Thelogia, ubi omnium iudicio Arianizat, & Spiritum Sanctum expressè facit creaturam, non exceptam in Joh. 1. 3. Quod probabile est acutos oculos

D. B.

D. B. prætervidisse: si vidisset, quid responsurus fuisset, non possum conjicere; reliquis multis Ariani, sine dubio per originem & fontem Trinitati responsurus. Sine dubio permulti mirabuntur D. B. unquam velle suscipere justificationem Origenis, Eusebii, & tantum non Lactantii, quineriam & Constantii Imperatoris (num credibile est?) quem *Athanasiani* accusare solent, tanquam magnum Trinitariorum Catholicorum, & ipsius Athanasii persecutorem. Retrospiciamus jam ad ea quæ dicta sunt; quid magni in causæ suæ patrocinium attulit D. B. allegando circiter 30 Patres, quorum vix pars dimidia scripta ulla indubitatem fidei nobis reliquerunt, puta autem 30 ex totidem Episcoporum millibus, ad ostendendum Catholicismum, i. e. plurimorum Christianorum sententiam ab Apostolorum temporibus, & deinceps. Audiamus Eusebium de Episcopis dicentem Eccles. Hist. l. 5. c. 22. "Eleutherio (Romæ) successit Victor, Juliano apud Alexandriam Demetrius, apud Antiochiam Octavus Serapion, Cæsareæ Theophilus, & Narcissus in Hierosolymis, apud Corinthum Bacchylus, apud Ephesum Polycrates nobiles in Episcopis habebantur, sed & multi in alijs locis referuntur, per idem tempus Egregii Sacerdotes. Atque idem Eusebius mentionem facit multorum Unitariorum, qui propiores erant Apostolis, & gloriantur de Apostolis, & Apostolorum successoribus tanquam suis (maximum partem) ante Victorum, qui Theodotum Coriarium Româ expulit, & quod magni habebantur Philosophi & Mathematici, quorum nomina ab eo memorata sunt, Aquila, Symmachus, Theodosion, Artemon, Paulus Samosateus, Natalis, Beryllus,

Theodotus, Asclepiodotus, Hermophilus, Apollinides, quorum tres primi illustres fuerunt vet. Testamenti Interpretes; præter eos qui dicti sunt *Ebionæi*, de quorum tum moribus tum dogmatibus, tarda fides adhibenda est eorum adversariis; quorum si genuina scripta habuissimus, melius & rectius, tum de viris ipsis, tum de illorum doctrinâ, judicare potuissimus. Responderit utinam D. B. quare è tot Arianis Episcopis, ne vel unius alicujus scriptum ad nos pervenerit? Ego puto me scire hujus rei rationem, nimis rā qui corpora illorum viva comburerent, & libros illorum flammis cremandos committere non dubitarent. Ferunt Arianos crudeles fuisse, proculdubio Athanasianis non crudeliores; quicquid olim Magister eorum Athanasius ipse tenuit de conscientiarum libertate generaliter loquendo, quibus gradibus à Christianâ veritate, iisdem à Christianâ charitate defecerunt, ut testantur vivi comburia propter dogma illud Pontificiorum, quod D. B. vocat idolum Transubstantiationis, p. 396. Doleo, quod talis vir uteretur papistico illo arguento, pro Catholicismo, ab Authoritate Ecclesiæ, p. 2. Siquidem responsiones facile peti possint, à Reformatis in causâ Transubstantiationis; neque satis est quod D. B. citat Authores qui propiores erant Apostolis, nam & illis Ante-Nicenæ antiquiores erant, Cerinthus, Valentinus, Marcion, &c. Judas vidit & vendidit ipsum Christum, & Simon Magus vidit Petrum, ab eo que voluisset emere Spiritum Sanctum.

Jam tandem, ut concludam, si concederemus D. B. ejus Testimonia validissima esse nobis qui novimus mysterium grandis Apostoliaz, non esset satisfactum; quin à Patribus Ante-Nicenis ad

Apo-

Apostolos provocaremus: Disputamus tamen argumento ad hominem, & quia si erraverint Athanasiani, illorum error plus fecerit contra illos, quam error ex parte nostrâ contra nos: nimis quia Adversarii nostri, nobis obtruserunt errores suos, & Symbola à Scripturis aliena; nos autem nemini adversus liberam examinationem præjudicamus. Præterea ostendimus, Adversarios nostros præsertim è Pontificiis non esse infallibles; & qui erraverint quoad Patres, errare etiam posse quoad Scripturas, atque etiam illorum argumentum ab autoritate Ecclesiae ne pili pendendum esse; adeò ut Petavius merito pro Monstro Jesuitico habeatur. Nos interea ingentes Deo debemus gratias, qui tot scripta Veterum, à tot retrò seculis & inter tot Librorum corruptores, ejusmodi etiam quorum interfuit eos corrumpere, in eâ quam habent aliquali integritate, nobis præservaverit.

F I N I S.

Vera

autem sententia est, quod non solum patrum, sed etiam sacerdotum & reliquorum ecclesiasticorum sententia, sed etiam sententia populi, quod non est nisi in ecclesiastice sententia. **A.**

Deaf Mute Club
Court of Appeals

Vera & Antiqa
F I D E S
De Divinitate Christi
ASSERTA,
Contra D.D. G. BULLI
Judicium Ecclesiae, &c.

Per Anonymum.

Anno Domini MDCXCV.

Editor ad Lectorem.

Author hujus Tractatus quis sit ego qui
scire maxime vellem, nescire possum;
qualis autem quantusq; satis manifestò appa-
ret, profectò Ecclesiasticæ literaturæ, lima-
ti judicii, æquissimæ mentis, mitissimi in-
genii, laudem sibi cum paucis communem
ex hoc ipso opere facilè consequetur.

Vera & antiqua Fides, de Divinitate Christi asserta.

Si quidem hujus Authoris consilium fuerit, è probatissimis pristinæ antiquitatis Doctoribus thesin suam astruere, & firmare, Clementem Romanum incurioso silentio præteriisse, ut mibi videtur haudquaquam debuerat: atque forte parum conveniebat illi cum Clemente. Photius narrat, Cod. 126. *Qod is idem Clemens reprehendit, qod summum Sacerdotem, præsidemq; Dominum nostrum Iesum Christum appellans, ne illas qidem Deo convenientes, & sublimiores de eo voces pronunciet.* Huius affinis est Grotii animadversio in literis 347. *Qod de Christo semper logitur, non ut posteriores Πλάτωνιώτερον phrasē Platonis Philosophiam qd redoleat, sed simpliciter plane, & ut Paulus Apostolus solet; & qod alia qoqe dogmata, postea subtilius explicata, simplicius ἀφελέστερον tractet.* Atque antiquitatis Epistolarum, qæ Clementis dicuntur luculentum indicium id esse autumat. Idem de Barnaba judicium esto, cuius Epistola (qod ad Mysteria jam expendenda attinet) pari dictio[n]is simplicitate conscripta est, atq; ea qæ est Clementis prima. Frustra esset illum consulere de subtilitatibus Platonicas, nimirum qæ nondum in Christianam Theologiam irrepserant. Idem simplicitatis, & perspicuitatis Character reperire est per omnem Polycarpi Epistolam, uti Photius etiam annotavit, Cod.

Cod. 126. *Hec Epistola* [inqit Photius] multis
referta est admonitionibus cum perspicuitate ac simplici-
tate ad Ecclesiasticam interpretationis formam. Ita-
neus in suo contra hæreses libro tertio, illum egre-
gio hoc testimonib[us] decoravit. Extat [inqit] *E-*
pistola Polycarpi ad Philippenses scripta, ex qua, &
characterem fidei ejus, & predicationem veritatis qui-
volunt, & curam habent salutis sue possunt ediscere.
Quoniam autem Polycarpus illic de Jesu Christo
crebro loquatur, atque occasionem pulchram nactus
esset, invitaneum præfustres appellationes quacunq[ue];
Christiani de gente Platonis in Dominum nostrum
postea contulerunt, nullam tamen in illa, æterni
logi, præexistentiae, aut generationis ex ipso Dei
situ, (diligens sis licet scrutator) mentionem in-
veneris. Istiusmodi locutiones apud hunc autho-
rem neutriq[ue] occurunt, solummodo Iesum
Christum, in locis qibusdam, aeternum Sacerdotem,
Deum, Filium nuncupat: De quo potro refert, ut
Pater illum à mortuis suscitaverit, atque ad dex-
tram suam confidendi potestatem dederit. Ver-
bo dicam, omnino similis Apostolorum Polycar-
pus, honores illos solos Christo attribuit, quos illi,
post mortem & resurrectionem ejus, Pater Optimus
Maximus impetravit. At at Platonici Pa-
tres valde sibi placent, imputantes illi gloriam
præexistentem, quæ naturæ suaæ privilegio con-
potitus est; quod qidem est novum Evangelium
priori è diametro oppositum, quinmo verisimile
videtur, Polycarpum verba facere de Platonis-
mo. [qui in Ecclesiam jam tum introferri coepe-
rat] ubi Philippenses ad colendum Deum cum timore
& in veritate, dimissi intani vaniloquio, & multorum
errore; in quo ita multi renebantur impliciti, com-
monet, atque adhortatur. Quoniam esse potest ista
loqa-

loqacitas? qis & qalis iste error, qem Philippen-sibus ut devitent, suos importunus esse non gra-vatur? an non Philosophiam indigitat platoniciam, figurorum, & absurdorum theorematum plenissimam? Credite in illum [inquit Polycarpus] qj resuscitavit Dominum nostrum Jesum Christum ex mortuis, & dedit ei gloriam, & sedem in dextera sua, cui subjecta sunt, &c. Et paulo post, — Relingen-tes vanitatem multorum, & falsas doctrinas, ad illud quod traditum est nobis verbum à principio, revertaruntur. Qidpote simplicius? verbum à principio traditum [si modo Polycarpo fides adhibenda sit] ad hoc breve fidei suæ symbolum restringitur, sc. ut qis credat in illum qj resuscitavit Dominum nostrum Jesum Christum ex mortuis, & dedit ei gloriam & sedem in dextera sua, cui subjecta sunt, &c. Hoc symbolum cum Apostolico appri-me convenit, & loqacitati multorum non semel reprehensa ex adverso opponitur, cùmq; de glo-ria Christi per obedientiam crucis sibi comparata unicè agat, inde efficitur Polycarpum præposte-ram illam præexistentiæ gloriam, quam Platonici Christo perperam affinguit, sub nomine inanis vanilogii, vanarum & falsarum doctrinarum per-strinxisse. En jam antiquitatem exceptiones nul-las admisuram! en tres Apostolorum discipulos, qorum scripta clarissimè testantur, Dominum su-am Jesum Christum de Divinitate sua tradicio-nem reliqisse planè nullam, præter qæ illum no-bis exhibet sancti spiritus virtute à virgine proge-nitum, & è terræ visceribus renatum, ut hono-rem, potestatem, & Divinitatem à Patre excipe-ret, ipsum hunc temporis articulum speciatim, & proprie respicit Vox illa Patris,— *Tu es filius me-us,* &c. Deniq; ab his veterum monumentis
spol per-

perspicuam, evangelicam hanc doctrinam integri
 & defæcati illius ævi Orthodoxiam fuisse: con-
 trarium autem istud alterum Platonizantium
 Christianorum dogma, puram putam esse loqaci-
 tam & erroneam liquido appetit. Qod si Au-
 thor noster justus atq; æqus fuerit, profecto ad
 fontes illos puros & pellucidos nos adduxisset,
 inde veritatis doctrinam eliciendam esse docuisset,
 petendam inde (juxta Irenæi phrasin) fidei cha-
 racterem. Jam autem expendamus qid sibi velit
 Author noster ἀναθεματισμὸς Symbolo Nicæno
 annexi servidus Hyperaspistes. Qem allegat, ab Ig-
 natii Epistola, p. 5. locus, tantum abest ut suam sub-
 struat Hypothesin, qd eam planè impellat, atq;
 funditus evertat; qd & ipsi suboluisse verisimile
 est, qoniam levi corruptela clausulam aliquantu-
 lum immutavit versio sua adulterina. Locus ho-
 nestè redditus sic se habet: *Est unus medicus car-
 nalis & spiritualis, genitus & ingenitus, in carne factus
 Deus, in morte vita vera, & ex Maria, & ex Deo.*
 Hæc verba, ἐν σπερμὶ θεῷ γενόμενοι, si Authori
 nostro substrictius interpretem agere liceat, nihil
 aliud significant, qm in carne Deus, vox autem
 illa γενέσεως qm sibi molestam non sine causa,
 abscondit homo catus, luculenter ostendit, Ignati-
 um differentem contra illos, qd Jesum Christum
 Josephi esse filium rebantur, eodem modo, qd &
 alii homines suorum Patrum dicuntur esse filii,
 non opposuisse isti errori Jesu Christi incarnatio-
 nem, Trinitariorum, sc. commentum: solum-
 modo autem generationem ejus, vi & virtute
 spiritus sancti effectam atq; operatam. Qod idem
 est ac si dixeris, Ignatum in hoc loco, de Deo
 incarnato nec verbum protulisse; de homine ve-
 rò solo in carne Deo facto, utpote tum ex Deo,
 tum

tum ex Maria nato. Atq; jam patet sensus, in qo pronuntiat Medicum nostrum esse carnalem & spiritualē, qoniam mirā sui conceptione æq; particeps sit simul carnalis simul spiritualis naturæ ; genitum, eò qd ex muliere sicut cæteri homines & tempore qo partus edi solet, genitus fuerit ; iugementum, nempe qia Patrem hominem neminem habuerit : deniq; tum ex Deo, tum ex Maria genitum, qd qæ præcesserunt omnia exponit, i. e. genitum fuisse ex Maria, Spiritus sancti operatione, & non Josephi congressu, quemadmodum opinabantur Ebionitæ. Vox enim Deus plane opponitur vel hominibus universim omnibus, vel Josepho solo ; qd etiam patet ex alio ejusdem epistolæ loco, ab Authore nostro, in pagina sua septima, allegato ; adeò illi bene cedunt suo delectæ acumine probationes.

Sed denuo reponamus paragraphum, atq; eum integrum, de qo disputavimus, ēs iætēos θεον σαικηνος, καὶ πνευματικος, γεννητος, καὶ αγαγηνητος ἐν σαικηι γενόμενος Θεος, ἐν Ιανέτεροι ζωὴν αλιθινὴν, καὶ οὐ μορίας, καὶ οὐ θεσ, πρῶτον πατέρος, καὶ τέττα αποθνήσ, ἐν Ιανέτεροι ζωὴν αλιθινή. Ita sius Athanasius, pro qo græcus. Textus habet, ἐν αἰανέτεροι ζωὴν αλιθινὴν, qasi velit, qod Christus sit factus in carne Deus in immortali vitâ verâ, vel per veram vitam immortalem, unde sequitur in Textu apposuitissimè, primùm passibilis, & tunc impassibilis.

Locus alter Ignatii, P. 7. ab Authore citatus, sic stat, *Iesus Christus Deus noster conceptus est ex Maria secundum dispensationem Dei, ex semine idem David, Spiritu autem sancto.* Ubi eadem in loco supradicto jam anticè annotata antithesis, inter *Deum, & Mariam*; inter *Davidis semen, & Spiritus sancti operationem*, per omnem occurrit Epistolam;

atq[ue] in illa, Trinitiorum antichesin, inter aeternam generationem, & nativitatem temporalem, inter Dei Patris simum, & Marie uterum, inter calos & præsepe: cætetalsq[ue] istiusmodi pueriles ineptias, sperare fratra erat. Locum planè genuinauti habes in Epist. ad Smyrnæos: Verè existentem (Christum) de genere David secundam carnem, (id est, filium Davidis secundum carnem) filium vero Dei secundum voluntatem & potentiam Dei, q[uo]d q[uo]d natus est verè ex Virgine. Qem locum censurâ acri fauâ cum perstrinxisset Dallæus, ut prorsus Hæreticum, propterea q[uo]d nobis exhibet Dei filium, q[uo]d talis, non naturâ, sed divina voluntate & potentia factus fuerit, respondet Pearsonus, Vindic. Epis. Ignat. part. 2. cap. 9. Ignatium non loqi de interna generatione filii constat, sed de: incarnatione patiens, ut & antecedentia & consequentia demonstrant. Jam verò, si suam debeat filiationem Christus mirandæ suæ ex virgine conceptioni, si sola sufficiat ex Matre intacta nativitas, non ante homini concessa; ut Christus rectè dicatur, & verè sit verus veri Dei filius; non video q[uo]d usus esse queat aeterna generationis, aut cui bono interficiat. Interpolator, affirmat Pearsonus, ad divinam naturam hæc trahens, verborum ordinem mutare coactus est. Sic autem nos legimus ἀληθῶς ὅτι γένεσις οὐ παρὰ τοῦ σαρκός, τοῦ οὐτε τοῦ Διονυσίου τοῦ δυτικού οὐ γεννήσεων & λαβᾶς εἰς τὸν Θεόν; omnino q[uo]d respexerit illa verba Angeli, Spiritus sanctus superveniet, &c. ideoq[ue] q[uo]d nasceretur ex te sanctum vocabitur filius Dei. Incarnationem autem Christi factam per voluntatem & potentiam Dei nemo negat. Constat ergo, enimi fatente Pearsono, tanti nominis viro & Trinitario, Jesum Christum esse verum Dei filium, nulla habita ratione aeternæ (neficio cuius)

cujus) generationis, eò qđ ex Virgine natus sit, per potentiam & voluntatem Dei, qinetiam vir doctissimus, ipsam hoc in loco institutam Antithesin, inter filium Davidis secundum carnem, & filium Dei secundum potentiam: hanc, inquam, Antithesin ab æterna Christi generatione omnino separat, nihilq; cum ea commune habere confitetur: Non loquitur (sic Dallæo replicat) Ignatius de æterna generatione, sed de incarnatione: benè habet & ista incarnatio, sicut adeò admirabilis ut Christo dederit verè esse filium Dei. Atq; cæteræ jam suprà à nobis annotatae, examinatae & ritè perspæcisse Antitheses, inter carnalem & spiritualem, ex Maria & ex Deo, &c. adeò huic nostræ sunt persimiles, ut ovo vix ovum similius. Sed tamen infudant Theologi & multo cum conatu ad æternam generationem, eas, utcunq; reluctantess, pertrahere moluntur. Veta, juxea Ignatium, dispensatio, alia est prorsus ab incarnatione Dei altissimi, neqaquam verò alia quam mira *Messie conceptio*, qd Deus est simul atq; homo, nimirum Dei virtute mulieris ex substantia progenitus. Medicò nomine honestat Ignatius qm qæso? nisi qd factus fuerit Deus, utpote genitus, & ex Maria, & ex Deo, & ex Davide, & ex Spiritu sancto, hanc ille dispensationem divinam vocitat, eaq; plane est divina, imò & per excellentiam Oeconomia dici mereatur, quando hac voce usq; adeo delectantur Platonici. Est & hoc Christianorum Mysterium revera magnum. Fortè operæ pretium erit, si celebris hujus loci schema lectori ante oculos ponamus, ita certè Ignatio abutendi ansa omnis præcidetur.

Synonyma.

Carnalis,	Anti stoicha	Spiritualis,
Genitus,		Ingenitus,
Ex Maria,		Ex Deo,
Passibilis,		Impassibilis,
In carne, i. e. per nativitatem, Factus Deus.		In morte, i. e. per mortem, Factus Auctor vitae veræ.

Si legamus autem ut codex Medicæus ἐν ἀριθμῷ τῷ οὐδεὶς αἰλιθεῖ, sensus eliciendus planè est hujusmodi, quod Jesus Christus in carne, sive ex homine mortali, factus fuerit Deus per immortalem vitam veram, per resurrectionem à mortuis, & ascensionem in caelos; factus ex Maria homo passibilis, ex Deo Deus impassibilis. Favet huic interpretationi interpres Usserianus, qui sic vertit; *In carne factus Deus in immortali vita vera, quod perinde est ac si dixerit, per immortalem vitam veram.*

Ita non tunc temporis imponebant Christianis necessitatem credendi Deum altissimum fuisse incarnatum, ut è contrario ab Ignatii Epistolis ad Tarsenses & ad Philippenses appareat pro heresi habitum fuisse, vel affirmare, quod *Iesus Christus fuerit supra omnia Deus*. Illum errorem Ignatius ex diversis sacrosanctæ scripturæ locis damnat, coarguit & refellit: imò in Epistola ad Philippenses, illi ipsi qui affirmabant Christum esse supra omnia Deum, disertè coarguuntur quasi negassent ex Virgine natum fuisse. Πᾶς δὲ παλιν ἐπὶ σοι δοκεῖ ὁ χριστός εἶναι τὸ παρθένον, ἀλλ' ὁ θεὸς πάντων θεὸς, ὁ ἦν ὁ παντοπρεπτος, &c. *Quod modo*

modo rursum non tibi videtur Christus esse ex Virgine, sed ille qui est super omnia Deus, ille sc. omnia potens? Quis ergo est qui hunc misit, dico quisve qui huic dominatur? vel cuius sententiae subjectus fuit, aut cuius legem adimplevit? tu qui nullius sententiam vel potestatem habens, Christum separas a generatione, & legislatorem ingenitum esse pronuntias; illumque crucis affixum qui est sine principio. Ubi & isthoc observandum venit, vocem ἀγέννητος quam D. B. in loc. Epist. ad Ephes. tantoperè urget, hic apertè damnari: Ecquis Veterum eam de Christo præexistente usurpatam non damnavit?

Has jam Epistolas Ignatio falsò adscriptas regerere parum valet, quando Origenes in octavo suo contra Celsum libro, eundem errorem pariter impetat, atq; incusat. Græcus Origenes apud me non est, ex latino autem interprete sic loquitur, *Esto autem non deesse quodam, ut in tam numerosa credentium multitudine, qui discrepantes ab aliis, remere affirment, quod servator sit Deus ille, qui est super omnia, τὸ Σατανᾶς ἐναι τὸ θεῖ πάτερ Θεόν, nos certè hoc non facimus, qui credimus ipsi dicenti, Pater qui me misit maior me est.* Intererat ergo medium quodam inter illorum errorem, qui, sicut Author noster, Jesum Christum pro Deo summo habuerunt: & Ebionitarum errorem, qui eum merum esse hominem rebantur, neq; aliud erat illud medium, quam opinio Nazarenorum, sive Proselytorum primorum, quos ad Christianismum ipsi perduxissent Apostoli. Hi autem Nazareni, sive Proselyti Apostolorum primi, credentes Jesum Christum Spiritus sancti operatione a Virgine progenitum, fidem orthodoxam puram, atque integrum conservabant. Profecto sic est, Phrasis ista, *merus homo, ψιλὸς ἀνθρωπός,* alio sensu nunc

dierum usurpatur, qm̄ q̄ obtinebat per illa Ecclesiae secula prima: iuxta enim Veteres, opponebatur Servatoris nostri conceptioni mirabilis in utero Virginis: iuxta vero recentiores Theologos eterna, nescio cui, ex ipsa Dei substantia, generationi opponi censetur. Notae etiamnum aliquæ veteris sensus, qd̄ usurpata olim fuerit ista Phrasis, occurrant apud Sanctum Epiphanium Haer. 29. ubi de Nazarenis verba faciens, inquit, *De Christo* vero certò affirmare nego, utrum Cerinthi, vel Merrinthi impietate illâ decepti, (Nazarei) simplicem illum hominem asseverent, an uii se res habet, per Spiritum sanctum de Maria Virgine genitum esse faceantur; ei q̄, quod tñ τὸ προσωπού μένειν Καὶ Κυριός τοι, καὶ Μήτινδον μονοχρησίαν αὐτοῖς φέρειν αὐτοῖς πάρα πολὺς εἰναι: οὐ καθὼς ἡ αὐτοῦ θέση, διὸ πνεύματος αὐτοῖς γεννηθεῖσαι τοι Μαρίας διαβεβαιῶνται. Duæ hujus loci ex adverso positæ partes apertissimè ostendunt, qd̄ non statim credat Iesum Christum esse merum hominem q̄ conceptionem suam ex Virgine Spiritus sancti interventu proficitur.

¶ Paria habes apud eundem Epiphanium Haer. 54. qæ est Theodotianor. cap. 1. Illi (inquit) nudum hominem, ψλὸν αὐτοῖς, esse Christum assertunt, atq; ex humano semine genitum, οὐ σὲ πέμπατος αὐτοῖς γεγεννηθεῖ. Qid clarius? exponit Phrasin hanc nudus homo, per illam alteram, ex humano semine genitus. Item apud Eusebium, Hist. l. 3. c. 27. Eum (Christum) simplicem, vulgarem, & solum hominem censerunt [Ebionai], & ex concubitu viri cum Maria editum, propriæ autem profectus in virtute, cum hominem justum censerunt, dito poli γέ φύτον ή νοικὸν ίγεντο, καὶ προκοπινῆς αὐτῷ μόνον αὐτοῖς δεδημογενεῖον, οὐ αὐτοῖς τε παρεγνωμένος, καὶ τὴν Marias προγενέλεον.

Rursum

Rerum & h̄c ex sententia Ebionaeorum, Christus simplex & vulgaris homo dicitur, quoniam ex concubitu viri cum Maria prognatus habebatur. Qibus addas Ireneum, merum hominem eodem sensu usurpantem, I. 3. c. 21. *Qui audum hominem eum dicunt ex Iosepho generatum, perseverantes in servitute pristina inobedientia moriuntur.* Illi Christum nudum hominem censebant, Ireneum si credamus, q̄ eum ex Iosepho, non ex Virgine genitum censebant.

Agmen claudet Justinus, vel Auctor, q̄isq̄ is deum sit, Qæst. & Respons. ad Orthod. Qæst. 66. *Qui [Christus] genitus quidem est ex Spiritu sancto, filius Dei, genitus autem ex uxore Iosephi, filius Iosephi, Spiritus sanctus superveniet, &c. q̄a prop̄ter, &c. vocabitur, &c.* [Τὸ γεννήθη τὸ μέρος τῶν ματότων ἀγίος, οὐ τῷ θεῷ, γεννήθεντος δὲ τοῦ παντοκράτορος τῷ Ιωσήφῳ, οὐ τῷ Ιωσήφῳ, &c.] Nota 1mo. Nasci ex Spiritu sancto, & ex Iosephi Uxore, h̄c opponi. Christus dicitur filius Iosephi, quatenus natus ex uxore Iosephi, & filius Dei, quatenus natus ex Spiritu Dei. 2do. Christum dici filium Dei propter nativitatem ex Spiritu, in sensu, filio hominis, opposito, hoc est excellentissimo; qd tamē p̄fracte negat Auctor passim in suo libro. Haec judici ægo abunde satisfacere posse sperarem, sed sert animus Adversario fidentissimo erroneam suam opinionem q̄asi ē pulmonibus revellere.

Experiā duabus allegationibus, q̄æ Mantissa loco porrigitur, qarum q̄æ prior, non est facile contempnenda, a Neoterico licet petita, altera estq; antiquissima sacrosancta, cui fidem detrectare non audebit. Imprimis appello Usserium, qm Author solet non parvi facere, Dissert. in Ignat.

cap. 12. Neg; [ingit ille] satis adhuc habuit perspectum [Diabolus] utrum beatissima servatoris Mater, viro jam desponsata, virgo fuisset in partu, utrum in partu illo, Dei an Iosephi filius esset agnoscendus [Christus]. Vides ut doctissimo multi nominis viro, eiq; Trinitario, filius Dei opponitur filio Iosephi; qalis autem Dei filius opponitur filio Iosephi? filiusne ab æterno genitus? nequaquam. De istiusmodi filio hic non agitur, verum filius Mariæ ex Deo genitus per Spiritum sanctum. Ita & alii Trinitarii de hac re, in transcurso, & non ex professo agentes, i. e. quando à præjudiciis libertati, filiationis Jesu Christi rationem adducunt aliam nullam, præter generationem solam ex Deo per Spiritum sanctum. Sed qid multa? ipsa Dei oracula testamur clara adeò atq; expressa, ac si scriptor Entheus id maximè in votis habuisset, ut prævalituræ Platonico-Christianismi insaniæ obviām iret: *Luc. 1. 35.* Πιθανὸς ἄγον επλέυσεται
Οὐτὶ σε, καὶ οὐναρπός υἱός της ποιούσεται σοι διὸ καὶ
τὸ γεννώμενον ἄγον, οὐκιθύσεται υἱὸς θεός. *Spiritus*
santus superveniet tibi, & virtus altissimi inumbra-
bit te, qapropter quod nascitur ex te sanctum, vocabitur
filius Dei: Vocabitur, i. e. erit filius Dei, Jesus
Christus; quamobrem qæsto? nimirum quoniam
[si Lucas fide dignus sit, qd omnia de Christo se
penitus assequutum profitetur] *Spiritus sanctus*
supervenerit matri suæ, qæ divinitus obumbrata,
hominiq; intacta illum enixa est. Qum igitur
primævi Christiani, de Jesu Christo tanquam me-
ruin hominem longè præcellenti, sermonem in-
stituerent, vel ut de Logo præexistente, qd ab
initio apud Deum esset, planè designabant Spiriti-
tum illum sanctum, virtutem illam divinam qæ
mundum creaverit, & Jesu Christi corpus for-
maverit,

maverit, formatum incoluerit, atq; habuerit qasí pro Templo ; exinde Dei oracula propalam relaturus.

Hæc illorum vera erat & genuina sententia circa articulum jam disceptatum, qæ qidem postea aliquanto immutari cooperit, eò qd horum hominum discipuli Platonicæ Trinitatis præjudiciis laborantes inter *Logum* & *Spiritum* distinguerent, atq; ita Synonymas dictiones in diversas res malefieriato Platonistarum acumine dispertirent. Ut qod res est dicam, qicqid illi nobis regulerunt de filio æterno, invisibili, de generatione sua incomprehensibili, aliisq; id genus contemplationibus phantasticis, aliud nihil est præter theologicam *Allegoriam* in coelicæ illius virtutis naturam qæ virginem sanctam obumbraverit : & cum hanc *Oeconomia* nomine appellitarint, forte ad communis Philosophiæ genium ipsos se accommodare studerint, ut sic Ethnicoꝝ piâ fraude illectos, minori negotio ad sui ipsorum professionem perducerent. Fieri etiam potest illos in animo habuisse, his mediis elimare, sublimè ferre, involucris verborum obtegere, qicqid per historiam de Jesu Christo, nimis scabrum & impolitum, humile, & abjectum Philosophis esse videretur. Nec qis hæc temerè dicta putet, qando tum Ethnici, tum Christiani Religionis suæ probra, sibi invicem objecerunt. Putidarum suarum fabularum insulsa ineptia pudefecit Ethnicoꝝ, eas itaq; in allegorias converterunt : è contra humilem agnoscere servatorem Christianos [tam turpiter errarunt] dispuduit, qocirca summo studio enitebantur spirituales, sublimes, & *mysticos* mirandæ suæ nativitatis sensus ut eruerent. Ita sublimium mysteriorum oper non infœcunda, utriusq; religionis exprobranda capita, uterq; utrinq; amoliebantur.

Hujus

Hujus rei veritatem manifestissimā probatione certam dare possumus, tantum est ut expendatur, qomodo veteres *Logum*, & *Spiritum* indiscriminatim usurpent, & dubitari nequeat qm̄ per ambas voces unum idemq; intenderint. Iplus Author noster, ut assolet, primum nobis exhibet argumentum paginā suā decimā ; ubi Irenæi locum contra Ebionitas prætendit, *Unitatem Dei*, & hominis per fidem non recipiebant in suam animam, qoniam [ingit Irenæus] dominum Jesum merum esse hominem censebant. Sed hoc qomodo liget? nempe qoniam censebant, eum ex Josepho & Maria, ut & cæteri nascuntur homines, neq;aq;am autem ex Virgine, mediante Spiritu sancto, progenitum. Adversus hunc errorem qali argumentator responso Irenæus? nempe conqueritur eos non animaduertere qoniam quemadmodum ab initio plasmationis nostra in Adam, ea qd̄ fuit à Doo inspiratio vite, minita plasmati animavit hominem & animal rationale ostendit : sic in fine, verbum Patris, & Spiritus Dei, adquisitus antiqua substantia plasmationis Ado viventem & perfectum effecit hominem

* Hæc verba Author omisit, dubio procul cō qd̄ Irenæus Patrem suis incarnatum innuere videretur.

* capientem perfectum Patrem. En verba diserta adeò & dilucida, ut nec dubitandi prætextus subsit, qm̄ per Spiritum sanctum, & verbum Patris rem unam eandemq; denotaret, sc. inspirationem, & Spiritum Dei, qm̄ formaverit novum Adam, separatim ab inspiratione, & divino Spiritu qm̄ primum Adam animaverit : qippe Irenæo, tunc temporis, id solum erat in votis, rationibus qas protulerit, ut refuraret Ebionæos. Aiebant illi, Spiritui sancto nihil rei fuisse cum conceptione Jesu Christi, jam nihil aliud quærobat Irenæus,

nisi

nisi ut conceptionem mirandam certam redderet, atque probaret. illisq; ut fidem saceret Iesum Christum suisse vivum perfectum hominem, quem perfectus Pater, mediante Spiritu suo, mirum in modum genuerat, sicut omnipotens verbi miraculo, primum hominem cum Spiritu vitae animaverat. Si quis ergo temerè afferat, Ireneum, Logon, sensu, quem vox jam obtinuit, usurpasse, satis pro imperio Dogmatisten agit, omnino destitutus argumentis, qibus assertio sua innitatur.

Qinimo ut perlegamus locum quem Author post citaverit, non autem mancum, & mutilum, ut illi usu venit, sed perfectum & integrum, sanè perspicuā cogente veritate fatebimur, qđ Ireneus in comprobanda Divinitate Iesu Christi, cum posuerit mirandam ejus, virtute Spiritus Sancti, conceptionem, ultra non progreditur. Sic ergo locus iste se habet, l. 5. c. 1. *Vani autem & Ebionei unionem Dei, & hominis per fidem non recipientes in suam animam, sed in veteri generationis fermento perseverantes, neq; intelligere volentes, quoniam Spiritus sanctus advenit in Mariam, & virtus altissimi obumbravit eam, qapropter & qđ generatum est sanctum & filius altissimi Dei patris omnium, qđ operatus est incarnationem ejus, & novam ostendit generationem: uti quemadmodum per priorem generationem, mortem hereditavit, sic per generationem hanc hereditaremus vitam.* Reprobant itaq; hi commixtionem vini celestis, & sola aqua secularis volunt esse, non recipientes Deum ad commixtionem suam. Perseverant autem in eo qđ vicitus est Adam, & projectus de Paradyso, non contemplantes quoniam quemadmodum ab initio plasmationis nostra in Adam, ea qđ fuit à Deo inspiratio vita, unita plasmati animavit hominem, & animal rationabile ostendit, sic in fine, verbum Patris,

&

¶ *Spiritus Dei adunitus antiquæ substantia plasmatio-*
nis Adæ, viventem & perfectum effecit hominem, capi-
entem perfectum Patrem: ut quemadmodum in animali
omnes mortui sumus, sic in spirituali omnes vivifice-
mur: non enim effugit aliquid Adam manus Dei, ad
gas Pater loquens dicit, Faciamus hominem ad ima-
ginem & similitudinem nostram, & propter hoc in
fine, non ex voluntate carnis, neq; ex voluntate viri,
sed ex placito Patris, manus ejus vivum perfecerunt
hominem, uti fiat Adam secundum imaginem & simi-
litudinem Dei. Hactenus Irenæus, qibus in ver-
bis vocat ille unionem atq; commixtionem
Dei & hominis, descensum Spiritus sancti in Ma-
riam, & Spiritum sanctum verbum appellat;
dicitq; porrò Patrem operatum esse incarnatio-
nem filii, sive novam generationem per ipsissimas
manus, qibus veterem Adæ generationem perfe-
cit: qas manus. idem Irenæus, lib. 4. cap. 37.
verbum & sapientiam, filium & spiritum nuncupat,
jussum illud potentissimum atq; sapientissimum
significans, quem Deus in creando adhibet; qiq;
qatenus in Deo est, ejusq; ut ita dicam, anima,
Spiritus dicitur; qatenus autem ex ore ejus pro-
cedit ad creaturas condendas, & qodammodo ge-
neratur, sermo & filius: nimirum, qo figurato lo-
qendi modo, Dei potentia atq; sapientia, manus
ejus appellantur; eo similiter & Dei spiritus, ser-
mōq; filiusq; ab eodem Irenæo dicuntur.

De cætero sanctissimus Pater ipso in loco prox-
imè citato, verbum & spiritum, unum, idēmq;
habet, atqe verba Salomonis qæ alii filio accom-
modent, ipse ad Spiritum sanctum trahit: Verbum,
inquit ille, id est filius, semper cum Patre erat: qo-
niam autem & sapientia, qæ est spiritus, erat apud
Deum ante omnem constitutionem, per Salomonem ait,

Deus

Deus sapientia fundavit terram, &c. & rursus,
 Dominus creavit me, &c. *Unus igitur Deus qui
 verbo, & sapientia fecit, & adaptavit omnia.* Atq[ue],
 inq[ue], exp[ress]e distinguit Irenaeus *Verbum inter
 & Spiritum*; imo & ipse David, inquam ego, ean-
 dem distinctionem usurpat, à q[uo] & suam, nisi fal-
 lit conjectura, primævos Patres, qui Platonicos
 antecesserunt, desumptissime autumo: *Verbo, inquit,
 Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris ejus, &c.*
 Qui autem non videt Regium Prophetam eandem
 Dei potentiam sub diversis vocibus depraedicasse.
 næ facit ut intelligendo nihil intelligat, q[ua]si vero
 verbum non sit Spiritus oris, & Spiritus oris non
 sit verbum, nisi mavis esse rectum, nosq[ue] obtun-
 das bello isto centiēsq[ue] repetito Platonicorum ar-
 gumento, *eructavit cor meum verbum bonum.* Vix
 profectò à chachinnis temperet, qui Davidem au-
 diat à nostris theologis in Trinitariorum nume-
 rum reponi.

Sed pergo: præterea hoc ipso in loco, q[ui]em
 præ manibus habemus, impensè extollit Irenaeus
 Christi ex Spiritu sancto generationem, eamq[ue];
 adstruit longè præcellentiorem, q[ua]m q[ui] Adamo
 per inspirationem vitæ obtigit. Hoc Irenaeus
 ait, Bullus negat: ac proinde Christum eo nomi-
 ne, excellentiori modo q[ua]m Adamum, Dei fili-
 um haberi posse, præcisè inficiatur. Sed de his
 fusiis, cum ad qatuor Scripturæ rationes, qib[us]
 Christus, modo perfectissimo, Dei filius evinci-
 tur, deuentum erit.

Deniq[ue] ut planum fiat, in sua ista Christum in-
 ter & Adamum, instituta comparatione, Irenaeum,
 ultra Christi ex Virgine nativitatem, non progre-
 di, adducam q[ui] ipse in hanc rem habet, lib. 3.
 cap. 31. *Si igitur primus Adam habuit Patrem homi-*
nem,

nem, merito dicarent, & secundum Adam ex Iosepho esse generatum: si vero ille de terra quidem sumpsus est, & verbo Dei plasmatus est, oportebat id ipsum verbum, recapitulationem Adae in seipsum faciens, ejusdem generationis habere similitudinem. Ad quem ita Annotator Irenæi docet (Irenæus) oportuisse Christum redemptorem ex Virgine nasci, quoniam Adam prævaricator ex terra Virginea formatus fuerat. Jam patet ex Irenæo nullum alium esse Logon Dei, imaginem Dei aliam nullam, præter, ex Spírito sancto, procreatam Dominum nostrum Jesum Christum.

Argumentum meum secundum de promptum habetur a Cypriano, qui postquam citaverat Psalmum secundum, ubi de Rege Deus profatus est, *Ego inungens Regem meum, præfex Sions, mons sanctitatis mea, haec verba habet;* “In quo monte “Spiritus sanctus, filius Dei Rex constitutus est, “annuntians voluntatem, & imperium Dei, & “Patris sui. Et cap. 4. Carnem Adæ in se si-“gnalem [haec vox Marcionitarum hie res in redolit] “Christus portavit & eam in ligno suspendit, “qui caro a Deo Patre Iesu [Christi], vocata est Spiritus sanctus: qui de celo descendit, “is, Christus, i. e. unctus Dei vivi, a Deo vo-“catus est, *Spiritus carni mixta, Jesus Christus.* Videtur Cyprianus carnem Christi, Spiritum sanctum vocitare, respectus coelestis ejus ortus, quoniam a sancto Spiritu, vel virtute coelesti efformata est; eoque innuere, quod eam ob causam Scriptura dicat, *carnem Christi e celo descendisse, filiam hominis celo delapsum esse.* Tame temporiis de celo descendit Christus, quando e celo originem transit per Spiritus sancti operationem.

De Idol. vanit. cap. 6. Sermo & filius Dei mittitur, qui per Prophetas omnes retro illuminatur & Doctor humani generis prædicabatur: hic est virtus Dei, hic ratio, hic sapientia ejus & gloria; hic in virginem illabitur, carnem Spiritus sanctus induitur, Dens cum homine miscetur; hic Deus noster, hic Christus est, qui mediator duorum, hominem induit, quem perducat ad Patrem. Cyprianus, hæreticus fuerit necne, non dicam, certè Antitrinitarius; utrum à communione sua, illum Ecclesia rejecerit, ferali anathemate percusserit, & Gehennæ flammis addixerit, id Bullus optimè novit. Qid est Logos juxta sanctum Cyprianum? *Spiritus est sanctus qui in Virginem illatus sit;* *Spiritus est sanctus qui ipsum se cum homine commiscuerit;* *Spiritus est sanctus qui carnem induerit;* *Spiritus est sanctus qui Christus sit, qui Deus est noster.* Qod si quis jam reponat nihil impedire quo minus secunda Trinitatis persona nomen tertiae sibi assumat, eum ad Anticyras relegandum censeo, neq; enim aliter tam putidum ægri cerebri figmentum deponatur. Et quare suos sibi eruerent oculos homines partium studiosi, cum sole clarior luceat, quod sanctus Cyprianus in loco jam citato alludat ad servatoris nostri conceptionem admirandam, immo sublime suum dicendi genus, mysterium illud solum præfundamento habuit.

Aliud nobis exhibet argumentum Theophilus Antiochenus ad Autolicum, lib. 2do. *Is genitus (sermo) proinde egens est:* *Ipsæ vero ingenitus nullius rei egit,* *Dens igitur habens suum sermonem in suis visceribus, genuit eum, cum eum oructaret cum sua sapientia [id est, cum Spiritu sancto]* ante hec univerſa. *Hunc sermonem habuit ministrum in creatione mundi, & per ipsum omnia fecit;* hic principium

um dicior, quia omnium est principiam, dominatorem
 omnium, quae per ipsum facta sunt: Hic igitur existens
 Spiritus Dei, & principium, & sapientia, altissimorum
 potentia descendit in Prophetas; per eos de mundi crea-
 tione, nec non de religiis loquebatur; non enim erant Pro-
 pheta cum mundus crearetur, sed sapientia Dei, quae in
 ipso est, sermone eius sanctus semper praesto erat, τότε
 οὐ πνεύμα διό, οὐ αρχή, οὐ σοφία, οὐ δύναμις
 ψήσθαι κατηρχετο εἰς τὸν προφήτα, οὐ δὲ αὐτῶν
 ἐλάλει, &c. Theophilo quandoque duo sunt, *Sermo*
 & *Sapientia*, qui e visceribus Dei progrediuntur,
 quiaque ipsi, ceu manus eius semper praesto sunt: &
 interdum unus & unicus est, qui ipsemet omnia
 est, & sermo, & spiritus, & sapientia, & poten-
 tia, &c. qid ita, nisi ratione is idem sive sermo,
 sive Spiritus, cum ratione prolationis (Sermo
 enim est Spiritus cum sono emissus, Spiritus autem
 silens sermo, [ut Patres loquuntur] alter tacitus, al-
 ter vocalis) cum variarum operationum ratione,
 varia sortitur & nomina. Verbo dicam, in hoc
 allegorico dicendi genere, accuratas locutiones in-
 cassum queras, non poterat autem verbis mage
 disertis notum facere, quod is ipse, Spiritum Dei
 Logon, Dei sapientiam, potestatem, pro Synony-
 mis dictionibus rem prorsus eandem indigitanti-
 bus, habuerit. De sensu hujus Authoris non est
 ut quis male judicet, velit modò animadvertere.
 Logon vel Spiritum de quo agit Theophilus, una-
 cum esse atque illum, cuius afflatus divino exciti,
 coelestes olim monitus edisserebant sancti Pro-
 phetae. Theophili verba cum illis Irenæi, &
 sancti Cypriani, supra allegatis maxime consen-
 unt. Qis non videt hos Patres numero tres, una-
 cum consensu, per Logon aliud nihil voluisse,
 nisi Spiritum propheticum cuius plenitudo inhabi-
 taverit

taverit in Jesu Christo corporaliter, & quem Divus Paulus appellat plenitudinem Divinitatis: quam ex-
 planationem firmat Origenes in 2da Hom. in di-
 versos. Extat latina tantum versio hujus homi-
 lias, in qua sic loquitur; "Sicut ait Apostolus,
 " Col. 1. in quo plenitudo Divinitatis corporaliter ha-
 "bitat; Videlicet per plenitudinem Divinitatis;
 " mysticos legalium umbrarum intellectus appell-
 " lans, quos Christus in carnem veniens in seipso
 " corporaliter, hoc est, veraciter habitasse & do-
 " cuit, & manifestavit, quoniam ipse est fons &
 " plenitudo gratiarum, veritas symbolorum le-
 " galium, finis & propheticarum visionum. Jam
 autem Jesus Christus, juxta Patres, isto Spiritu
 propheticō replebatur, non tantum quando Spiritu
 tuis quasi columba in ipsum placide descenderit,
 & Deus ipsum Prophetam esse jussierit, ve-
 rum etiam speciatim, quando conciperetur vir-
 tute Altissimi, & quando nasceretur Proph-
 eta, i. e. quando ipsa nascendi lege muneri pro-
 pheticō aptatus pararetur; quam posteriorem
 rationem adhibebant & allegabant contra istos
 qui Christum Josephi esse filium censerent, eo
 quod mira sua nativitas, non tantum ad Pro-
 pheticī hominis, sed etiam ad Dei Prophetī
 honorem, ipsum subvexerit: atq; huic in-
 nixam fundamento, duarum naturarum distin-
 ctionem, cum grano tamen salis accipien-
 dam, formari posse non negamus. Sed ut di-
 catius duplē dari Jesu Christi filiationem,
 divinam, & humanam; humanam; propter
 nativitatem ex Maria; divinam, propter pro-
 lificā obumbrationem altissimi; solam ve-
 ro humanam naturam natam; nec illam esse
 minus versus humanam, utcunq; mirabiliter

productam ; hanc tutionem & sancorem, & facto codici magis consentaneam loqendi formulam arbitramur.

Huc respicit Author Qæstionum & Responsorum ad Orthodoxos in loco à nobis supra laudato : *Iesus Christus [inquit] factus est filius Dei, utpote natus ex Spiritu sancto, & filius Josephi goni am natus ex uxore Josephi.* Duplicis hujus filiationis rationem indicans, protinus adjicit celeberrimum istum sancti Lucæ locum, *superveniet tibi Spiritus sanctus.* Qibus verbis generationis Jesu Christi mysterium omne comprehensum exhibetur. *Natus est ex Maria.* est ergo verus homo ; sed natus mediante Spiritu sancto, & absq; viri congregata, qocirca est etiam, tantum non sensu qo Pater eus, *verus Deus.* Atq; haec est, [si ita loqui hec at] duarum naturarum quasi usq; quædam. Vocatur Josephi filius, solommodo qia natus est ex Josephi uxore, qæ qidem filatio legalis nominanda erit : ac factus est filius Dei, qia natus est ex Spiritu Dei, & haec filatio est propria, & naturalis ; qo qidem respectu, modò res ulta non trahatur, non incongrue dici potest *lumen de lumine, & de Deo, Deus.* Jam progredior ad Iustini Martyris authoritatem, neq; enim probationes meas dispono juxta ætatum seriem, in qibus Patres allegati claruerunt, sed súxta argumentorum ab illorum scriptis collectorum vim & efficaciam. Justinus in secunda sua Apologia distincte & perspicue explicat verba illa, *Spiritus sanctus superveniet tibi ; Per Spiritum autem [ait] & virtutem illum ipsam qæ à Deo est, aliaq; nihil intelligere fas est, quam Logon, quem Dei primogenitum esse Moses Propheta declaravit, atq; hic Spiritus Virgini superveniens eamq; obumbrans, non per concubitum sed virtutem,*

nam erguidam fecit: τὸ πνεῦμα ὃν καὶ τὴν δύναμιν
 τηρεῖ τὸ θεόν, σὸν ἄλλο νομοται θεός, καὶ τὸ^{τοῦ}
 λόγου ὃς καὶ πρεστήτως τῷ θεῷ οὗτοί μνώσις οὐ προφή-
 της εἶμενος, καὶ τόπο οὐδέν τοι τὸν παρεχόντον, καὶ
 ἀποκαλεσμένον, τὸ δικαίον συνεχίας, αλλὰ δια δύναμεως
 εκμενονα κατέσκοτε. Et ut facilius percipiamus
 quem & quem Logon ipse indicet, paulo infra an-
 pecte, cum esse Spiritum illum qui nomine suo af-
 flavent Prophetas, &c. locutus sit, quandoque sub
 persona Prophetæ, quandoque sub illa Patris, qui
 & in verbum Iosius ex ore populi. Est & hoc clari-
 sum adeo argu manifestum, ut enarratione ulter-
 iori non indigeat.

Expediamus quæ Tertullianus habet, sub finem
 disputationis ejus contra Praxeam: hoc argumen-
 tum suis persequitur, quāmq; super eo deduxit
 orationem, satis digna est quæ tota perlegatur, tam
 essi ego imprælentiārum lectionem duntaxat unam
 inde feligam, at eiūmodi unam, quæ mibi vide-
 tur adeo extra omnem dubitandi aleam posita, ut
 nostram necessario diffimat controversiam. Iti
 hæc verba, *Spiritus superveniet tibi*, hoc modo ani-
 madverebit Tertullianus: “ Cæterūm ut alia E-
 vangelia non interponam, quæ de Nativitate
 Dominica idem confirmant, sufficit eum qui
 “ nasci trahebat ex Virgine, ab ipso annuntiari
 Angelo, filium Dei determinatum. *Spiritus*
 “ Dei superveniet, &c., propterea, &c.; vocabi-
 “ lari filius Dei. Vellens qidem & hic argumen-
 “ tari, sed veritas prævalebit; nempe inquit &
 “ filius Dei Deus est, & virtus altissimi altissimus
 “ est; nec pudet illos adjicere, quod, si esset,
 “ scriptum fuisset, gen enim verebagur ut non
 “ aperte pronuntiarer. Deus superveniet & Al-
 “ tissimus obambrabit te? dicens autem; *Spiri-*

(28)

col mus apbōp (164) abūp oīd
et tu Dei, et si Spiritus Dei Deus, tamen non di-
recto Deum nominans portionem totius intelligi
voluit, qæ cessura erat in filii nomine. Hic
Spiritus Dei, idem erit Sermo. Sicut enim
Johanne dicente, Sermo caro factus est, Spiritus
qog; intelligimus in mentione Sermonis vita &
hic sermonem qog; agnoscimus in nomine Spi-
ritus. Nam & Spiritus Abūtia est Sermonis,
& Sermo operatio Spiritus, & duo uulni sunt.
Caterum alium Johannes proficitur carnem
factum, alium Angelus carnem futuram, sicuton,
& Spiritus sermo est, & sermo Spiritus. Sicut
ergo Sermo Dei, non est ipse cuius est, ita
nec Spiritus, et si Deus dictus est. Non tamen
ipse est cuius est dictus: nulla res alicuius, ipsa
est cuius est. Agedum mi D.B. dogmatis, ut
loqi ames καριστες propugnator acerrime! po-
tin' es h̄c Tertulliani dissertatione tres Deos ex-
cludere? diligenter perpende! penitus excute!
propius intuere verba prolata! siq̄ forte mystico
sensu unus & alter Deus lateat. Quid ut animi
mei sensa tibi liberè proferam, metuo ipsi Ter-
tulliano, ne tu, Domine, sacro commotus Zelo,
ipsum simul cum Unitariis, pro heretico, & ho-
mione nefario, [qæ tua est Christiana loqela]
damnatum devoveas. Per Spiritum Dei Angelus
haud designavit ipsum Deum, ita diserte affirmat
Tertullianus; jam ut h̄c fallatur, at cente non
ignoravit qid is ipse senserit, atq̄ per Spiritum,
se intelligere ait partem totius, sive ut alibi profa-
tur, radum unum ejus qæ est substantia Dei;
aliogim enim sequeretur, Patrem, secundum Ptoxe-
an, fuisse incarnatum. Afferit etiam quodibæc
pars det filio suum nomen, eum sc̄a constituat
primogenitum Dei. Spiritum & Logon usu pro-
misculo

miscuo confundit, & intermisct, qdq; tum Jo-hannem tūm Lucam fecisse ita sibi persuasum ha-bebat, ut nec vereatur asserere, perinde esse ac si alter dixisset *Logos superveniet tibi*, & alter *Spiritus sanctus factus est caro*. Siqdem vox *Spiritus* denotat *Logon*, & vice versa *Logos, Spiritum*. Postmodum Platonici ingenii acumine harum vocum unum idēmq; significantum, usum nos edocere non gravatur, e. g. Partem illam totius, sive ra-dium Divinitatis de qd disputaverat, dicamus oportet *Spiritum*, si substantiam ejus indigite-mus: fini operationes, *Logon*. Dicam brevi, qæ inter nos jam agitata est controversia, ipse dijudi-cat: & qāsi Tenedia bipenni dissecat, pronun-tians *Logos*, & *Spiritum*, esse unam, & eandem rem, i.e. eandem potestatem.

His addi possunt, qæ ille ipse Tertullianus in sua fidei regula de Præscr. tradiderit, viz. ut *Lo-gos postremū delatus sit ex Spiritu Patris, Dei & vir-tute in Virginem Mariam, & caro factus est in utero ejus*, atq; ut ex illa natus egit Iesum Christum. Vide eiusdem Tertull. cap. 26. *adv. Prax.* cap. 6. lib. 3. *adv. Marcion.* cap. 19. *de carne Christi*, & ipsum *de Oratione initium*. Poteram hic aliorum Patrum testimonia adducere, nempe Hermæ, Novatiani, Lactantii, Marii Victorini. Esset autem labor supervacaneus, expressum adeo atq; luculentum est illud iam nunc adductum, ut veritatē in tam aperta luce positam ultra clarare qd studeat, Soli lucem scenerare velit. Noa me latet Patrum plenissimis Platonismi præjudiciis laborantes, hos filios rerum & verborum de religione Christiana conceptus, interturbavisse; & opaca variæ expo-sitionis nube, aliando obduxisse; qinetiam probè uovi, ubi primum *Logon*, & *Spiritum* seorsim dis-jungere M. 3. jungere

jungere atq; interposers cooperantur ad incias
redacti, qid de Spiritu determinandum esset plene
ignorabant. At postquam diu multumq; haesitatio
incerti, [velut iste faber apud Horatium] quem
& qualem Spiritum esse juberent, tandem eum
esse *Deum* maluerunt; ceterum de ejus Divinitate
altum filet Concilium Nicenum. Nec audie-
bat Constantinopolitanum qicqam qod illorum
spectaret direcete, aperte proloqui. Imò puduit
& sub ævo sancti Basilij, disertis verbis appellare
Spiritum *Deum*. Cujus jam ratio perspicue liquet,
nempe fingeant *Logos* personaliter distinctum,
i. e. re vera sejunctum à Spiritu sancto; hum-
utiq; honorificis suis appellationsibus privabant,
ut illum alterum eisdem ornatum, & cumulacum
populo colendum exhiberent. Ex injuria ergo
unius, summa alteri facta est accessio Dignitatis;
& quantum obniterentur concilia qædam, non ca-
men Spiritui sancto fecisse satis habebantur; jam
tandem temporis diuturnitas, & tacite succrescens
consuetudo, liberalius agentes illum ad honores
suos restituerunt, in suam dignitatis sedem, il-
lum qas postliminiò receptum reposuerunt: Nec
est qod queratur Logos, utpote qd nihilo minus
proximum à Patre locum tutatur. Atq; hæc, ni
fallor, luculenter demonstrant, qo sensu *Ignatius*,
Justinus, *Irenæus*, *Sanctus Cyprianus*, & *Tertullianus*,
creditu necessarium existimabant, Jesum
Christum esse verum Deum. Ut opinio illorum
ferebat, credamus oportet, Jesum Christum Dei
nomen meruisse propter divinam & mirabilem
conceptionem, quam effecerit & saeaverit sancti
Spiritus virtus generatrix: atq; hanc opinionem,
[sciam tectam ut aiunt] conservabant, & pro-
pugnabant, contra hæterogeneos qosdam haereti-

cos, sibi invicem, & veritati pariter adversantes ; quoniam alii credebat Christum esse *veram* supra omnia Deum, & alii *merum* esse hominem, natum ex Josepho, & Maria. Hos utrosq; hæreticos, constitutiones, qæ Apostolicæ vulgo dictæ sunt, pravi erroris incusant, arguunt, & condemnant. Lib. 6. cap. 26. de prioribus hæc habentur [Constitutiones graecæ ad manus non sunt, tralatio sic habet.] Alii eundem Jesum esse Deum super omnia existentem suspicantur, cum sui ipsius Patrem opinati, cum filium, simul & Paracletum conjicientes, qibus qid potest esse execrabilis ? Qod credebat Christum supra omnia Deum, illud in ipsa eorum thesi habebatur, ut & hodie apud nostros theologos habetur ; qod autem conjiciebat eum sibi ipsius esse Patrem, simulq; filium, & Paracletum, hoc ex eorum assertione per consequentiam deducebatur ; id tamen potuere negare, ut & hodie negatur ; præsto enim illis erat distinctio personarum ; at vero si contra veteres hæreticos valet consequentia, contra recentiores Sabellianos qidni etiam pariter valerer ? Qicquid id est, his Constitutionum verbis offensus Dallaeus sic reponit de Pseudepigr. Apostol. *Hæreticus ergo Paulus, hæretica omnis Ecclesia, qd id ipsum contra Arianos constansissime afferuit, Christum sc. esse summum Deum.* Sed omnino necesse est, ut tunc temporis lectio obtineret diversa proposita ab ea, qæ jam habetur Com. 5. cap. 9. ad Rom. Siquidem ista Phralis *πάντοις* Deos, acri tot Patrum censurâ, excepta fuerit, & tanquam hæretica explosa, nec tamen interea divo Paulo qicquam reponerent, proposita inextusabiles ; nisi vetera exemplaria sententiam aliquum aliis verbis, aut salem aliter dispositis praetulissent.

Qod ad contrarie sententiae haereticos attinet,
quos etiam perstringit Author Constitutionum,
illi memorantur, in sexto ejusdem libri capitulo,
sub nomine Ebionaeorum, qui docuerunt, [sprout
Author noster testatur] filium esse mereum hominem,
Iuldi avbearnov, ex voluntate viri; & Josephi, ac
Marie coniunctione natum affirmabant. Hic locus
per omnia similis est isti alteri ab Epiphanio nu-
per allegato; & denuo exponit qid per mereum
hominem, Iuldi avbearnov, intellexerint Patres
antiqi. Ad Patres antiquos provocante Trinitarii?
Agedum coram illis ipsis Patribus comparebunt
Unitarii; illorum se fissent tribunali, omni rever-
entiâ admissuri, qieqid Patres antiqui pro fide
orthodoxa in hoc articulo decreverint. Haereticos
crimen est juxta hos homines Apostolicos profi-
teri Iesum Christum esse summum Deum; & ex al-
tera parte à vero aberramus, si Iesum Christum
mereum esse hominem statuamus, non aliter quam ipsi
nos sumus, generatum. Inter hæc duo extrema
medium oportet locum occupat. Quæ si fides
de persona Iesu Christi creditu necessaria,
qætas? nempe Christum habuisse Patrem, De-
um, Matrem, Mariam, i. e. natum fuisse ex be-
ata Maria, vi & efficacia Spiritus sancti. Hæc
est vera & solida, imo ipfissima, saltem primaria
ratio eius Divinitatis, & creditu necessaria; quia
conceptis verbis, non in Patrum primæ vorum so-
litudinibus scriptis tradita; sed in ipso sacro Codi-
ce revelata, & humano captui accommodata. Hæc
est vera, antiqua, veneranda Catholicae Ecclesiae
confessio in Symbolo Apostolico conservata;
Credo in Iesum Christum filium Dei unicum; sed quo-
modo fuerit ille Dei filius? sequentia expliquerat,
nemps qia conceptus sit de Spiritu sancto, &
Virgine Mariâ.

Re-

Reliquam est ut despiciamus qid in hac re senserit Origenes, & geniam Author noster G. B. SS. T. P. ex iis solis operibus, qd solis Ruffini translationibus extant, allegationes suas excerpterit, monendus est dedecere hominem ingenuum, qm malae fidei interpres Ruffinus fuerit, consulto fut ita dicam] obliuisci: & nolle secum reputare, qm infamem ipsi Origeni notam jure mercio inusterit Petavius, sc. Usq; quid apud eum docuerat fama fidei minis accommodum & congruum, abvio procul suum sit: at si qod orthodoxum npiam habet, id omne illi mero ex candore datum. Qid qod is flocci facit suam ipsius censuram, usq; Origenem appellans, qas non pudendis probris & ipse eum lacerasset, ut legere est p. 12. Ad Origenem nego, si quis alius, &c. Non est ergo ut metuamus ad hoc Patre, qm qd appellat, indignis modis excipit, qnqam faciam ego ut Author sciat, qd iam scit, sed nescire satagit, numerum tantum absuisse Origenem, ab imponendo necessitatem credendi summum Deum carnem induisse, qd e contra doctrinam de Lgo is reponit, ipse articulos non qas ad fidem sed Philosophiam Christianam speciat. Qod si secundam suam homiliam in diversos percurras, invenies ut is inibi definise distinguat fidem à scientia; & actionem [qam dicimus Evangelium popelli] à Speculatione; in qua consistit Evangelium perfectorum, & theologia litteratorum, i. e. hominum cum seraphinis ingenitis humanam supra sortem alte eminentium. Porro hoc abit ut etiam representet sanctum Petrum fidei Sanctorum typum, in illa ejus fidei professione, hoc ei Christus filiu Dni: sanctum vero Iohannem qnqam exemplar, summi carnis, sumi Speculatorum, qd dixerat, In principio erat Logos. Imo

qoties de scientia & speculatione ageretur, omnia
in allegorias convertit, & mysticos sublimes sen-
sus mira affectatione inequutus est. Jamq; con-
stat ut is Philosophiam de *Lого*, inter doctrinas
posuerit, qæ ad speculationem pertineant, nec
sint adeo necessariae, ut esset rudi vulgo, fidem
illis detrectare, nefas. Aliud ejus opusculum
consulamus, qod non ita suspectum habetur, sed
sine controversia ad Origenem referuntur, volo
præfationem ejus ad Johannem. Illic occurrit
memorabilis illa, qâ usus est, modo non inveni-
rit, distinctio inter Evangelium intelligibile & sensi-
bile, qo nomine Christianos in duas classes parti-
tur; alterum eorum qd cùm sint infantes in fide
rudimentis evangelicis negantur; alterum adul-
torum & adeptorum, qd miro acuminè divinitat-
tem *Logi* Dei glorificati comprehendere valeant.
Fieri negit, (inqit ille) ut is qd multorum utilitat i ex-
positus est, euebat ad prestantiora & in sublime, melius
orësq; reddat per Christianismum in occulto existentem,
eos qd Christianismum in aperto existentem sequuntur.
Hanc ob causam, tum Spiritu tum corpore Christiani
simus necesse est, & corporale Evangelium predicare
qando opus fuerit, dicendo carnalibus nihil esse propositum
nisi scire Iesum Christum, & hunc crucifixum,
atq; hoc qidem ita faciendum est: cum autem inventi
fuerint elevati Spiritu, & in ipso fructificantes, aman-
tesq; sapientia cœlestis; hi participes efficiendi sunt
Verbi regressi post incarnationem, ad id qod erat in pri-
cipio apud Deum. Qidpote simplicius? doctrina
de *Logi* Deitate, mera est Philosophia Christiana,
cujus cognitio haudq;quam est rudi populo necessaria;
sed propriè spectat ad perspicaces felicissimi
ingenii viros, Lynceo (si placet) oculatores, &
qæ de meliore luto finxit præcordia Titani, qd qd
ipsa

ipsa natura comparsis sumus ad intelligibilia sibi-
entia & mythicas & allegoricas. Haec etas non ita
valde multos prouulit hoc in igne Charactere nos-
tabilis, nec quidem scio utrum Author noster,
[ut cungo in Lecticandis Paucum platonicorum
scriptis operam locaverit, ut istum expidiret anti-
cudson] ea pandere sufficiat qae animos nostros
venerabundo stupore percellant. Ad me qod
attinet sit anaumerer inter illos despectos Idiotas,
qti rudimentis evangelicis gubernari non designan-
tur, & cum Apostolo nihil sciunt praeter Jesum
crucifixum, fatis habeo, ad altiora noster non
affurgit animus.

Sed ad Origenem qntacunq; de filio opinio
pectori ejus infederat, nullatenus tamen illum Pa-
tri æquare sustinuit, qae est hujus ævi intemperan-
tia male fana. Alia & spiritualis ejus Philosophia usq; eo haud processit: è contra, in decimo
quarto suo Vol. in sanctum Jobaunem haec habet.
*Q. (filius) tanta aut maiore præstantia à Patre su-
peratur, qanta ipse, atq; Spiritus religa non vulgaria
superant.*

Idem dixit Apuleius de Socrate; *Socratem,* in-
quit ille, *sapientie dignitas cuivis amplissimo Numinis*
coeqabat: nihil enim est Deo similius & gratius,
quam vir animo perfectè bonus, qti tam hominibus
cæteris antecellit, quam ipse à Diis immortalibus
distat. *De Deo Soc.* Eia age qicunq; famæ suæ
dispensandum facere non veretur, frontem perfricer,
& fidenter pronuntiet eruditissimum hunc Patrem
defensisse necessitatem credendi Jesum Chri-
stum esse Deum summum, & Deum summum
fuisse incarnatum! Qod res est dicam, omnia hu-
iusec Patriis, aliorumque anathemata, qae Author
noster allegavit, in sui ipsius caput, suis similius;

qui dicunt Iesum Christum esse super omnia Deum, vel in Ebionitas, qui volebant illum ab homine procreatum, gravi cum ruina decidunt. At fidos Apostolorum filios qui agnoscunt Iesum Christum natum & ex Deo, & ex Virgine, nettiqam seriunt; qoad illos haec sunt fulmina bruta; horrisona qidem, sed tamen planè innocua, qæ contorget Zelus præservidus, & libertatis prophetandi impatiens. Siqando Patres doctrinam de Loge ultra mirificam conceptionem extendere videantur, ideo est, qia de Spiritu sancto qui isti conceptioni interfuit, verba facientes, sermone usi sunt allegorico juxta methodum ipsis familiarem; & quam illi ipsi Theologiae nomine coquenterint; qæ qidem ars est eruendi altos, delitentes, spirituales sensus, ultra significationem manifestam, facilem, utilem illam, quam verba grammaticè accepta præ se ferunt. Audiamus Dominum Jurieu, virum bonarum literarum studiis inclarescentem, & in historia Ecclesiastica versatissimum; quam scitè exponit, qæ sit ista veterum Theologia, & qomodo ab ipsa fide discrepat! Prater fidem indoctorum, [sit] qæ immediata sequela ex sacro codice deducitur, Primarii Doctores sibi ipse Theologiam quandam excogitabant, i.e. in se recipiebant, alium Mysteriorum explanationem elicere, quam qæ exhibetar in sacro-sanctis libellis, in hoc est, qod à se invicem dissenserunt, [liceat interse-
rere, & sibi ipsis repugnarunt, imo & umbratilis Philosophiaz nomine, quandq; opinionum pertinente procederunt] qod non est ut meritor, qomiam
qæ explanare prudenterint, foris alta essent, artuas, nul-
lamps explanationem passura; imo quoniam errores Phi-
losophiae implicari, can in his formam Theologiam ad-
stenoio

miserint; atq; hec causa est qare Theologia [nempe
verè sic dicta] & religio per omnia (echnia pessum rive-
runt). Non est ergo cupanda fides veterum, qas variis,
& sibi parum constans, qanquam sit illorum Theologia
valde dissentanea, sed hoc semper observatu necessari-
um. Theologia ad fidem non est perdicenda, i. e. Theo-
logica interpretationes pro fidei articulis exigi non do-
bent. Ita de re diligenter perpenfa & cognita
statuit D. Jurieu; atq; eandem propter rationem
recte censuit Dionysius Areopagita qd præcepto-
ris sui Hieroth. theologicas contemplationes debi-
tigat. secundas scripturas esse dixerit; scrip-
turæ re vera sunt prioribus præstantiores & subli-
miores, ultra qas, homines investigant mysteria
ad communem Christianorum fidem non spe-
ctantia.

Spiritualem & theologicum sacrarum literarum
sensem, Patres non modò verum, sed primum
in intentione Spiritus Dei arbitrantes, doctrinam
de *Lого*, multa orationis luxurie dilatare, & pro
ingenii viribus sublimem evehere assolebant: ita
ut qd necessitatē credendi sensum spiritualem
procēmī ad Evangelium Johannis nobis imponere
velint, ideo qd Platonicī Patres eidem immorā-
tur, in se legem sanciunt iniquam, atq; sensus alle-
goricos alios omnes, qos plurimis aliis scripturæ
locis, illi ipsi Patres affixerunt, ac æqe designatos
à Spiritu sancto judicarunt, pari ratione admitte-
re tenentur. Etenim dicant nobis qare Patrum
allegoriaz æqa authoritate fratre, æq; ubiq; non
obtineant. Siquidem allegorias probare, & rejici-
cere, prout articulo alicui controverso expediat,
aliquid nihil est, si ratio recte ineatur, qam articuli
istius inconsulta everbo. Dixi, imo & inde re-
percendo constantes dicam, Patres, cum hanc opini-
onem

nionem imbibissent, qđ Spiritus Sanctus, qđ in-
umbraverit Virginem, ipsū se quāgam discessu-
rum, carni Iesu Christi alio modo adunasset;
perpetuum istam utriusq; cohabitationem, iusta
morem ipsis familiarē, philosophice tractarunt:
& hinc orta est omnis circa Præexistētiā &
Incarnationē mysticā illorum Theologia. Aq;
hac observatio qm sic vera, pulchrae callebat
Grōtius, ut ostendunt notations suā in Colos.
I. L. 9. Plenitudo [ingue] diuinaram virtutum dicitur
in Christo inhabitare, i.e. ē, perpetuo & inseparabiliter
adesse, non per tempora ut in prophetis, p̄t̄c est cōstituti-
tū cōsiderat.

En illam, qm dicitur, unigenitū Hippocratis!
& illud Sacra[n]a, sive Spiritus Dei perpetua, &
inseparabilis habitatio in Iesu Christo; ab honore
vera est ipissima [de qd sermo habetur] divinæ
naturæ cū humana, uno personalitate Hac in re,
alii investigare mysteria, qd aliud est iusta con-
sulto errare; & concessam lucis illustrati p[er]vici-
citer refugere? Ex agm. Iocensi, Patrum opinio
fuit, siq; innatuntur alii speculaciones iste qibus
illorum scripta passim scireant. Ulta siquando
progressi fuerint, & de Legi verba fesseris huic
principio parum consentanea, in promptu res est;
ipse honoratus Plato, divinus Plato, qm usq; adeo
in delicijs habuere, corripit eorum iudicium, se-
duxit animos, & per ingentiam Ideatum doctrinam,
recti de tramite transversis flexens, sinop-
sis errorum ambagibus, alio citroq; rotatos im-
plicuit. Plato allegorice differerat de bonitate,
sapientia, & potentia Dei, qm ille pro tribus
principijs mundi creatoribus habuit. Ut facile
probata foret, sed hic non est exemplo adducendi
locus.] Patres Platonis allegorias ad literam acci-
pientes,

pientes, in eo turpiter delusi, foedè errarunt.

Platonis, fragmentis gens sapientia, ignotum
idearum orbem longè latet; peragitant, nec
tam erant Philosophi, quam Theologi, quorum om-
nis dissertatio essentias intelligentes vendicabat, q̄i
omnia in Spiritus, Personas, & Deos retulerint;
omnia Dei attributa, omnia potentiae sunt acta,
omnia providentiae sunt opera mirabilia. Cessit
hoc in dampnum, & opprobrium illorum, q̄i Ori-
entalis Philosophiae genitrix haud satis exploratum
habebant;

P. 43. Traditioni Nazarenorum sive Christia-
norum degentium Hierosolymis Author opposit,
nullum Ecclesiasticum scriptorem unquam ejus
mentionem fecisse tanquam traditionis diversæ, ab
illa qæ post Adriani tempora invaluit: sed è con-
tra Eusebiūm disertè testari, se dicuisse ex veter-
um scriptorum monumentis, Episcopos Hiero-
solymitanos usq; ad Adriani tempora, puram ac
sinceram Christi cognitionem amplexos fuisse.
Qod ad primam Authoris exceptionem attinet,
respondeo, sám nos ex Ignati, Irenæi, alioquin
scriptis inculenter ostendimus, Orthodoxiam pri-
mævam in eo positam fuisse, ut Jesus Christus
Dei & Mariæ haberetur filius, eius generationi
neutriq; interfuit Pater putatus Josephus: nec
Pates primævos errorem quemlibet oppugnasse
præter illum Ebionitatum, q̄i Judæorum exempla
sequi, carnalem esse solum Christi nativitatem
tenuerint, & nihil aliud Jesum Christum esse quam
hominem arbitrati sint, ut Novatiani verbis utar
ab Authorē allegatis, p. 18. Toto itaq; coelo
errat q̄i Rhetorica erotifi usus fortius affimat,
nec quenam veterum, aut Apostolicorum Scriptorum

qos ipse citaverit, de hac traditione vel fando inaudi-
visse; cuius contrarium est verum, atq; ex unani-
mi Patrum primævorum qos adduximus consensu,
liquidò apparer; qod ad testimonium Eusebii ab
Authore collaudatum laxius & latius est qām ut
pro definita speciali, stricta probatione in articulo
jam disceptato, admittatur. Nazarenos τὸν γνῶ-
τον τὸν χριστὸν γνωσίας καταδέξασαι, cognitionem
Christi genuinam recepisse, tantum est qod Euse-
bius testatur, & qis qæsto de eo dubitar, quando-
qidem crederent ipsum ex Virgine virum non
passa natum: qæ erat illorum temporum genuina,
fana, & vera doctrina. At forte replicet Author,
Eusebium, cùm Nazarenorum fidem commen-
der, suam de Præexistentiâ, intellexisse: sed unde
qæsto [libet percontari] inaudiverit Eusebius
doctrinam illorum fuisse, prout memorat, ve-
ram, sanam, genuinam? an non ab Hegesippo,
vel [ut ipse proficeretur] à veterum monumentis?
Jam, posito qod Hegesippus Eusebii, & Plato-
nicorum Patrum præexistentiam nullus agnoverit,
qis non videt esse confessarium manifestum, Na-
zarenorum doctrinam fuisse genuinam, qia cum
Hegesippi, non Eusebii opinione qadraverit,
qippe qod Hegesippus Nazarenis illud testimo-
nium, qalecunq; sit primus perhibuit; tantum
recensuit Eusebius, alteriusq; autoritate fretus
idem posteris tradidit; qinimo de fana doctrina
unusq; audenter pronuntiat juxta suam ipsius
opinionem, qamcunq; vel ratiocinando didicerit,
vel primo cum lacte imbiberit. Qare ergo sup-
ponamus, Hegesippum, secundum sui seculi
doctrinam orthodoxam, credidisse Jesum Chri-
stum fuisse ex Deo, & Maria natum, non autem
ex Josepho, & Maria? jam satis convenit ut di-
cat,

car, & satis manifestum est, quae dixerit, Nazarenorum Episcopos quindecim continua successione, cognitionem Christi genuinam receperisse: nec æquum est ut inde concludamus, quod Nazareni Platonicam Eusebii fidem amplexi fuerint; sed tantum quod alieni essent ab errore Ebionitarum.

Rem non obscuram exemplo accommodo dilucidiori reddamus; Qod si Eusebius, verba faciens de non nemine Doctore Ariano, nobis retulisset, illum, quoad Jesu Christi personam, fidem profiteri sanam, & rectam; num poterat Author noster, aut quis alius suis partibus addictus, inde colligere; istum doctorem Arianum, consubstantialitatem, & æqualitatem filii cum Patre credidisse? ah! minimè gentium. Existiusmodi testimonio, quod rectè colligatur omne hocredit, viz. Arianum doctorem istum, præexistentiam credidisse Platonicam, quæ erat fides recta & sana, juxta Eusebium; nec tamen Eusebius vel consubstantialitatem, vel æqualitatem filii cum Patre admiserit. Eodem modo argumentemur oportet in eruendo testimonii controversi sensu. Hegesippus pro fide sana habuit, id quod Eusebius impugnavit, & sana vel erronea, fuerit Nazarenorum opinio, certè eadem fuit cum Hegesippi, & quam Hegesippus pro sana duxerit; quod enim alterius fidem laudat, laudat suam; sed ut interpretes exponant verba generalia ad speciem ipsorum sententiam, res est perquam familiaris. Cæterum si suboluisset Eusebio, quænam esset fides Hegesippi, profectò damnasset tum illum, tum Nazarenos. Imò quod fidem primævam orthodoxam de Jesu Christi mirabili conceptione puram atq; integrum conservaverint, tanquam ho-

mines impii, in Eusebii ætate habebantur, tantum qia abhorserent à Logo Platonico, & ab alta ardua intumescenti ea Philosophia circa generationem æternam, simplici temporalis generationis ex Spiritu & Maria, ex Deo & Virgine, doctrinæ superinstructam ; at in principio alia res erat, ut nos jam liquidò ostendimus. Atq; hic rogandus est Lector, ut animum advortat periisse libros omnes Apostolicorum discipulorum qicunque, in Platonismum non irruerent præcipites ; inter alios vel casu perditos, vel industria deletos, etiam Christianorum qui erant ex circumcisione libros lugemus, qos inter Hegesippus fama notissimus, primorum temporum historiam Ecclesiasticam contexuerat ; eiq; à Platonizantibus Christianis qui imputantur errores, in causa sunt, qod historia desideratissimam privemur. Juxta mecum sentit Valesius, qui in Euseb. Hist. Eccles. lib. 5. c. 11. hanc habet animadversionem : *Qui libri (Clementis Alex. Hypotyposes) ob errores qibus scatebant, negligentius habiti, tandem perierunt. Nec alia, meo qidem iudicio, causa est, cur Papiae & Hegesippi, aliorumque veterum libri interciderint.* His etiam accenset historiam Hegesippi, & qos erraverit errores Hegesippus, non est difficilis admodum conjectura ; qoniam qui à Platone aut olim steterint, aut jam nunc stant [qales qales sint] Christiani errorem esse aiunt qicquid suæ Hypothesi de Deo Logo, genito non facto, minus conveniat. Erat Hegesippus natione Judæus, eorum unus, qos invidiae, odiis, atq; injuriis objicere, propter præexistentiæ errorem, unicè laborarent Pagano-proselyti. Et non dubium est qin errores de quibus postularetur, communes essent illi cum Christianis Nazarenis : & qod, per virginem Ecclesiastam,

am, de qua loquitur apud Eusebium, intellecterit illam ex circumcisione, à Platonismo longè abhorrentem: ut & per *seductionem erroris*, Trajano vel Adriano regnante, suborti, Platonis Philosophiam indigitaverit, quæ tunc temporis in Ecclesiam introferebatur, Philosophiam ita comparatam, ut religionem Christianam indignè adulteraverit, scède immutaverit, & immutando tantum non penitus perdiderit: quod & ab ipsis Apostolis prædictum legimus, quodq; verum adeo atq; manifestum est, ut ipsum **V-**
lesium video, in Eusebii locum In Euseb. Hist. 3. 32.
modo allegatum, annotasse, hunc Patrem indulisse significationem justo latiorem verbis Hegesippi: Qodq; Hegesippus de virginitate Ecclesiæ duntaxat Hierosolymitanæ dixerat, ad universam Christianorum Ecclesiam accommodasse.

Jam hæc magni momenti res est, & notatu dignissima; per illam utiq; Hegesippus fatalem Epochen designat, quando Episcopi Christiani, qui non ita pridem Ethnici Philosophi, Nazarenis Episcopis successerint, & conseqenter, quando Platonismus puræ & simplicis veritatis quam Jacobi successores prædicaverant, in locum subiverit. Atque hoc accedit sub ipso Adriani imperio, i. e. cum Judæi universi una cum Christianis circumcisus abacti essent ex Judæa. Sulpitius Severus, lib. 2. cap. 45. non sine causa dixit *fidem Christianam*, i. e. [juxta opinionem suam] fidem Platonicam, *lucrum fecisse non exiguum ex illa differtione*: quippe quod tunc temporis, cum Platonismo viam obstruere non poterat fides primitiva, quam Nazareni integrum & illibatam servassent; fatale malum longè latèq; se diffuderit, & rapidi fluminis instar turbidis imbribus aucti, & conciti, per

omnem diffusit Ecclesiam, imò nec ipsi Hierosolymitanæ pepercit. Illa qidem aliquamdiu satis digna permanserat, cui fides castè conservanda committeretur, at sub illis temporibus passa nefas, castitatis & simplicitatis rāram laudem perdidit, sicut, referente Eusebio, testatur Hegesippus. Hoc ipsum est de qo conqueruntur Artemonis discipuli apud Eusebium Hist. lib. 3. c. 28. viz. " Priscos qidem omnes, & ipsos Apostolos, ea qæ ab ipsis nunc dicuntur, & accepisse & docuisse: ac prædicationis qidem veritatem esse custoditam usq; ad Victoris tempora, qd tertius decimus à Petro Romanæ urbis Episcopus fuit: à Zephirini autem temporibus qd Victori successit, adulteratam fuisse veritatem. Ab eodem Eusebio ibidem discas, qd Victor Theodoto communionem Ecclesiæ interdixerit, sed id jure merito fieri poterat, qia Theodotus Jesum Christum, merum esse hominem rebatur, i. e. non credebat eum genitum fuisse à Spiritu sancto. Opinio de Christo mero homine, & de mirabili conceptione mediante Spiritu, erat, illa, hæresis; hæc, Orthodoxia primævæ antiquitatis. Tertullianum in suis Præscript. rationem longè aliam de Dogmate Theodoti, reddidisse, non ignoro, viz. qd ille negaverit Jesum Christum esse Deum, & pro mero homine habuerit; qanquam tamen nihil minus, & ex Spiritu & Virgine natum crediderit. Sed non est ut hoc Tertulliano temerè fidamus, utpote qd, qid Deus, qid merus homo denotaret, ex Platonismi præjudiciis statuens, supponebat, credere posse Theodotum, ut Jesus Christus esset merus homo, & negare ut esset Deus; qanquam eodem tempore illum ex Spiritu sancto genitum libens recognosceret, sc. qia

qia hæc juxta Platonicam Hypothesin neutriqam dissentire viderentur. Verum enim vero ut demus fuisse Theodotum in ea sententia, cuius insimulatur à Tertulliano, & qam Artemon, & Paulus postea amplectabantur, nihil tamen obstat, qin *Victor* fuerit primus, qm fidem orthodoxam lacetsiverit: qæ fides sub Zephyrino successore proximo omaino depravata interiit. At primum illud nequam Victoris molimen haud infirmat ejus historiæ authoritatem, qæ sanam doctrinam sub Zephyrino corruptam fuisse tradit. Ab horum Paparum primo, religio Christiana paululum immutata in pejus vergebatur: ab altero autem prorsus corrupta elanguit, & tantum non exterminata orbe Platonizante cessit. Qid si denuò consulamus Eusebium, Hist. l. 4. c. 5. ubi Episcoporum Hierosolymitanorum successionem [qm numero quindecim ad Adriani tempora pertingebant, & à qibus, in successione Pagan. Episcoporum, primo nomen erat Marcus] recenset. In illo temporis articulo, ut, ex loco Eusebii jam notato, elucet, Nazarenorum Ecclesia concidit, evanuit, & simul cum illa Primævorum Christianorum simplex & vera fides; qam qm redintegrare, & redi vivam adornare unqam studuerint, supplicia, ad hunc usq; diem, non merita luentes, intellexerunt, qm sit illud verum qd est in Proverbio, *Veritas odium parit.* Succrevit unà cum novis Episcopis herba noxia Platonismus. Basiliades, Saturninus, cæteriq; è Gnostica farina homunciones, sub praetextu referandi arcana, pandendi sacra, inaudita antè & ignota Ecclesiæ, eo usq; jam potuere; ut qamplurimos in suas partes attraxerint: atq; hæc fons, & origo est mysteriorum, qd si ductiles rivi nostrâ hac ætate paulò minùs in-

intumescant, τῷ πληράματῷ αὐτῷ ἐλαττομένοις, nihil fecitus ab ejusdem Philosophiae scaturigine profluant; & eosdem habent Christiano-Platonicō-Magistros. Qin & illo ævo Carpocrates alter mysticus Theologus emicuit. Horum quidem illuminatorum fanaticorum hominum maleficia haud ita valde diu ad Ecclesiæ opprobrium perstabant: neq; enim humana natura Religionis adjutamento destituta patienter propudia tam infamia usq; ferre poterat. Qoad vero illorum Philosophiam, illam, limatam, sc. & expolitam, in familiam suam ascivit Ecclesia: utcunq; enim apertam impietatem, & facta nefaria non poterat non abhorrire; arduas tamen speculationes haud ita astuanti stomacho aversabatur. Anima humana ad acrem multa cognoscendi libidinem à naturâ comparata, in his se oblectare proclivis admodum erat: sed communis hominibus, & qasi insita Mysteriorum veneratio, ea est qæ Platonismi placita procuderit, efformaverit, & extremâ manu tandem perpolita necessarios fidei articulos esse jussiterit. Fortè etiam cautio usq; diligenter habita ut in re religiosâ cuncta menti (speculacioni nimirum) relinquendi, haud exiguum ansam dedit huic eventui: hâc enim ratione cor sensit se maximâ ex parte à proprio officio (praxi nimirum) liberum; hinc pedetentim Evangelium, doctrina merè practica, theoretica & fanaticâ evan- fit. Nuperos adeamus Platonistas, qis crederet (qod tamen verissimum est) historiæ de Jesu Christo non valde innituntur, nec vehementer instant; saltem non nisi pro crassiori habetur argu- mento, qicum apud populum agant. Res gestæ, Christiq; Judæorūmq; & Romanorum raro adhibentur, nisi ad faciendam rudi populo fidem:

sed

sed pro mediis efficacibus, extruere si cupiant probè doctum, atq; eductum Christianum, sibit nisi meras speculationes venditant, qibus seraphica ingenia ad primam adeptorum laudem manuducere, atq; subvectare prætendunt. His tamen non obstantibus, Evangelii authoritas solis rebus gestis fundatur ; res gestæ symbolo Apostolico contentæ, prima fidei objecta censendæ sunt.

Prorsus aliud nobis fabricamus Evangelium, si modo seria cogitandi, & meditandi munia [prout distinctæ occasiones, aut negotiorum interstitia, vel illæ postulant, vel hæc permittant] ad notionum abstractarum difficiles nugas, ad Chimaericam metaphysicæ subtilitatis philosophiam extendi debere contendamus. Profecto Christianitatem, sistema esse dicas longè ultrà qām par est deductum, si, pro rebus gestis, ævo suo notissimis, qæq; jam nunc possunt argumentis moraliter apodicticis, i. e. omnino verisimilibus demonstrari, nos de *entibus rationis* meditatione *industria* nugemur, & disceptatione internecinâ configlamus. Messiam, sancti Spiritus mirabili virtute à beata Maria secundùm prophetarum vaticinia, fuisse natum ; hæc omnia passim, & verbis non ambiguis in historia de Jesu Christo traduntur : sed de Logo, de persona, de hypostatica unione, de æterna generatione, cæterisq; similibus, qæcunq; philosophantur Platonici ; sunt merita entia rationis, *quorum incerta significationis vocibus pacem Ecclesia inteturbare,*

Non sani esse hominis non sanus juret Orestes.

Et tamen ingentes sibi assumunt animos, & magnificientius se effugerunt hi yiri verè Suffeni, tam
bat

quam è Cathedra pronuntiant, & triumphali fastu gloriabantur. Tam fidum est præsidium contra Soci-nianismum Platonismus! eqidem qod illi Soci-nianismi nomine damnant, nec queat seu recta ratione, sive Dei verbo revelato impugnari. Quare non sine causa est, qod nonnulli Doctores ad Platonismum tanquam ad Asylum confugiant.

Plurimis præterea Bulli Tractatum erroribus scatere observavit hic Author, qos libens detexisset & refutasset, si ob privata negotia, id ipsi licuisset; sed studiosus veritatis lector spondeat sibi, id etiam brevi effectum iri.

Qo me vertam, ad quem configiam? ad Bullum, an ad Petavium? ad Wallisium, an ad Sherlockum? &c. Nos certè in hac re, dum neuter alteri credit, jure optimo neutri credendum putamus. Pearson. Vind. Epist. Ignat. part. 2. cap. 8.

F I N I S.

Ad D. G. B. T. P.

UNum est qod à Reverendissimo G. B. Prebytero Anglicano, obnoxè rogarem, nimirùm si qando iracundiae suæ æstus defervescere & subsidere contingat, ut illà præproperè arrepta occasione secum reputare velit, Professores Christianos, qos ipse homines nefarios, & blasphemiae propugnatores vocitaverit, Magistratum odiis legaverit, & Gehennæ flammis addixerit; se, sùamq; causam, solis rationum momentis, argumentorum, non convictionum pondere propugnasse.

